

Tuomioistuinviraston perustaminen

Tuomioistuinviraston perustaminen

ISSN 1798-7091 painettu

ISBN 978-952-259-583-6 painettu

ISSN 1798-7105 verkkojulkaisu

ISBN 978-952-259-584-3 verkkojulkaisu

Helsinki 2017

KUVAILEHTI

Julkaisija	Oikeusministeriö Oikeushallinto-osasto		Julkaisuaika 21.4.2017	
Tekijä(t)	Tuomioistuinvirastotoimikunta			
Julkaisun nimi	Tuomioistuinviraston perustaminen			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 23/2017			
Julkaisun teema	Mietintöjä ja lausuntoja			
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriö asetti 10 päivänä toukokuuta 2016 toimikunnan valmistelemaan tuomioistuinviraston perustamista. Toimikunnan määräaika päättyi 28.2.2017 (OM 9/021/2016). Toimikunta on ottanut nimekseen tuomioistuinvirastotoimikunta.</p> <p>Toimikunnan tehtävänä oli valmistella tuomioistuinviraston perustamista oikeudenhoidon uudistamisohjelman vuosille 2013–2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013), pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman sekä tuomioistuinten keskushallinnon uudistamisesta annetun selvitysmiesten raportin (Selvityksiä ja ohjeita 2/2015) pohjalta.</p> <p>Toimikunta ehdottaa, että tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä huolehtimista, tuomioistuinten toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemisesta varten perustettaisiin oma virasto, tuomioistuinvirasto. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta se olisi toiminnallisesti itsenäinen. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta. Virastosta säädettäisiin tuomioistuinlaissa.</p>			
Asiasanat	Tuomioistuinlaitos, keskushallinto			
Asianumerot	OM 9/021/2016			
	ISSN (painettu) 1798-7091	ISBN (painettu) 978-952-259-583-6	ISSN (verkkojulkaisu) 1798-7105	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-259-584-3
	Sivumäärä 154	Kieli suomi	URN-tunnus http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-584-3	
Julkaisujen myynti/ jakelu	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi www.oikeusministerio.fi			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Justitieministeriet Justitieförvaltningsavdelningen		Utgivningsdatum 21.4.2017	
Författare	Kommissionen för att bereda inrättandet av en domstolsmyndighet			
Publikationens namn	Inrättandet av en domstolsmyndighet			
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 23/2017			
Publikationens tema	Betänkanden och utlåtanden			
Referat	<p>Justitieministeriet tillsatte den 10 maj 2016 en kommission med uppgift att bereda inrättandet av en domstolsmyndighet. Kommissionens mandattid gick ut den 28 februari 2017 (OM 9/021/2016). Kommissionen har antagit namnet kommissionen för att bereda inrättandet av en domstolsmyndighet.</p> <p>Kommissionen hade till uppgift att bereda inrättandet av en domstolsmyndighet utifrån reformprogrammet för rättsvärderna för åren 2013–2025 (Betänkanden och utlåtanden 16/2013), regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering samt utredarnas rapport om reformeringen av domstolarnas centralförvaltning (Utredningar och anvisningar 2/2015).</p> <p>Kommissionen föreslår att en egen myndighet, domstolsmyndigheten, inrättas för skötseln av domstolsväsendets verksamhetsförutsättningar och för utvecklande, planering och stödjande av domstolarnas verksamhet. Myndigheten ska verka inom justitieministeriets förvaltningsområde, men vara administrativt självständig. Den ska betjäna hela domstolsväsendet. Bestämmelser om myndigheten tas in i domstolslagen.</p>			
Nyckelord	domstolsväsendet, centralförvaltning			
Ärendenummer	OM 9/021/2016			
	ISSN (tryckt) 1798-7091	ISBN (tryckt) 978-952-259-583-6	ISSN (webbpublikation) 1798-7105	ISBN (webbpublikation) 978-952-259-584-3
	Sidantal 154	Språk finska	URN http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-584-3	
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi , www.justitieministeriet.fi			

Oikeusministeriölle

1. Johdanto

Toimikunnan toimeksianto

Oikeusministeriö asetti 10 päivänä toukokuuta 2016 toimikunnan valmistelemaan tuomioistuinviraston perustamista. Toimikunnan määräaika päättyi 28.2.2017 (OM 9/021/2016). Toimikunta on ottanut nimekseen *tuomioistuinvirastotoimikunta*.

Toimikunnan tehtävänä oli valmistella tuomioistuinviraston perustamista oikeudenhoidon uudistamisohjelman vuosille 2013–2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013), pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman sekä tuomioistuinten keskushallinnon uudistamisesta annetun selvitysmiesten raportin (Selvityksiä ja ohjeita 2/2015) pohjalta.

Toimikunnan tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon. Ehdotus tuli valmistella siten, että tuomioistuinvirasto perustetaan oikeusministeriön hallinnonalalle. Perustettavan tuomioistuinviraston tuli palvella koko tuomioistuinlaitosta.

Toimikunnan oli koottava ehdotukseensa tuomioistuinviraston hoidettavaksi esitettävät tehtävät sekä esitettävä perusteltu arvio niiden asianmukaiseen hoitamiseen tarvittavan henkilökunnan määrästä ja palkkakustannuksista. Myös tuomioistuimissa tällä hetkellä hoidettavia hallinnollisia tehtäviä olisi keskitettävä tuomioistuinvirastoon. Toimikunnan ehdotus oli laadittava siten, että oikeusministeriön, tuomioistuinviraston ja yksittäisten tuomioistuinten välisestä työnjaosta tulee selkeä ja tarkoituksenmukainen. Tavoitteena oli, että tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävien ja yksittäisten tuomioistuinten hallintotehtävien hoitaminen järjestetään taloudellisella ja tuloksellisella tavalla. Toimikunnan tuli selvittää sekä oikeusministeriöstä virastoon siirrettävien tuomioistuinten toimintaa palvelevien operatiivisten keskushallintotehtävien että tuomioistuimista virastolle siirrettävien tehtävien kustannus- ja henkilöstövaikutukset.

Toimikunnan ehdotukseen tuli sisältyä esitys tuomioistuinviraston hallintorakenteesta, johtamisesta, ylimmän johdon nimittämisestä sekä henkilöstöstä. Viraston hallinto oli järjestettävä siten, että sen hallituksessa on vahva tuomioistuininedustus ja virastossa on ammattimainen johto ja osaava henkilöstö.

Ehdotusta laadittaessa oli erityisesti otettava kantaa oikeushallinto-osaston kansainvälisen oikeudenhoidon yksikölle tällä hetkellä kuuluvien tehtävien järjestämiseen sekä virkaehtosopimusasioiden hoitamiseen. Toimikunnan oli harkittava myös lainkäyttöhenkilöstön toimintaa koskevan valvontaelimen, kuten ammattieettisen lautakunnan, perustamista viraston yhteyteen. Toimikunta saattoi esittää näkemyksensä

myös seikoista, jotka on syytä ottaa huomioon tuomioistuinviraston sijaintipaikkakunnasta päätettäessä.

Toimikunnan tuli selvittää oikeusministeriössä tuomioistuinlaitoksen strategisen suunnittelun ja tuomioistuinviraston tulosohjauksen edellyttämät henkilöresurssit ja niiden organisointi osaksi oikeusministeriötä. Myös tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan organisoiminen osaksi tuomioistuinvirastoa tuli selvittää.

Toimikunnan tuli työnsä aikana kuulla ainakin Valtakunnansyyttäjänvirastoa, Valtakunnanvoudinvirastoa, Oikeusrekisterikeskusta, Valtiontalouden tarkastusvirastoa sekä Valtiokonttoria.

Toimikunnan kokoonpano

Toimikunnan kokoonpano oli laaja. Sitä on myös muutettu tai täydennetty useita kertoja. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi toimikunnassa oli yhteensä 14 jäsentä, joista lähes kaikilla oli henkilökohtainen varajäsen, ja neljä sihteeriä. Toimikunnassa oli edustus yleisistä tuomioistuimista, hallintotuomioistuimista ja erityistuomioistuimista. Toimikunnassa oli edustus myös oikeusministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, Suomen Asianajajaliitosta sekä useista henkilöstöjärjestöistä.

Toimikunnan puheenjohtajana toimi Helsingin hovioikeuden presidentti *Mikko Könkkölä* ja varapuheenjohtajana korkeimman hallinto-oikeuden oikeusneuvos *Niilo Jääskinen*. Puheenjohtajan henkilökohtaisena varajäsenenä oli hovioikeuden presidentti *Marianne Wagner-Prenner* Rovaniemen hovioikeudesta ja varapuheenjohtajan varajäsenenä oikeusneuvos *Riitta Mutikainen* korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

Toimikunnan jäseniä olivat oikeusneuvos *Hannu Rajalahti* varajäsenenään oikeusneuvos *Tuula Pynnä* korkeimmasta oikeudesta, ylituomari *Ann-Mari Pitkäranta* Hämeenlinnan hallinto-oikeudesta varajäsenenään ylituomari *Ritva Isomoisio* Turun hallinto-oikeudesta, ylituomari *Kimmo Mikkola* markkinaoikeudesta varajäsenenään ylituomari *Juha Pystynen* vakuutus-oikeudesta, laamanni *Tatu Leppänen* Hyvinkään käräjäoikeudesta ja hänen siirryttyä korkeimman oikeuden oikeusneuvokseksi laamanni *Antti Savela* Oulun käräjäoikeudesta varajäsenenään laamanni *Marja Virtanen* Etelä-Savon käräjäoikeudesta, ylijohtaja *Sami Manninen* varajäsenenään lainsäädäntöjohtaja *Tuula Majuri* oikeusministeriön lainvalmisteluosastolta, ylijohtaja *Kari Kiesiläinen* varajäsenenään suunnittelupäällikkö *Raimo Ahola* oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta, hallitusneuvos *Anne Hallavainio* varajäsenenään hankepäällikkö *Tuula Kivari* oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta, hallitusneuvos *Kirsi Äijälä* varajäsenenään neuvotteleva virkamies *Miska Lautiainen* valtiovarainministeriöstä, Suomen tuomariliitto ry:n puheenjohtaja hovioikeudenneuvos *Kimmo Vanne* varajäsenenään vakuutus-oikeustuomari *Anna Pitkänen*, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry:n puheenjohtaja käräjäsihteeri *Outi Ahonen* varajäsenenään OHK ry:n varapuheenjohtaja notaari *Tiina Kallio*, Suomen Asianajajaliiton edustajana asianajaja *Risto Sipilä*, pääluottamusmies *Sari Aho* Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:stä varajäsenenään JUKO ry:n Valtion neuvottelukunnan puheenjohtaja *Jore Tilander*, pääluottamusmies *Jukka Oksanen* Julkisten ja Hyvinvointialojen liitto JHL ry:stä sekä Palkansaajajärjestö Pardia ry:n edustajana luottamusmies, henkilöstösuunnittelija *Marja-Liisa Hakkarainen* oikeusministeriön hallintoyksiköstä varajäsenenään luottamusmies, notaari *Terhi Laine* vakuutus-oikeudesta.

Toimikunnan sihteerinä toimivat hallitussihteeri *Jennimari Huovinen* ja ylitarkastaja *Taru Alanaatu* oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta sekä hovioikeudenneuvos *Wilhelm Norrman* Helsingin hovioikeudesta ja esittelijäneuvos *Antti Jukarainen* korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

Toimikunnan työn valmistelua varten perustettiin työjaosto, johon kuuluivat työryhmän puheenjohtaja *Könkkölä*, varapuheenjohtaja *Jääskinen* sekä sihteerit.

Toimikunnan työskentelystä

Toimikunta kokoontui yhteensä 14 kertaa.

Toimikunnassa kuultiin laajasti asiantuntijoita oikeusministeriön eri osastoilta ja erillisyyksikoista sekä valtiovarainministeriöstä. Toimeksiannon mukaisesti kuultiin asiantuntijoita oikeusministeriön hallinnonalan keskusvirastoista ja Valtiokonttorista. Toimikunta järjesti yhteensä neljä kuulemistilaisuutta.

Kuultavina olivat oikeusministeriöstä tuomioistuinten toimintaan, laatuhankeisiin ja valvontaan liittyvistä tehtävistä apulaisosastopäällikkö *Heikki Liljeroos*, budjetti-asioista talousjohtaja *Tapio Laamanen* ja toimikunnan varajäsen, suunnittelu-päällikkö *Raimo Ahola*, sisäisestä tarkastuksesta tarkastusjohtaja *Kaisa Sistonen* sekä henkilöstö- ja taloushallintotehtävistä hallintojohtaja *Olli Muttilainen* ja hallitusneuvos *Ahti Penttinen*. Tuomioistuineläytöksen henkilöstön koulutuksesta kuultavina olivat koulutusasiantuntija *Marika Yli-Ikkela* oikeusministeriöstä sekä tuomarinkoulutuslautakunnan puheenjohtaja oikeusneuvos *Kirsti Uusitalo* ja varapuheenjohtaja oikeusneuvos *Eija Siitari*. Kieku-hankkeen asiantuntijoina toimikunta kuuli henkilöstöhallinnon projektipäällikkö *Eija Palosta* ja taloushallinnon projektipäällikkö *Sanna Appelbergiä* oikeusministeriöstä. Asiakkuuspäällikkö *Tarja Pasanen* oli kuultavana Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeiden tuottamista talous- ja henkilöstöpalveluista. Toimitilahallintoon liittyen toimikunta kuuli hallitussihteeri *Jarkko Mannerhovia* oikeusministeriöstä ja asiakaspäällikkö, arkkitehti SAFA *Kati Jokelaista* Senaatti-kiinteistöistä. ICT:n kehittämiseen ja ylläpitoon liittyvistä tehtävistä kuultavina olivat oikeusministeriön tietohallintojohtaja *Tarmo Maunu*, oikeusrekisterikeskuksen johtaja *Ritva-Liisa Raatikainen* ja toimialajohtaja *Mika Nordman*, Valtion tietotekniikkakeskus Valtorin asiakasvastaava *Mike Värri* sekä hankejohtajat *Marko Loisa* (AIPA-hanke) ja *Petri Saukko* (HAIPA-hanke). Oikeusministeriölle kuuluvista kansainvälisen oikeudenhoidon tehtävistä kuultavana oli hallitusneuvos *Merja Norros*. Toimikunnan työjaoston jäsenet kuuluivat myös muita kansainvälisen oikeudenhoidon yksikön virkamiehiä.

Oikeusministeriön hallinnonalan keskusvirastoista kuultavina olivat valtiosyyttäjä *Christer Lundström* valtakunnansyyttäjänvirastosta, johtava hallintovouti *Jorma Niinivirta* valtakunnanvoudinvirastosta ja hallintojohtaja *Heli Herna* Rikosseuraamuslaitoksesta. Toimikunta kuuli myös lakiasiainpäällikkö *Pekka Syrjästä* Valtiokonttorista ja johtava tuloksellisuustarkastaja *Anne Hamppula-Luotoa* valtionalouden tarkastusvirastosta.

Valtiovarainministeriöstä toimikunta kuuli Kehu- ja Virsu-hankkeisiin liittyen lainsäädäntöneuvos *Markus Siltasta* ja hallintoasiantuntija *Timo Moilasta*, virkaehtosopimusasioista valtion työmarkkinailaitoksesta neuvotteleva virkamies *Joanna Autiovuorta* sekä kehys- ja talousarviovalmisteluun liittyen budjettiosastolta neuvotteleva virkamies *Juha Halosta* ja neuvotteleva virkamies *Niina Puolusmäkeä*.

Lisäksi toimikunta kuuli Suomen Lakimiesliittoa, jonka varatoiminnanjohtaja *Mikko Salo* esitteli toimikunnalle liiton toimeksiannosta laadittua selvitystä tuomioistuinviraston perustamisesta ja sen vaikutuksista.

Toimikunta kuuli keväällä 2017 valtiosääntöoikeuden asiantuntijoita tuomioistuinviraston perustamiseen liittyvistä valtiosääntöoikeudellisista kysymyksistä. Kuulemistilaisuudessa olivat kuultavina akatemiaprofessori *Kaarlo Tuori*, hallinto-oikeuden professori *Olli Mäenpää* ja valtiosääntöoikeuden professori *Tuomas Ojanen* Helsingin yliopistosta, valtiosääntöoikeuden professori *Veli-Pekka Viljanen* Turun yliopistosta sekä alivaltiosihteeri, oikeustieteen tohtori *Tuomas Pöysti*.

Toimikunnan työjaosto ja ylijohtaja Kiesiläinen tutustuivat syksyllä 2016 Norjan, Ruotsin, Tanskan ja Alankomaiden keskusvirastoihin. Vierailujen yhteydessä keskusteltiin keskusvirastojen lisäksi oikeusministeriön sekä tuomioistuinten edustajien kanssa.

Ruotsissa työjaosto kävi vierailulla sekä Domstolsverketin päätoimipaikassa Jönköpingissä että sivutoimipisteessä Tukholmassa, jossa myös Ruotsin tuomariakatemia toimitilat sijaitsevat. Vierailulla isäntänä oli pääjohtaja *Martin Holmgren*, jonka lisäksi viraston toimintaa esittelivät virkamiehet useilta eri osastoilta: suunnittelujohtaja *Karin Nacke*, talousosaston johtaja *Peter Yngve*, kehittämisosaston johtaja *Agneta Kornstrand*, henkilöstöhallinto-osaston johtaja *Maria Rensfeldt*, sisäisen tarkastuksen johtajat *Lars Steerling* ja *Mikael Boo*, kansainvälisten asioiden yksikön päällikkö *Peter Stafverfeld* ja tuomariakatemia rehtori *Magdalena Hägg Bergvall*. Lisäksi vierailulla tavattiin oikeusministeriön edustajat kansliapäällikkö *Johan Danelius*, tuomioistuinyksikön päällikkö *Jenny Kvarnholt* ja tuomioistuinta koskevista asioista vastaava käsittelijä *Anette Nilsson*. Tämän lisäksi keskusteltiin Svean hovioikeuden presidentin *Fredrik Wersällin*, korkeimman oikeuden oikeusneuvoksen *Gudmund Toyerin* ja kansliapäällikkö *Måns Wigénin* sekä korkeimman hallinto-oikeuden puheenjohtajan *Mats Melinin*, oikeusneuvos *Henrik Jermstenin* ja kansliapäällikkö *Doris Högne Rydheimin* kanssa.

Vastaavasti Norjassa vierailun isäntänä toimi tuomioistuinhallinnon johtaja *Sven Marius Urke*. Vierailulla Trondheimiin työjaosto tapasi viraston eri osastojen edustajia. Keskusteluihin osallistuivat talousosaston johtaja *Jann Ola Berget*, oikeudellisen osaston johtaja *Solveig Moen*, organisaatio- ja henkilökehitysosaston johtaja *Anne Mari Borgersen*, IT-osaston johtaja *Olav Berg Aasen*, palveluosaston johtaja *Kersti Fjorstad*, viestintäosaston vanhempi neuvonantaja *Iwar Arnstad* ja kompetenssikehitysosaston vanhempi neuvonantaja *Gunvor Løge*. Matkalla tutustuttiin myös Oslon käräjäoikeuteen, jossa toimikunnan edustajat tapasivat korkeimman oikeuden kansliapäällikön *Gunnar Bergbyn* ja apulaiskansliapäällikön *Elin Holmedalin*, Borgarting lagmannsrettin laamannin *Ola Dahlin* sekä Oslon käräjäoikeuden laamannin *Geir Engebretsenin*. Lisäksi vierailtiin oikeus- ja valmiusministeriössä, jossa isäntänä toimi osastonjohtaja *Jostein Haug Solberg*.

Tanskan vierailulla työjaosto tapasi Østre Landsretin presidentti *Bent Carlsenin*, joka on toiminut tuomioistuinhallituksen ensimmäisenä johtajana. Tuomioistuinhallituksessa vierailun emäntänä toimi sen nykyinen johtaja *Charlotte Munter* ja hallituksen varapuheenjohtaja *Susanne Skotte Wied*, joiden lisäksi viraston toimintaa esittelivät HR-osaston johtaja *Tina Henriksen* ja resurssiosaston talousjohtaja *Helle Meyland*. Matkalla vierailtiin myös oikeusministeriössä, jossa keskusteltiin tuomioistuinta vastaavan osaston osastopäällikkö *Lennart Houmannin* kanssa. Lisäksi vierailtiin Kööpenhaminan käräjäoikeudessa, jossa keskusteluihin osallistuivat presidentti *Søren Axelsen* ja hallintojohtaja *Michael Villemoes Larsen*,

sekä korkeimmassa oikeudessa, jossa tapaamiseen osallistuivat presidentti *Poul Søgaaard*, oikeusneuvos *Hanne Schmidt* ja kansliapäällikkö *Lisa Rising*.

Alankomaissa tuomioistuinneuvoston vierailulla isäntänä toimi tuomioistuinneuvoston johtaja *Frans van Dijk*. Keskusteluihin osallistuivat myös neuvoston jäsen *Peter Arnoldus*, talousjohtaja *Bernd Klein Schiphorst*, laatuohjelman päällikkö *Yinka Tempelman* sekä kansainvälisten asioiden asiantuntija *Julia Dordonat-Breeuwsma*. Turvallisuus- ja oikeusministeriön toiminnasta kertoi apulaisjohtaja *Hans Schoenmakers*. Toimikunta vieraili myös korkeimmassa oikeudessa, jossa isäntänä toimi kansliapäällikkö *J. Storm*, sekä Haagin käräjäoikeudessa, jossa isäntänä oli johtokunnan jäsen *Roel Smits*. Toimikunta on lisäksi saanut kirjallisesti tietoa ylimpänä hallintotuomioistuimena toimivan Raad van Staten (valtioneuvoston lainkäyttöosasto) toiminnasta. Se toimii ylimpänä yleisen hallintolainkäytön muutoksenhakuinstanssina, mutta ei ole varsinainen hallintotuomioistuin.

2. Toimikunnan ehdotuksen pääsisältö

Toimikunnan keskeiset ehdotukset

Toimikunta ehdottaa, että tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä huolehtimista, tuomioistuinten toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten perustettaisiin oma virasto, tuomioistuinvirasto. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta se olisi toiminnallisesti itsenäinen. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta. Virastosta säädettäisiin tuomioistuinlaissa.

Ehdotus tarkoittaa, että nykyisin oikeusministeriölle kuuluvat tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät siirrettäisiin tuomioistuinvirastolle. Virasto vastaisi samalla siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinviraston tärkeimpiä tehtäviä olisi huolehtia tuomioistuinlaitosta koskevasta kehys- ja talousarviovalmistelusta. Tuomioistuinvirasto huolehtisi myös tuomioistuinten toimitilahallinnosta, tietojärjestelmästä ja yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilöstön koulutuksesta. Virastolle siirrettäisiin lisäksi tuomioistuimia koskevia henkilöstö- ja taloushallinnon tehtäviä ja siihen liittyvää toimivaltaa. Virasto osallistuisi tuomioistuinlaitoksen kehittämiseen. Se voisi sovittaa yhteen ja tukea tuomioistuinten itsensä vastuulla olevia kehittämis- ja laatuhankeita.

Tuomioistuinviraston tehtävissä korostuisi nimenomaan tuomioistuimia palveleva rooli. Toiminnan tehokkuuteen ja taloudellisuuteen liittyvät syyt puoltavat sitä, että tuomioistuinvirasto voisi ottaa vastuulleen sellaisia palvelutehtäviä, joita nykyisin hoidetaan eri tuomioistuimissa (esimerkiksi käännös- ja tulkkauspalvelut). Virastolle voitaisiin ajan oloon osoittaa myös uusia tehtäviä, kuten henkilöstöhallintoon liittyviä asiantuntija- ja tukipalveluita. Oletettavaa kuitenkin on, että alkuvaiheessa viraston resurssit eivät riittäisi kaikkien tarpeellisten palveluiden tuottamiseen. Viraston tehtäviä olisi kuitenkin mahdollista laajentaa perustamisvaiheen jälkeen. Tämä edellyttää luonnollisesti riittäviä voimavaroja.

Jo toimikunnan toimeksiannossa edellytettiin, että tuomioistuinvirastossa on päätöksentekookeleminenä johtokunta ("hallitus"), jossa on vahva tuomioistuinneuvoston jäsen *Peter Arnoldus*, talousjohtaja *Bernd Klein Schiphorst*, laatuohjelman päällikkö *Yinka Tempelman* sekä kansainvälisten asioiden asiantuntija *Julia Dordonat-Breeuwsma*. Turvallisuus- ja oikeusministeriön toiminnasta kertoi apulaisjohtaja *Hans Schoenmakers*. Toimikunta ehdottaakin, että ylintä päätösvaltaa virastossa käyttäisi tuomariemmistöinen johtokunta. Tämä vahvistaisi yleistä luottamusta tuomioistuinten riippumattomuutta kohtaan sekä turvaisi monipuolisen asiantuntemuksen päätöksenteossa. Vi-

raston käytännön toimintaa johtaisi ylijohtaja, joka muiden valtion ylimpien virkamiesten tavoin nimitettäisiin virkaansa määrääjäksi.

Toimikunnan ehdotuksen mukaan johtokunnassa on yhdeksän jäsentä; kuusi tuomarijäsentä ja kolme muuta jäsentä. Tärkeänä on pidetty sitä, että etenkin viraston aloittaessa toimintansa erilaiset tuomioistuimet ovat johtokunnassa monipuolisesti edustettuina. Tällä varmistetaan se, että johtokunnassa on erilaisten tuomioistuinten hyvä tuntemus. Myöhemmin kokemuksen myötä johtokunnan kokoonpanon laajuutta voidaan arvioida uudelleen.

Toimikunnassa on keskusteltu myös muista vaihtoehdoista, joissa johtokunnan kokoonpano olisi ehdotettua suppeampi. Suppean kokoonpanon etuna olisi erityisesti johtokuntatyöskentelyn tehokkuus ja joustavuus. Tässä vaihtoehdossa viraston päätöksenteossa tarvittava monipuolinen asiantuntemus voitaisiin turvata siten, että suppean johtokunnan lisäksi virastossa olisi neuvottelukunta, jossa tuomioistuimet ja muut intressiryhmät olisivat laajemmin edustettuina.

Toimikunta on pitänyt johtokunnan monipuolisen asiantuntemuksen turvaamiseksi tärkeänä sitä, että johtokunnassa on muitakin kuin tuomarijäseniä. Ehdotuksen mukaan yhden jäsenen tulisi edustaa tuomioistuinten muuta henkilökuntaa, yhden jäsenen tulisi olla asianajaja ja yhdellä jäsenellä tulisi olla julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta.

Toimikunnassa on keskusteltu erityisesti johtokunnan tuomarijäsenten nimeämismenetelmästä. Johtokunnan monipuolisen asiantuntemuksen varmistamiseksi toimikunta pitää perusteltuna, että muut kuin ylimpien tuomioistuinten jäsenehdokkaat nimettäisiin päällikkötuomareiden käymän keskustelun ja tuomareiden kuulemisen jälkeen. Ehdotettavassa mallissa hovioikeuksien, kärjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit nimeäisivät neljä muuta tuomarijäsentä ilmoittautumisten perusteella. Päällikkötuomareiden olisi ennen nimeämisen tekemistä keskusteltava keskenään ja kuultava tuomareita. Tämä toteutettaisiin keskustelemalla nimettävistä ehdokkaista työntekijäjärjestöjen kanssa.

Toimikunnassa on ollut esillä myös vaihtoehto, että ylimmät tuomioistuimet osallistuisivat kärjäoikeuksista, hovioikeuksista, hallinto-oikeuksista ja erityistuomioistuinta nimettävien jäsenehdokkaiden valitsemiseen. Tässä vaihtoehdossa korkein oikeus nimeäisi ilmoittautumisten perusteella kärjäoikeuksien ja hovioikeuksien tuomareiden keskuudesta tulevat ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi. Korkein hallinto-oikeus puolestaan nimeäisi vastaavalla tavalla hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten tuomareiden keskuudesta tulevat jäsenehdokkaat. Esillä on ollut myös se vaihtoehto, että tuomarijäsenet nimeäisi tuomarivalintalautakunta, joka nimeää tuomarijäsenet tuomarinkoulutuslautakuntaan.

Jotta virasto voisi tehokkaasti hoitaa tehtäviään ja palvella tuomioistuinlaitosta laadukkaasti, sillä tulisi olla riittävät resurssit. Toimikunta on arvioinut, että henkilökunnan tulisi suuruudeltaan vastata ainakin noin 45 henkilötyövuotta, jotta tuomioistuinvirasto voisi suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti toimintansa aloitettuaan. Tämä mitoitus ei kuitenkaan olisi riittävä tuottamaan tuomioistuimille kaikkia tarpeellisia palveluita, kuten erilaisia neuvonta- ja kielipalveluja. Näin ollen viraston henkilöstömäärää voi olla tarpeen myöhemmin lisätä tehtävien lisääntyessä.

Edellä todettua henkilöstömäärää ei voida siirtää virastoon oikeusministeriöstä tai tuomioistuimista. Toimintojen organisoiminen itsenäiseen virastoon sekä tuomioistuinlaitoksen ylläpitotehtävien kehittäminen edellyttää siis lisäpanostusta.

Tuomioistuinvirasto päättäisi itse, miten sen eri toiminnot on tarkoituksenmukaista organisoida.

Toimikunnan arvion mukaan tuomioistuinviraston vuosittaiset toimintamenot olisivat noin 3,5–4 miljoonaa euroa. Oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle siirrettäviin tehtäviin sitoutuva henkilötyövuosimäärä vastaisi arviolta noin 1,3–1,8 miljoonaa euroa. Vaadittava lisäpanostus olisi siten arviolta noin 2 miljoonaa euroa.

Ehdotus ei aiheuttaisi muutoksia ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädettyihin tehtäviin tai asemaan. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tehtävänä olisi edelleenkin perustuslain 99 §:n mukaisesti valvoa lainkäyttöä omalla toimialallaan. Niin ikään hovioikeuksien tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:ssä säädetty tehtävät säilyisivät ennallaan.

Myöskään nykyisten tuomarivalintalautakunnan tai tuomarinkoulutuslautakunnan asemaan tai tehtäviin ei ehdoteta yleisesti ottaen muutoksia. Ne toimisivat edelleenkin itsenäisinä lautakuntina, jotka valtioneuvosto asettaa. Lautakunnat voisivat kuitenkin tarvittaessa hyödyntää viraston palveluja, kuten toimitiloja ja sihteerityövoimaa. Lisäksi toimikunta ehdottaa, että tuomioistuinvirastolle keskitettäisiin eräitä tuomioistuinten nimittämisasioihin liittyviä teknisiä tehtäviä.

Tuomioistuinviraston perustamisen vuoksi oikeusministeriön oikeushallinto-osaston tehtävät ja henkilöstö vähenevät merkittävästi, kun tuomioistuinlaitoksen ylläpitotehtävät siirtyvät virastolle. Tämä saattaa edellyttää huomattavia organisaatiomuutoksia oikeusministeriöön. Toimikunta on katsonut, että sillä ei ole edellytyksiä arvioida sitä, miten oikeusministeriöön jäävät tuomioistuinlaitosta koskevat tehtävät eli lähinnä strateginen ohjaus, talousarvio- ja kehysvalmistelu, tuomioistuinviraston tulosohjaus sekä säädösvalmistelu- ja muut valtioneuvostotason tehtävät tulisi organisoida osaksi oikeusministeriötä. Tämä tulee tarkemmin selvittää hankkeen jatkovalmistelussa ja täytäntöönpanossa. Asiaan vaikuttaa lisäksi se, perustetaanko keskusvirasto myös yleistä oikeusaputoimintaa ja edunvalvontaa varten.

3. Toimikunnan käsittelemät erilliskysymykset

Tuomioistuinviraston sijaintipaikka

Toimikunnan yksimielinen käsitys on, että tuomioistuinviraston sijaintipaikan valinnan tulisi perustua siihen, millä paikkakunnalla virastolla on parhaat toimintaedellytykset. Alueellisille näkökohdille ei saisi valinnassa antaa ratkaisevaa painoarvoa.

Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä. Virastolle kuuluisivat erityisesti tuomioistuinten tulosohjaus, talousarvio- ja kehysvalmisteluun osallistuminen, toimitilahallinto, koulutus sekä moninaiset kehittämistehtävät. Viraston yhteydenpito tulee olemaan tiivistä sekä tuomioistuihin että oikeusministeriöön ja muihin viranomaisiin. Uudellamaalla sijaitsevat ylimmät tuomioistuimet, kaikki erityistuomioistuimet, Suomen suurin hovioikeus ja suurin hallinto-oikeus sekä suurin käräjäoikeus ja kuusi muuta käräjäoikeutta. Tuomioistuinten henkilöstöstä 60 prosenttia työskentelee Uudellamaalla tai enintään noin 200 kilometrin päässä Helsingistä. Läheskään kaikkea yhteydenpitoa ei voida hoitaa etäyhteyksin. Kaikki nämä seikat korostavat viraston keskeisen sijainnin ja hyvien kulkuyhteyksien tärkeyttä.

Viraston sijainti pääkaupungissa tai sen läheisyydessä lähellä eduskuntaa, ylimpiä tuomioistuimia, valtioneuvostoa sekä muita yhteistyötahoja olisi monella tavoin selkeä etu viraston toiminnalle.

Olennaista on myös, että virastolla on osaava ja sitoutunut henkilöstö. Toimikunnan käsityksen mukaan virastolla olisi parhaat mahdollisuudet saada pätevää henkilöstöä etenkin asiantuntijatehtäviin, jos virasto sijaitsee pääkaupunkiseudulla.

Toimitilakustannukset ovat muualla Suomessa keskimäärin halvempia kuin pääkaupunkiseudulla. Toisaalta asiantuntijakuulemisissa on tullut ilmi, että edullista toimitilaa on saatavissa myös pääkaupunkiseudulla. Toimitilakustannukset eivät siten ole sijaintipaikan arvioinnissa ratkaiseva seikka. Lisäksi keskeinen sijainti ja hyvät liikenneyhteydet ovat omiaan vähentämään matkakustannuksia ja matkustamiseen kuluva-aikaa. Toimikunnan arvion mukaan viraston sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle aiheuttaisi viraston kokonaismenoihin nähden huomattavia lisäkustannuksia. Tämä ei koskisi ainoastaan viraston omaa henkilöstöä, vaan myös koko tuomioistuinlaitosta lisääntyvinä koulutuskustannuksina. Lisäkustannusten määrä olisi viraston sijainnista riippuen 0,4–1,3 miljoonaa euroa eli vastaisi alimmillaankin noin kymmentä prosenttia viraston määrärahoista.

Toimikunnan asiantuntijakuulemisissa saatu palaute tukee myös sitä, että juuri tuomioistuinviraston kaltaisen viraston toiminnalle on edullista sijaita lähellä ministeriöitä ja valtion muita keskeisiä toimielimiä.

Toimikunta katsoo, että ei ole esitettävissä mitään viraston toimintaan liittyvää seikkaa, joka puoltaisi sen sijoittamista muualle kuin Helsinkiin tai sen läheisyyteen pääkaupunkiseudulle. Ehdotettava virasto olisi kooltaan varsin pieni, joten viraston alueellistamisen vaikutukset työllisyyteen tai talouteen eivät olisi merkittäviä.

Toimikunta on tutustuessaan Norjan, Ruotsin, Tanskan ja Alankomaiden järjestelmiin selvittänyt kunkin maan tuomioistuinten keskushallintoviranomaisten sijainnin merkitystä viraston toiminnalle. Ruotsissa virasto sijaitsee Jönköpingissä (noin tunnin lentomatka tai 3,5 tunnin junamatka Tukholmasta) ja Norjassa Trondheimissa (noin tunnin lentomatka tai 6,5 tunnin junamatka Oslosta). Tanskassa keskushallinto on sijoitettu pääkaupunkiin Kööpenhaminaan ja Alankomaissa maan hallinnolliseen pääkaupunkiin Haagiin. Muista maista saadut kokemukset tukevat myös vahvasti viraston sijoittamista pääkaupunkiseudulle.

Ruotsista ja Norjasta saatu palaute on yksiselitteinen siinä suhteessa, että sijainti pääkaupungin ulkopuolella on käytännössä vaikeuttanut näiden maiden tuomioistuinvirastojen toimintaa. Tämä on ilmennyt erityisesti vaikeuksina pätevän henkilöstön palkkaamisessa, johtamisessa sekä yhteydenpidossa tuomioistuimiin ja muihin viranomaisiin. Ruotsissa useassa toimipisteessä toimiminen on haitannut viraston päivittäistä toimintaa ja henkilöstön välistä yhteydenpitoa sekä lisännyt toimitilakustannuksia. Kaikkea yhteydenpitoa ei ole mahdollista hoitaa etäyhteyksien välityksellä. Myös matkustamisen aiheuttamat kustannukset ovat huomattavia, ja matkustaminen on myös pois tehokkaasta työajasta. Todettakoon, että Ruotsissa tuomioistuinviraston johto työskentelee osan viikosta Jönköpingissä ja osan Tukholmassa. Tukholmassa sijaitsee myös tuomareiden koulutuksesta vastaava tuomariakatemia. Toimikunnan saaman tiedon mukaan Ruotsissa ja Norjassa ainoa peruste sijoittamiselle pääkaupungin ulkopuolelle olivat aluepoliittiset syyt. Mitään toiminnallisia perusteita ei ole esitetty. Tanskasta ja Alankomaista saadun palautteen mukaan viraston toiminnalle puolestaan oli suuri etu siitä, että se sijaitsee lähellä yhteistyökumppaneita ja valtion keskusviranomaisia.

Edellä todettu huomioon ottaen toimikunta esittää, että virasto sijoitetaan Helsinkiin tai muualle pääkaupunkiseudulle. Toimikunta katsoo, että muualle sijoittaminen voisi jopa heikentää tuomioistuinviraston toimintaedellytyksiä, millä voi puolestaan olla haitallisia vaikutuksia tuomioistuinten toiminnalle.

Tuomareiden valvonta

Toimikunnan on asettamispäätöksen mukaan harkittava lainkäyttöhenkilöstön toimintaa koskevan valvontaelimen, kuten ammattieettisen lautakunnan, perustamista viraston yhteyteen. Näin ollen toimikunta tarkastelee kysymystä erityisesti ammattieettisen valvonnan kannalta.

Kansainvälinen vertailu osoittaa, että tuomareiden valvonta voidaan antaa erillisen valvontaelimen tehtäväksi. Näin on esimerkiksi Ruotsissa (*Statens ansvarsmynd*), Tanskassa (*Den Særlige Klageret*) ja Norjassa (*Tilsynsutvalget for dommere*), joissa valvontaelimet kuitenkin eroavat toisistaan monella tavalla. Esimerkiksi Ruotsissa valvontaelin muistuttaa Suomessa 1.4.2013 lukien lakkautettua valtion virkamieslautakuntaa. Valvonta voidaan järjestää muullakin tavalla, ilman erillistä valvontaelintä. Esimerkiksi näin on Alankomaissa, jossa tällaiset kysymykset käsitellään erityisessä lainkäyttömenettelyssä.

Kansainvälisissä suosituksissa (esimerkiksi Euroopan neuvosto ja sen yhteydessä toimivat elimet) on esitetty tuomareiden valvontaa koskevien asioiden käsittelyn uskomista itsenäiselle elimelle, jos asioita ei ole annettu tuomioistuinten käsiteltäväksi tai jos asioiden käsittelemiseksi ei muuten ole vakiintunutta ja toimivaa menettelytapaa. Suosituksissa on eri tavoin korostettu tuomareiden asemaa valvontaelimessä, menettelyn oikeussuojatakeita tuomarin kannalta ja muutoksenhakumahdollisuutta. Yleisesti voidaan todeta, että suositusten ydinalueella ovat vakavat, esimerkiksi tuomarin erottamattomuutta horjuttavat kurinpitotoimet.

Suomessa ylimmillä laillisuusvalvojilla on kansainvälisestikin vertailtaessa laaja perustuslakiin perustuva toimivalta valvoa tuomareita. Ylimmät laillisuusvalvojat tutkivat heille osoitettuja kirjallisia kanteluita ja voivat ottaa asioita käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan. Esimerkiksi vuonna 2015 valtioneuvoston oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri ratkaisivat yhteensä 348 tuomioistuimia koskevaa kantelua, joista 11 johti jonkinasteiseen toimenpiteeseen. Vastaavasti eduskunnan oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ratkaisivat vuonna 2015 yhteensä 241 tuomioistuimia koskevaa kantelua, joista 12 johti jonkinasteiseen toimenpiteeseen. Valtioneuvoston oikeuskanslerista ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetuissa laeissa säädetään niistä toimenpiteistä, joihin nämä lainvalvojat voivat ryhtyä tuomarin lainvastaisen menettelyn johdosta. Perustuslain 110 §:n 2 momentissa on tämän lisäksi säädetty, että syytteen nostamisesta tuomaria vastaan tämän lainvastaisen menettelyn vuoksi päättää oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies. Oikeuskansleri ja oikeusasiamies voivat syytteen nostamisen sijasta antaa valvottavalle tämän lainvastaisen menettelyn johdosta myös huomautuksen vastaisen varalle. Ylimpien lainvalvojien kannanotoissa voivat tulla arvioitavaksi myös tuomareiden toimintaan liittyvät ammattieettiset kysymykset.

Käytännön tuomioistuintyössä on syytä korostaa tuomioistuimissa esimiesasemassa olevien henkilöiden ammattitaitoa ja osaamista puuttua ennaltaehkäisevästi havaitsemiinsa ammattieettisiin ongelmiin. Tuomioistuinten johtamisen ammattimaistumisen myötä myös tuomioistuinten sisäisen valvonnan voidaan katsoa tehostuneen. Päällikkötuomarilla on ollut toimivalta antaa tuomarille valituskelpoinen kirjallinen varoitus 15.5.2009 voimaan tulleen valtion virkamieslain muutoksen johdosta. Pääll-

likkötuomari voi vallitsevan käsityksen mukaan antaa työnjohtovaltansa perusteella tuomarille myös kirjallisen tai suullisen huomautuksen.

Perustuslain 99 §:n 2 momentin mukaan ylimpien tuomioistuinten tehtävänä on valvoa lainkäyttöä toimialallaan. Hallitusmuodon vastaavan säännöksen katsottiin tarkoittavan erityisesti alempien tuomioistuinten toiminnan lainmukaisuuden valvontaa. Ylimpien tuomioistuinten valvontatehtävän on perustuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä katsottu tarkoittavan lähinnä alempien tuomioistuinten valvontaa viranomaislaitoksena. Nykytilassa voidaan molempien tuomioistuinten osalta puhua lähinnä lainkäytön yhtenäisyyden valvomisesta, tuomareiden ammattitaidon kehittämisestä sekä laatutyöstä.

Hovioikeuksien tehtäväksi on säädetty käräjäoikeuksien toiminnan valvominen ja toimenpiteisiin puuttuminen havaittujen epäkohtien vuoksi. Valvontatehtävästä on säädetty ylimpiä tuomioistuimia yksilöidymmin, kun hovioikeuksille on säädetty muun ohella velvollisuus ilmoittaa valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa. Hovioikeuksien valvontatyössä tulee käsiteltäväksi myös käräjäoikeuden tuomareiden toiminnan lainmukaisuuteen liittyviä kysymyksiä.

Tuomioistuimet tekevät yhdessä myös erilaista lainkäytön kehittämiseen tähtäävää laatutyötä, jossa myös ammattieettiset kysymykset voivat olla esillä. Näitä kysymyksiä voidaan käsitellä myös tuomioistuinten järjestämän sisäisen koulutuksen yhteydessä.

Todettakoon, että suomalaisten tuomareiden koulutusta sekä tuomareihin liittyviä ammattieettisiä kysymyksiä on käsitelty myös kansainvälisesti. Euroopan neuvoston korruptionvastainen toimielin GRECO (*Group of States against Corruption*) on vuonna 2013 antamassaan Suomea koskevassa arviointiraportissa käsitellyt kansanedustajiin, tuomareihin ja syyttäjiin liittyvän korruption estämistä. Raportissa korostettiin tuomareille annettavan koulutuksen ja neuvontapalveluiden merkitystä tuomareihin kohdistuvan korruption riskin torjumiseksi. Raportissa esitettiin myös harkittavaksi uuden itsenäisen toimielimen (tuomioistuinneuvosto) perustamista, joka voisi huolehtia myös neuvontapalveluista ja käsitellä ammattieettisiä kysymyksiä. Toinen vaihtoehto olisi antaa neuvontatehtävät sopivan, jo olemassa olevan tahon hoidettavaksi.

Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana laaditut useat selvitykset jo sellaisenaan osoittavat, että tuomareiden valvonnan asianmukainen järjestäminen koetaan tärkeäksi. Tuomarit käyttävät merkittävää julkista valtaa. Tuomioistuinlaitoksen nauttiman yleisen luottamuksen säilyttäminen ja yksittäisessä asiassa koetun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen edellyttävät, että tuomarit voivat olla valvonnan kohteina ja myös heidän ammattieettisesti moitittavaan toimintaansa voidaan tarvittaessa puuttua.

Toimikunta ei kuitenkaan näe tässä vaiheessa tarpeelliseksi erityisen valvontaelimen perustamista tuomareiden valvontaa varten, ei edes ammattieettisten kysymysten käsittelemiseksi. Olemassa olevat valvonnan muodot ovat riittäviä. Erillisen ammattieettisiin kysymyksiin keskittyvän valvontaelimen perustamiseen liittyisi myös muun ohella asian vireillepano-oikeuteen, valvonnan kohteena olevaan toimintaan ja seuraamuksiin liittyviä vaikeasti ratkaistavia kysymyksiä. Jo perustuslain 103 § estää sen, että erillinen valvontaelin voisi kurinpitomenettelyssä päättää tuomarin erottamisesta. Toimikunta ei pidä myöskään aiheellisena sitä, että tuomareita varten harkitaisiin uusia seuraamuksia virkavelvollisuuksien taikka ammattietiikan vastaisen menettelyn vuoksi. Huomioon on myös otettava, että viime kädessä yksittäisiä tapauk-

sia koskevat valvontaelimen ratkaisut tulisivat muutoksenhakuoikeuden perusteella joka tapauksessa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tarvetta sitä vastoin on tuomarin ammattietiikkaa koskevalle keskustelulle, koulutukselle ja selvitystyölle. Suomen tuomariliitto ry on vuonna 2012 hyväksynyt Tuomarin eettiset periaatteet. Näiden sekä Euroopan laajuisesti hyväksytyjen vastaavien periaatteiden tunnetuksi tekeminen ja syventäminen on myös perusteltua. Mahdollista voisi olla esimerkiksi laatia laajapohjaisen valmistelun perusteella suosituksia siitä, miten tuomarit ja tuomioistuinten muu henkilökunta voivat omalla toiminnallaan vahvistaa luottamusta lainkäytön riippumattomuutta kohtaan.

Tämän vuoden alusta toimintansa aloittaneen tuomarinkoulutuslautakunnan on syytä koulutusta suunnitellessaan kiinnittää huomiota myös tuomareiden ammattieettisiin kysymyksiin. Tuomioistuinvirastokin voi toimia ammattieettisessä työssä keskustelunedistäjänä ja yhteistyöelimenä. Toimikunnan käsityksen mukaan tuomioistuinvirasto voisi esimerkiksi tehdä aloitteita ammattieettisten kysymysten käsittelystä tuomarikunnassa sekä tukea, neuvoa ja kouluttaa tuomareita ammattieettisissä asioissa.

Edellä todettu huomioon ottaen toimikunta katsoo, ettei erillisen, ammattieettisiin kysymyksiin keskittyvän valvontaelimen perustaminen tuomioistuinviraston yhteyteen ole ainakaan tällä hetkellä perusteltua. Toimikunta pitää kuitenkin tärkeänä, että asiaan voidaan tarvittaessa myöhemmin palata, kun tuomioistuinvirasto on aloittanut toimintansa ja kun siinä yhteydessä ammattieettisiä kysymyksiä käsittelevän elimen tarpeellisuutta ja toteuttamismuotoja on arvioitu yhdessä tuomioistuinten sekä tuomareiden kanssa. Myöhemmin sopivassa yhteydessä voitaisiin perusteellisemmin tarkastella myös jo olemassa olevia valvonnan muotoja ja tuomareiden valvontaa kokonaisuutena mukaan lukien valtioneuvoston oikeuskanslerin roolia tuomareiden valvonnassa.

Kansainvälisen oikeudenhoidon tehtävät

Toimikunnan asettamispäätöksen mukaan tuomioistuinviraston perustamisen lähtökohtana on, että oikeusministeriössä tällä hetkellä hoidettavat keskushallintotehtävät siirtyisivät ministeriöstä tuomioistuinvirastoon. Toimeksiannossa edellytetään, että ehdotusta laadittaessa on erityisesti otettava kantaa oikeushallinto-osaston kansainvälisen oikeudenhoidon yksikölle tällä hetkellä kuuluvien tehtävien järjestämiseen.

Oikeusministeriö on lukuisten kansainvälisten sopimusten tai muiden asiakirjojen perusteella keskusviranomainen tai muuten kansainvälisestä oikeusavusta huolehtiva kansallinen viranomainen. Oikeusministeriössä nämä tehtävät kuuluvat oikeushallinto-osaston kansainvälisen oikeudenhoidon yksikölle. Sen tehtävänä on seurata kansainvälistä oikeudellista yhteistyötä koskevia sopimuksia ja säädöksiä sekä hoitaa niiden perusteella ministeriölle keskus- tai muuna kansainvälisenä oikeusapuviranomaisena kuuluvat tehtävät. Yksikkö ohjaa ja kouluttaa hallinnonalan virastoja sekä tukee niitä päivittäisessä oikeusapuasiakirjojen valmistelussa. Yksikössä työskentelee yhdeksän henkilöä, joista sihteereitä tai hallinnollisia avustajia on kaksi. Henkilöstö on erikoistunut joko siviili- tai rikosasioihin.

Kansainvälisen oikeudenhoidon yksikkö panee toimeen yksittäisiä asioita koskevia oikeusapupyynnöitä. Yksikkö huolehtii myös tähän liittyvästä neuvonnasta ja eri viranomaisten toiminnan koordinaatiosta. Yksikön tehtävät eivät luonteeltaan ole valtioneuvostotason strategisia tehtäviä vaan selvästi yksittäistapauksellisia, operatiivisia tehtäviä.

Perustettavan tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinten toimintaedellytyksistä. Kansainvälisen oikeusavun keskusviranomaistehtävät ovat hyvin etäällä tästä tuomioistuinviraston perustehtävästä, eikä niitä voida luontevasti liittää osaksi tuomioistuinviraston toimialaa. Toimikunnan tiedossa ei ole yhtään valtiota, jossa tuomioistuinvirastolle tai sitä vastaavalle toimielimelle olisi annettu hoidettavaksi kansainvälisen oikeusavun keskusviranomaistehtäviä. Toimikunnan käsityksen mukaan keskusviranomaistehtävän siirtäminen tuomioistuinvirastoa vastaavalle elimelle olisi siten kansainvälisesti poikkeuksellista ja saattaisi aiheuttaa muualla ihmetystä, mikä puolestaan voisi viivästyttää tai vaikeuttaa yksikön toimintaa.

Oikeusministeriöltä ei sitä paitsi voitaisi siirtää erilaisia kansainvälisiin sopimuksiin liittyviä valmistelu- ja seurantatehtäviä ja niitä koskevaa päätöksentekoa. Kansainvälisen oikeudenhoidon yksikön tehtäviin liittyy usein tapauskohtaisia erityispiirteitä, minkä vuoksi tehtävien hoitaminen edellyttää erityisasiantuntemusta. Tarvittava asiantuntemus keskittyy vastaisuudessakin oikeusministeriöön. Toiminnan jatkuvuuden ja tehokkuuden kannalta ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että kansainvälisen oikeudenhoidon asiantuntemus hajautettaisiin osaksi oikeusministeriöön ja osaksi tuomioistuinvirastoon, jolloin toimintayksiköt olisivat nykyistä pienempiä ja haavoittuvaisempia.

Toimikunta kiinnittää vielä huomiota siihen, että osa kansainvälisen oikeudenhoidon yksikön kansainvälisiin sopimuksiin perustuvista tehtävistä edellyttää oikeudenkäynnin yhden osapuolen avustamista tai tukemista. Kansainvälistä yhteistyötä tehdään usein juuri vireillä olevaa tai vireille tulevaa oikeudenkäyntiä varten yhden osapuolen hyväksi. Usein oikeudenhoidon yksikön pääasiallisena yhteistyökumppanina on poliisi tai syyttäjä. Joissakin tapauksissa keskusviranomaiselta saatetaan edellyttää jopa tuomioistuimeen kohdistuvia oikeudellisia toimia ulkomaisen viranomaisen pyynnöstä. Toimikunta ei pidä tuomioistuinviraston tehtäväkentän selkeyden, tuomioistuinten puolueettomuuden ja viraston perustamisella tavoiteltavan riippumattomuuden kannalta soveliaana, että asianosaisroolia sivuavat tehtävät kuuluisivat tuomioistuinviraston tehtävänalaan.

Huomattava myös on, että kansalliset viranomaiset voivat saada salassa pidettäviä tietoja, joita ei voida paljastaa itse prosessissa. Tuomioistuinviraston toiminta tällaisissa tuomioistuihin liittymättömissä tehtävissä saattaisi horjuttaa viraston perustoitinnan legitimitettä riippumattomana keskushallintoviranomaisena.

Kansainväliseen oikeusapuun kuuluvien tehtävien siirtäminen tuomioistuinvirastolle olisi huomattava muutos kansainvälisen oikeusavun keskusviranomaistehtävien kansallisessa organisoimisessa. Muutos edellyttäisi laajamittaisen sopimusaineiston läpikäymistä ja merkittävää kansainvälistä yhteydenpitoa. Lisäksi olisi arvioitava, miten tehtävien siirto niin kotimaassa kuin ulkomailla ymmärrettäisiin ja mikä merkitys sillä olisi Suomen maineelle kansainvälisenä toimijana laajaan sopimusverkostoon perustuvassa oikeudellisessa yhteistyössä.

Kansainvälisten oikeusaputehtävien siirto tuomioistuinvirastolle voisi vaikeuttaa myös tuomioistuinviraston johtamista, koska kokonaan uudelleen toimintaan perehtyminen ja sen organisointi vaatisi viraston johdolta aikaa ja resursseja.

Toimikunta katsoo siis, että oikeusministeriölle kuuluvia kansainvälisen oikeusavun tehtäviä ei tulisi siirtää perustettavaan tuomioistuinvirastoon. Toimikunta kuitenkin toteaa, että tuomioistuinvirastolle kuuluisi muita kansainvälisiä tehtäviä, jotka liittyvät muun muassa oikeudenhoidon kansainvälistymiseen ja tuomareiden koulutukseen.

Saatuun työnsä valmiiksi toimikunta kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 31 päivänä maaliskuuta 2017

Mikko Könkkölä

Niilo Jääskinen

Hannu Rajalahti

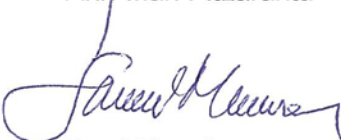
Anni-Mari Pitkäranta

Kimmo Mikkola

Antti Savela

Sami Manninen

Kari Kiesiläinen

Anne Hallavainio

Kirsi Äijälä

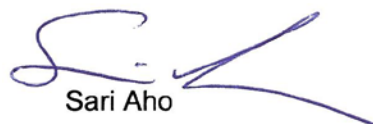

Kimmo Vanne

Outi Ahonen

Risto Sipilä

Sari Aho

Jukka Oksanen

Terhi Laine

Jennimari Huovinen

Taru Alanaatu

Wilhelm Norrman

Antti Jukarainen

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	22
SAMMANFATTNING.....	27
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	32
YLEISPERUSTELUT.....	33
1 Johdanto.....	33
2 Nykytila.....	35
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	35
2.1.1 Tuomioistuinlaitos.....	35
2.1.1.1 Perustuslain säätely	35
2.1.1.2 Tuomioistuinlaki ja muu lainsäädäntö.....	36
2.1.1.3 Tuomioistuinten johtaminen sekä päätöksenteko hallintoasioissa	40
2.1.1.4 Tuomioistuinten hallintotehtävät	41
2.1.2 Tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät.....	42
2.1.2.1 Yleistä.....	42
2.1.2.2 Valtion talousarviolainsäädännöstä johtuvat tehtävät.....	44
2.1.2.3 Säädösvalmistelu ja kehittäminen	45
2.1.2.4 Toimitila-asiat	45
2.1.2.5 Tietojärjestelmät.....	45
2.1.2.6 Henkilöstö- ja yleishallintoasiat.....	46
2.1.2.7 Koulutus	46
2.1.2.8 Kansainväliset tehtävät.....	46
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	47
2.2.1 Yleistä.....	47
2.2.2 Ruotsi	48
2.2.3 Norja.....	49
2.2.4 Tanska.....	50
2.2.5 Alankomaat	50
2.3 Nykytilan arviointi	51
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	53
3.1 Tavoitteet.....	53
3.2 Keskeiset ehdotukset	53
3.2.1 Yleistä.....	53
3.2.2 Tuomioistuinviraston tehtävät.....	54
3.2.3 Tuomioistuinviraston johtaminen ja organisaatio.....	55
3.2.4 Tuomarivalinta- ja tuomarinkoulutuslautakuntien asema.....	57
4 Esityksen vaikutukset	58
4.1 Taloudelliset vaikutukset	58
4.2 Vaikutukset henkilöstöön.....	59
4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	60
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	60
5 Asian valmistelu	62
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	62
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	62

6	Riippuvuus muista esityksistä.....	63
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	64
1	Lakiehdotusten perustelut	64
1.1	Tuomioistuinlaki.....	64
1.2	Laki tuomioistuinharjoittelusta	80
1.3	Laki käräjäoikeuden lautamiehistä	80
1.4	Laki turvajärjestelyistä tuomioistuimissa.....	80
2	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	81
3	Voimaantulo	83
4	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	84
	LAKIEHDOTUKSET	85
	LAGFÖRSLAG	115
	ERIÄVÄT MIELIPITEET	147
	LAUSUMA	152

TIIVISTELMÄ

Toimikunnan tehtävät ja tausta

Oikeusministeriö asetti 10 päivänä toukokuuta 2016 toimikunnan valmistelemaan tuomioistuinviraston perustamista. Toimikunnan määräaika päättyi 28.2.2017 (OM 9/021/2016). Toimikunta on ottanut nimekseen *tuomioistuinvirastotoimikunta*.

Toimikunnan tehtävänä oli valmistella tuomioistuinviraston perustamista oikeudenhoidon uudistamisohjelman vuosille 2013–2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013), pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman sekä tuomioistuinten keskushallinnon uudistamisesta annetun selvitysmiesten raportin (Selvityksiä ja ohjeita 2/2015) pohjalta.

Toimikunnan tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon. Ehdotus tuli valmistella siten, että tuomioistuinvirasto perustetaan oikeusministeriön hallinnonalalle. Perustettavan tuomioistuinviraston tuli palvella koko tuomioistuinlaitosta.

Toimikunnan oli koottava ehdotukseensa tuomioistuinviraston hoidettavaksi esitettävät tehtävät sekä esitettävä perusteltu arvio niiden asianmukaiseen hoitamiseen tarvittavan henkilökunnan määrästä ja palkkakustannuksista. Myös tuomioistuimissa tällä hetkellä hoidettavia hallinnollisia tehtäviä olisi keskitettävä tuomioistuinvirastoon. Toimikunnan ehdotus oli laadittava siten, että oikeusministeriön, tuomioistuinviraston ja yksittäisten tuomioistuinten välisestä työnjaosta tulee selkeä ja tarkoituksenmukainen. Tavoitteena oli, että tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävien ja yksittäisten tuomioistuinten hallintotehtävien hoitaminen järjestetään taloudellisella ja tuloksellisella tavalla. Toimikunnan tuli selvittää sekä oikeusministeriöstä virastoon siirrettävien tuomioistuinten toimintaa palvelevien operatiivisten keskushallintotehtävien että tuomioistuimista virastolle siirrettävien tehtävien kustannus- ja henkilöstövaikutukset.

Toimikunnan ehdotukseen tuli sisältyä esitys tuomioistuinviraston hallintorakenteesta, johtamisesta, ylimmän johdon nimittämisestä sekä henkilöstöstä. Viraston hallinto oli järjestettävä siten, että sen hallituksessa on vahva tuomioistuininedustus ja virastossa on ammattimainen johto ja osaava henkilöstö.

Ehdotusta laadittaessa oli erityisesti otettava kantaa oikeushallinto-osaston kansainvälisen oikeudenhoidon yksikölle tällä hetkellä kuuluvien tehtävien järjestämiseen sekä virkaehtosopimusasioiden hoitamiseen. Toimikunnan oli harkittava myös lainkäyttöhenkilöstön toimintaa koskevan valvontaelimen, kuten ammattieettisen lautakunnan, perustamista viraston yhteyteen. Toimikunta saattoi esittää näkemyksensä myös seikoista, jotka on syytä ottaa huomioon tuomioistuinviraston sijaintipaikkunnasta päätettäessä.

Toimikunnan tuli selvittää oikeusministeriössä tuomioistuinlaitoksen strategisen suunnittelun ja tuomioistuinviraston tulosohjauksen edellyttämät henkilöresurssit ja niiden organisointi osaksi oikeusministeriötä. Myös tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan organisoiminen osaksi tuomioistuinvirastoa tuli selvittää.

Toimikunnan ehdotukset

Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on järjestää tuomioistuinten keskushallinto tavalla, joka korostaa tuomioistuinten riippumattomuutta sekä edistää tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista. Toiminnan järjestäminen tehokkaasti luo edellytyksiä lainkäytön korkean laadun ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Tämän tavoitteen katsotaan toteutuvan parhaiten, jos keskushallintotehtävät siirretään oikeusministeriöstä erilliselle keskusvirastolle. Tämä vastaisi sitä suuntausta, miten valtion keskushallintoa on Suomessa muutenkin kehitetty. Lisäksi se vastaisi myös sitä, miten tuomioistuinten keskushallinto on esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa toteutettu.

Tuomioistuinten riippumattomuus tulisi parhaiten turvatuksi mallissa, jossa tuomarit osallistuvat itse tuomioistuinten keskushallinnon järjestämistä koskevaan päätöksentekoon.

Tuomioistuinten hallinnolliset keskushallintotehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinvirasto olisi palveluorganisaatio, joka huolehtisi keskitetyistä tehtävistä, jotka eivät lain mukaan kuulu valtioneuvostolle tai tuomioistuimille. Oikeusministeriö huolehtisi edelleenkin tuomioistuinlaitokseen liittyvistä valtioneuvostotason tehtävistä, kuten strategisesta ja taloudellisesta ohjauksesta sekä säädösvalmistelusta. Tavoitteena on, että tehtävienjako oikeusministeriön, tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten välillä on selkeä ja tarkoituksenmukainen. Tehtävien keskittämisellä tuomioistuinvirastoon voitaisiin lisätä hallinnollisen työn ammattimaisuutta ja vähentää päällekkäistä työtä. Uudistuksen avulla voidaan siten edistää tuomioistuinlaitoksen resurssien tehokasta käyttöä sekä monipuolisesti kehittää tuomioistuinten toimintaa.

Tuomioistuinviraston perustamisella ei puututtaisi ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädettyihin tehtäviin tai asemaan. Niille perustuslaissa säädetty tuomioistuinlaitoksen valvontaan liittyvät tehtävät säilyisivät nykyisellään.

Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi tuomioistuinvirasto, joka huolehtisi tuomioistuinlaitoksen keskushallintoviranomaisen tehtävistä. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi itsenäinen virasto. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta.

Ehdotus tarkoittaa, että nykyisin oikeusministeriölle kuuluvat tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät siirrettäisiin tuomioistuinvirastolle. Virasto vastaisi samalla siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Viraston ydintehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja kehittämisestä. Tuomioistuinvirasto tukisi tuomioistuimia niiden perustehtävän suorittamisessa.

Tuomioistuinviraston tärkeimpiä tehtäviä olisi huolehtia tuomioistuinlaitosta koskevasta kehys- ja talousarviovalmistelusta. Tuomioistuinvirasto huolehtisi myös tuomioistuinten toimitilahallinnosta, tietojärjestelmistä ja yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilöstön koulutuksesta. Virastolle siirrettäisiin lisäksi tuomioistuimia koskevia henkilöstö- ja taloushallinnon tehtäviä ja siihen liittyvää toimivaltaa. Virasto osallistuisi tuomioistuinlaitoksen kehittämiseen. Se voisi sovittaa yhteen ja tukea tuomioistuinten itsensä vastuulla olevia kehittämis- ja laatuhankeita.

Tuomioistuinviraston tehtävissä korostuisi nimenomaan tuomioistuimia palveleva rooli. Toiminnan tehokkuuteen ja taloudellisuuteen liittyvät syyt puoltavat sitä, että tuomioistuinvirasto voisi ottaa vastuulleen sellaisia palvelutehtäviä, joita nykyisin hoidetaan eri tuomioistuimissa (esimerkiksi käännös- ja tulkkauspalvelut). Virastolle voitaisiin ajan oloon osoittaa myös uusia tehtäviä, kuten henkilöstöhallintoon liittyviä asiantuntija- ja tukipalveluita. Oletettavaa kuitenkin on, että alkuvaiheessa viraston resurssit eivät riittäisi kaikkien tarpeellisten palveluiden tuottamiseen. Viraston tehtäviä olisi kuitenkin mahdollista laajentaa perustamisvaiheen jälkeen. Tämä edellyttäisi riittäviä lisävoimavaroja.

Tuomioistuinviraston ylintä päätösvaltaa käyttäisi johtokunta, jossa olisi yhdeksän jäsentä. Heistä enemmistö eli kuusi jäsentä olisi tuomareita. Lisäksi johtokunnassa olisi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen, yksi asianajaja sekä yksi jäsen, jolla olisi erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Viraston päivittäistä toimintaa johtaisi johtokunnan nimittämä ylijohdaja.

Tuomioistuinvirastossa tulisi olla vähintään 45 henkilötyövuotta. Tämä henkilöstömäärä riittäisi turvaamaan tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävien tyydyttävän hoitamisen, mutta mitoitus ei kuitenkaan olisi riittävä tuottamaan tuomioistuimille kaikkia tarpeellisia palveluita, kuten erilaisia neuvonta- ja kielipalveluja. Viraston henkilöstömäärää voi olla tarpeen myöhemmin lisätä tehtävien lisääntyessä. Henkilöstömäärässä ei ole mukana tuomarivalinta- tai tuomarinkoulutuslautakunnan sihteeristöjä eikä tietojärjestelmien kehittämisestä vastaavia AIPA- tai HAIPA-hanke-toimistoja.

Tuomarivalintalautakunnan tai tuomarinkoulutuslautakunnan asemaan tai tehtäviin ei ehdoteta yleisesti ottaen muutoksia. Ne toimisivat edelleenkin itsenäisinä lautakuntina, jotka valtioneuvosto asettaa. Lautakunnat voisivat kuitenkin tarvittaessa hyödyntää viraston palveluja, kuten toimitiloja ja sihteerityövoimaa. Lisäksi toimikunta ehdottaa, että tuomioistuinvirastolle keskitettäisiin eräitä tuomioistuinten nimittämisasioihin liittyviä teknisiä tehtäviä.

Esityksen vaikutukset

Esitetyllä henkilöstömäärällä tuomioistuinviraston vuosittaiset toimintamenot olisivat noin 3,5–4 miljoonaa euroa. Tähän ei sisälly viraston perustamisesta aiheutuvia kustannuksia, jotka jäänevät vähäisiksi. Valtaosa toimintamenoista olisi henkilöstökuluja, joiden määrä olisi arviolta noin 3,3 miljoonaa euroa vuodessa. Oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle siirrettäviin tehtäviin sitoutuu varovaisesti arvioiden 15–20 henkilötyövuotta vastaava työmäärä. Tämä vastaa noin 1,3–1,8 miljoonan euron henkilöstökustannusta suoritusosineen ja sivukuluineen. Tuomioistuinviraston toimintamenoihin vaadittava lisäpanostus olisi siten arviolta noin 2 miljoonaa euroa vuodessa. Oikeusministeriöön jäävät tehtävät edellyttäisivät arviolta enintään noin 15 henki-

lötyövuotta vastaavaa työpanosta. Oikeusministeriön henkilöstön siirtyminen perustettavaan tuomioistuinvirastoon on selvitettävä tarkemmin asian jatkovalmistelussa ja täytäntöönpanossa.

Keskushallintotehtävien siirtäminen tuomioistuinvirastolle luo entistä paremmat edellytykset tuomioistuinlaitoksen resurssihallinnolle ja tuomioistuinten toiminnan tukemiselle. Tämä osaltaan turvaa ja edistää sitä, että tuomioistuimet kykenevät antamaan vastaisuudessakin laadukasta oikeusturvaa. Tuomioistuinlaitoksen ylläpitotehtävien kehittäminen on samalla panostus lainkäytön laatuun. Tuomioistuimet ovat entistä suurempia yksiköitä, joissa hallinnon merkitys korostuu. Hyvin ja tehokkaasti järjestetty hallinto luo edellytykset tuomioistuinten käytännön toiminnalle. Siirtämällä ylläpito- ja kehittämistehtäviä tuomioistuinten toimintaan erikoistuneelle tuomioistuinvirastolle voidaan siten parantaa tuomioistuinten toimintaedellytyksiä.

Esityksellä tuomioistuinten keskushallinto järjestettäisiin tavalla, joka korostaisi tuomioistuinten riippumatonta asemaa, edistäisi tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista sekä vahvistaisi näin tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan korkeaa laatua ja oikeusturvaa. Näiden tavoitteiden merkitys on nykyisin entistä korostuneempi. Tuomioistuinten keskushallinnon uudistaminen on olennainen osa oikeudenhoidon kehittämistä nykyajan ja tulevaisuuden tarpeita ja vaatimuksia vastaavaksi.

Toimikunnan muut kannanotot

Toimikunta esittää, että virasto sijoitettaisiin Helsinkiin tai muualle pääkaupunkiseudulle. Esitys perustuu toimikunnan arvioon siitä, missä virastolla olisi parhaat toimintaedellytykset. Alueellisille näkökohdille ei saisi sijaintipaikan valinnassa antaa ratkaisevaa painoarvoa. Tuomioistuinviraston kaltaisen viraston toiminnalle on edullista sijaita lähellä ministeriöitä ja valtion muita keskeisiä toimielimiä. Olennaista on myös, että virastolla on osaava ja sitoutunut henkilöstö. Toimikunnan käsityksen mukaan virastolla olisi parhaat mahdollisuudet saada pätevää henkilöstöä etenkin asiantuntijatehtäviin, jos virasto sijaitsee pääkaupunkiseudulla. Toimikunta katsoo, että ei ole esitettävissä mitään viraston toimintaan liittyvää seikkaa, joka puoltaisi sen sijoittamista muualle kuin Helsinkiin tai sen läheisyyteen pääkaupunkiseudulle. Ehdotettava virasto olisi kooltaan varsin pieni, joten viraston alueellistamisen vaikutukset työllisyyteen tai talouteen eivät olisi merkittäviä. Pääkaupunkiseudun ulkopuolelle sijoittaminen voisi jopa heikentää tuomioistuinviraston toimintaedellytyksiä, millä voi puolestaan olla haitallisia vaikutuksia tuomioistuinten toiminnalle.

Toimikunta katsoo, ettei erillisen, ammattieettisiin kysymyksiin keskittyvän valvontaelimen perustaminen tuomioistuinviraston yhteyteen ole ainakaan tällä hetkellä perusteltua. Toimikunta pitää kuitenkin tärkeänä, että asiaan voidaan tarvittaessa myöhemmin palata, kun tuomioistuinvirasto on aloittanut toimintansa ja kun siinä yhteydessä ammattieettisiä kysymyksiä käsittelevän elimen tarpeellisuutta ja toteuttamismuotoja on arvioitu yhdessä tuomioistuinten sekä tuomareiden kanssa. Myöhemmin sopivassa yhteydessä voitaisiin perusteellisemmin tarkastella myös jo olemassa olevia valvonnan muotoja ja tuomareiden valvontaa kokonaisuutena mukaan lukien valtioneuvoston oikeuskanslerin roolia tuomareiden valvonnassa.

Toimikunta on arvioinut myös sitä, miten oikeusministeriön oikeushallinto-osaston kansainvälisen oikeudenhoidon yksikölle tällä hetkellä kuuluvat kansainväliset oikeusaputehtävät tulisi tulevaisuudessa järjestää, ja päätyttyä siihen, että näitä tehtäviä ei tulisi siirtää perustettavaan tuomioistuinvirastoon. Nämä keskusviranomaistehtävät, jotka perustuvat lukuisiin kansainvälisiin sopimuksiin ja muihin asiakirjoihin, ovat hyvin etäällä tuomioistuinviraston perustehtävästä, eikä niitä voida luontevasti liittää osaksi tuomioistuinviraston toimialaa. Tuomioistuinvirastolle kuuluisi kuitenkin muita kansainvälisiä tehtäviä, jotka liittyvät muun muassa oikeudenhoidon kansainvälistymiseen ja tuomareiden koulutukseen.

SAMMANFATTNING

Kommissionens uppgifter och bakgrund

Justitieministeriet tillsatte den 10 maj 2016 en kommission med uppgift att bereda inrättandet av en domstolsmyndighet. Kommissionens mandattid gick ut den 28 februari 2017 (OM 9/021/2016). Kommissionen har antagit namnet *kommissionen för inrättandet av en domstolsmyndighet*.

Kommissionen hade till uppgift att bereda inrättandet av en domstolsmyndighet utifrån reformprogrammet för rättsvården för åren 2013–2025 (Betänkanden och utlåtanden 16/2013), regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering samt utredarnas rapport om reformeringen av domstolarnas centralförvaltning (Utredningar och anvisningar 2/2015).

Kommissionens förslag skulle ha formen av en regeringsproposition. Förslaget skulle beredas så att en domstolsmyndighet inrättas inom justitieministeriets förvaltningsområde. Den nya domstolsmyndigheten ska betjäna hela domstolsväsendet.

Kommissionen skulle i sitt förslag sammanställa de uppgifter som föreslås för domstolsmyndigheten samt presentera en motiverad uppskattning av hur många anställda det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna, och av lönekostnaderna. Även de administrativa uppgifter som för närvarande sköts vid domstolar föreslås bli centraliserade till domstolsmyndigheten. Kommissionens förslag skulle uppgöras så att arbetsfördelningen mellan justitieministeriet, domstolsmyndigheten och de enskilda domstolarna blir klar och ändamålsenlig. Målet var att skötseln av domstolsväsendets centralförvaltningsuppgifter och enskilda domstolars förvaltningsuppgifter ska ordnas på ett ekonomiskt och resultatrikt sätt. Kommissionen skulle utreda kostnads- och personaleffekterna av en överföring av de operativa centralförvaltningsuppgifter som betjänar domstolarnas verksamhet från justitieministeriet till myndigheten och en överföring av uppgifter från domstolarna till myndigheten.

Kommissionens förslag skulle inbegripa ett förslag till förvaltningsstruktur, ledning, utnämning av högsta ledningen samt personal vid domstolsmyndigheten. Myndighetens förvaltning ska ordnas så att det finns en stark domstolsrepresentation i dess styrelse och myndigheten har en professionell ledning och kompetent personal.

När kommissionen utarbetade sitt förslag skulle den särskilt ta ställning till hur de uppgifter som för närvarande hör till enheten för internationell rättsvård vid justitieförvaltningsavdelningen ska ordnas och hur tjänstekollektivavtalsärenden ska skötas. Kommissionen skulle också ta ställning till inrättande av ett tillsynsorgan för rättskipningspersonalen verksamhet, t.ex. en yrkesetisk nämnd, i anslutning till myndigheten. Kommissionen kunde också lägga fram sin syn på faktorer som bör beaktas när det fattas beslut om på vilken ort domstolsmyndigheten ska placeras.

Kommissionen skulle utreda vilka personalresurser som krävs vid justitieministeriet för den strategiska planeringen inom domstolsväsendet och resultatstyrningen av domstolsmyndigheten samt hur de kan organiseras som en del av justitieministeriet. Det skulle även utredas om domarförslagsnämnden och domarutbildningsnämnden kan integreras i domstolsmyndigheten.

Kommissionens förslag

Målsättning

Syftet med propositionen är att ordna domstolarnas centralförvaltning på ett sätt som understryker domstolarnas oberoende och främjar en effektiv och resultatrik skötsel av domstolarnas förvaltningsuppgifter. Att ordna verksamheten effektivt skapar förutsättningar för upprätthållandet och utvecklandet av en hög kvalitet på rättskipningen. Detta mål anses bäst uppnåbart om centralförvaltningsuppgifterna överförs från justitieministeriet till en fristående centralmyndighet. Detta motsvarar den inriktning som man även annars haft vid utvecklandet av statens centralförvaltning i Finland. Dessutom motsvarar det också hur domstolarnas centralförvaltning är ordnad t.ex. i Norge, Sverige och Danmark.

Domstolarnas oberoende tryggas bäst i en modell där domarna själva deltar i beslutsfattande som gäller ordnandet av domstolarnas centralförvaltning.

Domstolarnas administrativa centralförvaltningsuppgifter överförs från justitieministeriet till domstolsmyndigheten. Domstolsmyndigheten ska vara en serviceorganisation som centraliserat sköter uppgifter som inte enligt lag hör till statsrådet eller domstolarna. Justitieministeriet ska fortfarande sköta uppgifter på statsrådsnivå med anknytning till domstolsväsendet, t.ex. den strategiska och ekonomiska styrningen och författningsberedningen. Målet är att uppgiftsfördelningen mellan justitieministeriet, domstolsmyndigheten och domstolarna ska vara klar och ändamålsenlig. Genom att uppgifterna centraliseras till domstolsmyndigheten kan professionaliteten i det administrativa arbetet ökas och överlappande arbete minskas. Med hjälp av reformen kan man således främja en effektiv användning av domstolsväsendets resurser samt mångsidigt utveckla domstolarnas verksamhet.

Genom inrättandet av en domstolsmyndighet ingrips inte i de uppgifter som föreskrivs för de högsta domstolarna i grundlagen, eller i deras ställning. Deras grundlagsfästa uppgifter i anslutning till tillsynen över domstolsväsendet ändras inte.

De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås att det inrättas en domstolsmyndighet som ska sköta de uppgifter som hör till domstolsväsendets centralförvaltningsmyndighet. Myndigheten ska vara verksam inom justitieministeriets förvaltningsområde, men vara självständig och betjäna hela domstolsväsendet.

Förslaget innebär att de centralförvaltningsuppgifter inom domstolsväsendet som nu hör till justitieministeriet överförs till domstolsmyndigheten. Domstolsmyndigheten ska samtidigt svara för att domstolarna kan utöva dömande makt med hög kvalitet och att domstolarnas förvaltning är effektivt och ändamålsenligt ordnad. Myndighetens kärnuppgift är att sörja för domstolsväsendets verksamhetsförutsättningar och utveckling. Domstolsmyndigheten ska stödja domstolarna när de utför sin primära uppgift.

Domstolsmyndighetens viktigaste uppgifter är att sörja för ram- och budgetberedningen för domstolsväsendet. Domstolsmyndigheten ska också sköta domstolarnas lokalantering, informationssystem och i samarbete med domarutbildningsnämnden

utbildningen av domare och annan personal vid domstolarna. Till myndigheten överförs dessutom personal- och ekonomiförvaltningsuppgifter som gäller domstolarna, och den anknyttande behörigheten. Myndigheten ska delta i utvecklandet av domstolsväsendet. Den kan samordna och stödja utvecklings- och kvalitetsprojekt som domstolarna själva ansvarar för.

I domstolsmyndighetens uppgifter betonas uttryckligen rollen att betjäna domstolarna. De skäl som ansluter sig till verksamhetens effektivitet och lönsamhet talar för att domstolsmyndigheten kan åta sig sådana serviceuppgifter som för närvarande sköts vid olika domstolar (t.ex. översättnings- och tolkningstjänster). Myndigheten kan med tiden även anvisas nya uppgifter, t.ex. sakkunnig- och stödtjänster i anslutning till personaladministrationen. Det kan emellertid antas att myndighetens resurser i det inledande skedet inte kommer att räcka till för att producera alla de tjänster som behövs. Myndighetens uppgifter kan dock utvidgas efter inrättandet, vilket förutsätter tillräckliga tilläggsresurser.

Domstolsmyndighetens högsta beslutanderätt ska utövas av en direktion med nio ledamöter. Majoriteten av dem, dvs. sex ledamöter, ska vara domare. Direktionen består dessutom av en ledamot som hör till domstolarnas övriga anställda, en advokat och en ledamot som har sakkunskap i synnerhet i ledning av den offentliga förvaltningen. Myndighetens dagliga verksamhet leds av en överdirektör som utses av direktionen.

Domstolsmyndigheten ska ha minst 45 årsverken. En sådan personalstyrka räcker till för att garantera en tillfredsställande skötsel av domstolsväsendets centralförvaltningsuppgifter, men dimensioneringen är likväl inte tillräcklig för att producera alla de tjänster som domstolarna behöver, t.ex. olika rådgivnings- och språktjänster. Antalet anställda vid myndigheten kan senare behöva utökas när uppgifterna ökar. I antalet anställda räknas inte in sekretariaten för domarförslagsnämnden och domarutbildningsnämnden eller projektbyråerna för AIPA eller HAIPA som svarar för utvecklandet av informationssystemen.

I det stora hela föreslås inga ändringar i domarförslagsnämndens och domarutbildningsnämndens ställning eller uppgifter. De ska fortfarande vara självständiga nämnder som tillsätts av statsrådet. Nämnderna kan dock vid behov utnyttja myndighetens tjänster, t.ex. lokaler och sekreterare. Kommissionen föreslår dessutom att vissa tekniska uppgifter i anslutning till utnämningsärenden centraliseras till domstolsmyndigheten.

Förslagets konsekvenser

Med det föreslagna antalet anställda skulle domstolsmyndighetens årliga omkostnader uppgå till ca 3,5–4 miljoner euro. I detta ingår inte kostnaderna för inrättandet av myndigheten, som torde bli små. Största delen av omkostnaderna är personalkostnader vars belopp uppskattningsvis uppgår till ca 3,3 miljoner euro per år. Enligt en försiktig uppskattning binds en arbetsvolym motsvarande 15–20 årsverken till de uppgifter som överförs från justitieministeriet till domstolsmyndigheten. Detta motsvarar personalkostnader på ca 1,3–1,8 miljoner euro med prestationsdelar och bikostnader. Den tilläggssatsning som krävs för domstolsmyndighetens omkostnader uppgår därmed uppskattningsvis till ca 2 miljoner euro per år. De uppgifter som blir kvar vid justitieministeriet förutsätter en arbetsinsats som uppskattningsvis motsvarar högst ca 15 årsverken. Överföringen av justitieministeriets personal till den nya dom-

stolsmyndigheten ska utredas närmare vid den fortsatta beredningen och verkställigheten av ärendet.

Överföringen av centralförvaltningsuppgifter till domstolsmyndigheten skapar allt bättre förutsättningar för resursförvaltningen inom domstolsväsendet och för stödjandet av domstolarnas verksamhet. Detta tryggar och främjar för sin del att domstolarna även i framtiden kan ge rättskydd av hög kvalitet. Utvecklandet av domstolsväsendets underhållsuppgifter är samtidigt en satsning på rättskipningens kvalitet. Domstolarna är ännu större enheter än tidigare där förvaltningens betydelse framhävs. En bra och effektivt organiserad förvaltning skapar förutsättningar för domstolarnas praktiska verksamhet. Genom att underhålls- och utvecklingsuppgifter överförs till domstolsmyndigheten som är specialiserad på domstolarnas verksamhet kan domstolarnas verksamhetsförutsättningar därmed förbättras.

Genom propositionen organiseras domstolarnas centralförvaltning på ett sätt som betonar domstolarnas oberoende ställning, främjar en effektiv och resultatrik skötsel av domstolarnas förvaltningsuppgifter och på så vis stärker en hög kvalitet och rätts säkerheten i domstolarnas rättsskipningsverksamhet. Dessa mål har i dagens läge en ännu större betydelse. Reformeringen av domstolarnas centralförvaltning är en väsentlig del av utvecklandet av rättsvården så att den motsvarar de nutida behoven och kraven samt de framtida behoven.

Kommissionens övriga ställningstaganden

Kommissionen föreslår att myndigheten placeras i Helsingfors eller någon annanstans i huvudstadsregionen. Förslaget bygger på kommissionens bedömning av var myndigheten skulle ha de bästa verksamhetsförutsättningarna. Regionala synpunkter bör inte ges någon avgörande betydelse i valet av placeringsort. För verksamheten vid en sådan myndighet som domstolsmyndigheten är det till fördel att den finns nära ministerierna och statens övriga centrala organ. Det är också väsentligt att myndigheten har en kompetent och engagerad personal. Enligt kommissionens uppfattning har myndigheten bäst möjligheter att få kompetent personal i synnerhet till sakkunniguppgifter om myndigheten är placerad i huvudstadsregionen. Kommissionen anser att det inte finns någon omständighet i anslutning till myndighetens verksamhet som talar för att den ska placeras någon annanstans än i Helsingfors eller i närheten i huvudstadsregionen. Den nya myndighet som föreslås är ganska liten och en regionalisering av myndigheten skulle därmed inte ha några stora effekter för sysselsättningen eller ekonomin. Att placera den utanför huvudstadsregionen skulle till och med kunna försämra domstolsmyndighetens verksamhetsförutsättningar, vilket i sin tur kan ha skadliga konsekvenser för domstolarnas verksamhet.

Kommissionen anser att det åtminstone inte för närvarande är motiverat att inrätta ett separat tillsynsorgan med fokus på yrkesetiska frågor vid domstolsmyndigheten. Kommissionen anser det dock viktigt att man vid behov kan återkomma till frågan senare när domstolsmyndigheten har inlett sin verksamhet och det i det sammanhanget bedöms tillsammans med domstolarna och domarna om det finns ett behov av ett organ för yrkesetiska frågor och hur det ska förverkligas. Senare i något lämpligt sammanhang kan även de befintliga tillsynsformerna och tillsynen över domare som helhet inklusive den roll justitiekanslern i statsrådet har i tillsynen över domare granskas mera ingående.

Kommissionen har också bedömt hur de internationella rättshjälpsuppgifter som för närvarande hör till enheten för internationell rättsvård vid justitieministeriets justitieförvaltningsavdelning ska ordnas i framtiden och kommit fram till att de inte ska överföras till den nya domstolsmyndigheten. Dessa centralmyndighetsuppgifter, som bygger på åtskilliga internationella överenskommelser och andra dokument, ligger mycket långt från domstolsmyndighetens grundläggande uppgift och kan inte på ett naturligt sätt integreras i domstolsmyndighetens ansvarsområde. Till domstolsmyndigheten skulle dock höra andra internationella uppgifter som bland annat hänför sig till internationaliseringen av rättsvården och utbildningen av domare.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi tuomioistuinvirasto, joka huolehtisi tuomioistuinlaitoksen keskushallintoviranomaisen tehtävistä. Virastolle kuuluisi pääosa niistä keskushallintotehtävistä, joita nykyisin hoidetaan oikeusministeriössä. Oikeusministeriö huolehtisi edelleenkin tuomioistuinlaitokseen liittyvistä valtioneuvostotason tehtävistä, kuten strategisesta ja taloudellisesta ohjauksesta sekä säädösvalmistelusta.

Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä, tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä, suunnittelusta ja tukemisesta. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi toiminnallisesti itsenäinen keskusvirasto. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta.

Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi tuomarienemmistöinen johtokunta. Viraston käytännön toiminnasta huolehtisi päätoiminen ylijohdaja. Tuomioistuinvirastossa tulisi olla ainakin noin 45 henkilötyövuotta. Virasto päättäisi itse organisatorakenteestaan ja määräisi siitä työjärjestyksessään.

Esityksen mukaan tuomioistuinvirastosta säädettäisiin tuomioistuinlaissa, johon lisättäisiin uusi 19 a luku. Luvussa säädettäisiin tuomioistuinviraston tehtävistä ja johtamisesta. Tehtävien siirto tuomioistuinvirastolle edellyttäisi lisäksi eräiden muiden tuomioistuinlain säännösten tarkistamista. Vastaavasti myös tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia, käräjäoikeuden lautamiehistä annettua lakia ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia olisi tarkistettava.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 2019 aikana.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Valtiovallan tehtävät jaetaan lainsäädäntövaltaan, hallitusvaltaan ja tuomiovaltaan. Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus sekä korkein hallinto-oikeus. Riippumattomuus tarkoittaa sitä, että tuomioistuinten tulee olla lainkäyttötoiminnassaan riippumattomia muiden tahojen, kuten lainsäätäjän, hallitusvallan, viranomaisten ja oikeudenkäynnin osapuolten vaikutuksesta. Tuomioistuimet ovat riippumattomia myös oikeuslaitoksen sisällä. Tuomioistuinlaitoksen ja laajemmin koko oikeuslaitoksen tehtävänä on perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvan oikeusturvan toteuttaminen. Tuomioistuinten merkitys on kasvanut. Kokonaan uudenlaisia asiaryhmiä on voinut tulla tuomioistuinten käsiteltäviksi. Tuomioistuimilla on keskeinen asema ihmisoikeussopimusten ja eurooppaoikeuden tulokinnassa. Tuomioistuimilla on perustuslaissa annettu valta olla soveltamatta lakia sen ilmeisen perustuslainvastaisuuden vuoksi.

Tuomioistuimia on nykyisin 44. Niiden palveluksessa työskentelee noin 3 190 virkamiestä, joista tuomareita on noin 1 020. Tuomioistuinten toimintaedellytyksiin vaikuttavat toimintaympäristön muutokset, kuten väestö- ja elinkeinorakenteen muuttuminen ja kansainvälistyminen. Tekniikan ja työvälineiden kehittyminen muuttavat myös tuomioistuinten toimintaa ja työskentelytapoja. Vallitseva valtiontaloudellinen tilanne on vaikuttanut myös tuomioistuinten rahoitukseen. Tuomioistuinten toimintakyvyn turvaaminen on edellyttänyt oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinten rakenteen uudistamista sekä uusia tehokkaampia keinoja järjestää tuomioistuinten toiminta. Tästä osoituksena on oikeusministeriössä laadittu oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013). Siinä muun muassa ehdotettiin, että tuomioistuinhallinnosta huolehtimaan perustetaan tuomioistuinvirasto (kohta 6).

Tuomioistuinten toimintaedellytykset on turvattava muuttuvassakin ympäristössä, jotta oikeudenhoidon korkeaa laatua voidaan edelleen ylläpitää ja parantaa. Tätä tavoitetta tukee tuomioistuinviraston perustaminen huolehtimaan tuomioistuinten ylläpitotehtävistä. Tuomioistuinviraston perustaminen vastaisi myös yleistä kansainvälistä kehitystä. Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa, joissa on hyvin samanlainen oikeusjärjestelmä kuin Suomessa, tuomioistuinten keskushallintotehtävät on siirretty oikeusministeriöstä uudelle virastolle, Ruotsissa jo 1970-luvulla.

Keskushallinnon erottaminen valtioneuvostosta korostaisi tuomioistuinten riippumattontaa asemaa, edistäisi tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista sekä vahvistaisi edellytyksiä tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan korkealle laadulle. Virasto pystyisi paremmin vastaamaan tuomioistuinlaitoksen palvelutarpeisiin.

Uudistus vastaisi myös keskushallinnon uudistamisen yleisiä suuntaviivoja (VM:n julkaisuja 3/2015, "Yhteisillä periaatteilla kohti tulevaisuuden virastorakennetta"). Tavoitteena on, että ministeriöiden tulisi keskittyä lainvalmisteluun ja muuhun valtioneuvostotason poliittisen päätöksenteon valmisteluun, hallinnonalansa strategiseen johtamiseen, toimialansa kehittämiseen sekä EU-asioihin ja muuhun kansainväliseen

yhteistyöhön. Sellaiset tehtävät, jotka eivät edellytä ministeriötason käsittelyä ja päätöksentekoa, tulisi siirtää ministeriöistä niiden alaiseen hallintoon ja koota ministeriöstä erilliseksi yksiköksi. Oikeusministeriön hallinnonalalla tätä kehityssuuntaa ilmentävät vuonna 2010 perustettu Rikosseuraamuslaitos, 1997 toimintansa aloittanut Valtakunnansyyttäjänvirasto ja 2010 käynnistynyt Valtakunnanvoudinvirasto.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Tuomioistuinlaitos

2.1.1.1 Perustuslain sääntely

Tuomioistuinten yhteiskunnallinen asema ja tehtävät on säännelty Suomen perustuslaissa (731/1999). Vallan kolmijako-oppia ilmentää perustuslain 3 §, jonka mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuinina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Lain 98 §:ssä säädetään tuomioistuinlaitoksen perusrakenteesta. Sen mukaan yleisiä tuomioistuinta ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja kärjäoikeudet. Yleisiä hallintotuomioistuinta ovat korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet. Erikseen määrättyllä toimialalla tuomiovaltaa käyttävistä erityistuomioistuimista säädetään perustuslain mukaan lailla. Tällaisia erityistuomioistuinta ovat markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutus-oikeus.

Perustuslain 99 §:ssä säädetään ylimpien tuomioistuinten tehtävistä. Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa ja korkein hallinto-oikeus hallintolainkäyttöasioissa. Perustuslain 100 §:ssä on yleiset säännökset ylimpien tuomioistuinten kokoonpanosta.

Perustuslain 99 §:n 2 momentin mukaan ylimmät tuomioistuimet valvovat lainkäyttöä omalla toimialallaan. Vastaava säännös sisältyi jo vuoden 1919 hallitusmuotoon. Tällöin tehtävällä tarkoitettiin lähinnä alempien oikeuksien toiminnan lainmukaisuuden valvontaa. Perustuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 1/1998 vp, s. 57) todetaan, että ylimpien tuomioistuinten valvontatehtävän on katsottu tarkoittavan lähinnä alempien tuomioistuinten valvontaa viranomaislaitoksena. Käytännössä ylimpien tuomioistuinten valvontatehtävään kuuluu lainkäytön yhtenäisyyden, käsittelyaikojen ja tuomioistuinten voimavarojen riittävyyden valvominen sekä neuvottelupäivien järjestäminen ja henkilöstön koulutuksesta huolehtiminen.

Tuomareiden riippumattomuutta turvataan tuomareiden nimittämismenettelyllä ja virassapysymisoikeudella. Perustuslain 102 §:n mukaan vakinaiset tuomarit nimittää tasavallan presidentti laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Muiden tuomareiden nimittämisestä säädetään lailla. Vakinaiseen virkaan nimitetyn tuomarin virassa pysymisen suoja on vahva. Hänet voidaan perustuslain 103 §:n nojalla julistaa virkansa menettäneeksi ainoastaan tuomioistuimen tuomiolla. Valtion virkamieslain säännökset virkamiehen irtisanomisesta ja lomauttamisesta eivät koske tuomaria. Tuomaria ei myöskään saa ilman suostumustaan siirtää toiseen virkaan, ellei siirto johdu tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestämisestä. Tuomarin velvollisuudesta erota virasta määräävässä tai työkykynsä menetettyään säädetään lailla. Myös tuomareiden virkasuhteen perusteista säädetään lailla. Tuomarin virassapysymisoikeus koskee myös määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettyä tuomaria tämän nimityksen keston ajan. Sama oikeus koskee myös eri tuomioistuimissa toimivia asiantuntijajäseniä. He ovat tehtävässään riippumattomia, ja heidän asemansa vastaa tältä osin tuomarin asemaa.

Valtakunnanoikeus on perustuslain 101 §:ään perustuva erityinen tuomioistuin. Valtakunnanoikeus ei ole samalla tavoin osa tuomioistuinlaitosta kuin muut tuomioistuimet. Valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetussa laissa (196/2000) säädetään valtakunnanoikeuden toimivallasta, kokoonpanosta ja prosesseista sekä ministerivastuuasioiden käsittelystä eduskunnassa.

2.1.1.2 Tuomioistuinlaki ja muu lainsäädäntö

Vuoden 2017 alusta on tullut voimaan tuomioistuinlaki (673/2016). Lakiin on koottu aikaisemmin useissa eri laeissa ja asetuksissa olleet säännökset tuomioistuinten toimivallasta ja tehtävistä, organisaatiosta ja hallinnosta sekä niiden jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laissa ovat yleiset säännökset tuomarin asemasta ja velvollisuuksista tuomiovallan käyttäjänä. Tuomioistuinlakiin on siirretty myös tuomareiden nimittämistä sekä tuomareiden virkamiesoikeudellista asemaa koskevat erityissäännökset. Lisäksi siinä säädetään tuomarivalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta. Tuomioistuinlailla ei muutettu tuomioistuinlaitoksen rakennetta eikä merkittävästi myöskään tuomioistuinten sisäistä organisaatiota.

Korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta säädetään lisäksi erikseen niitä koskevissa laeissa (laki korkeimmasta oikeudesta, 665/2005 ja laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta, 1265/2006). Tuomioistuinlakia sovelletaan myös ylimpiin tuomioistuihin siltä osin kuin näissä laeissa ei toisin säädetä. Myös Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta on oma lakinsa (laki Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta, 547/1994).

Oikeudenkäynnistä tuomioistuimissa säädetään tuomioistuinmenettelyä koskevissa laeissa, kuten oikeudenkäymiskaassa (4/1734), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) sekä useissa erityislaeissa, kuten oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetussa laissa (646/1974), oikeudenkäynnistä vakuutus oikeudessa annetussa laissa (677/2016) ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013). Lisäksi hallinto-oikeuksien kokoonpanosta säädetään hallinto-oikeuslaissa (430/1999).

Yleiset tuomioistuimet

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeudet käsittelevät ensimmäisenä oikeusasteena rikos-, riita- ja hakemusasioita. Käräjäoikeudet on lueteltu tuomioistuinlain 2 luvun 2 §:ssä. Niitä on nykyisin 27. Käräjäoikeuksista maa-oikeuksina, merioikeuksina ja sotaoikeuksina säädetään erikseen. Käräjäoikeuksien tuomiopiiriin kuuluu yksi tai useampi kunta sen mukaan kuin käräjäoikeuksien tuomiopiireistä annetulla valtioneuvoston asetuksella säädetään (1053/2014). Lailla on eräitä asioita keskitetty vain tiettyjen käräjäoikeuksien käsiteltäviksi. Käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista säädetään oikeusministeriön asetuksella (454/2009). Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä tuomioistuinlain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 270/2016 vp) esitetään, että käräjäoikeuksien määrää vähennettäisiin 20 käräjäoikeuteen.

Käräjäoikeudessa on päällikkötuomarina laamanni ja muina jäseninä käräjätuomareita. Maa-oikeutena toimivassa käräjäoikeudessa on lisäksi maa-oikeusasioiden vastuutuomari ja maa-oikeusinsinööri. Asioiden käsittelyyn voi osallistua lisäksi lautamiehiä. Lautamiesten lukumäärän vahvistamista, valintaa, istuntoihin osallistumista ja

palkkioita koskevat yksityiskohtaiset säännökset ovat kärjäoikeuden lautamiehistä annetussa laissa (675/2016). Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevissä kärjäoikeuksissa, samoin kuin Helsingin hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa, on lisäksi sotilasjäseniä.

Kärjäoikeudessa voi olla tuomioistuinharjoittelua suorittavia kärjänotaareita. Tuomioistuinharjoittelusta säädetään tuomioistuinlain lisäksi tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa (674/2016).

Kärjäoikeudessa on kansliahenkilökuntaa ja haastemiehiä. Neljässä kärjäoikeudessa on myös hallintojohtajan tai -päällikön virka.

Hovioikeudet

Hovioikeudet käsittelevät kärjäoikeuksien ratkaisusta tehdyt valitukset ja kantelut. Valituksen tutkiminen edellyttää suurimmassa osassa asioita hovioikeuden myöntämää jatkokäsittelylupaa. Lisäksi hovioikeudet käsittelevät ensimmäisenä oikeusasteena tuomareita ja syyttäjiä koskevat virkasyyteasiat.

Hovioikeuksia ovat Helsingin, Itä-Suomen, Rovaniemen, Turun ja Vaasan hovioikeudet. Hovioikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi kärjäoikeus. Tuomiopiiri- jaotuksesta säädetään hovioikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä annetulla valtioneuvoston asetuksella (866/2016).

Hovioikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina presidentti sekä muina jäseninä hovioikeudenneuvokset. Hovioikeudessa voi lisäksi olla jäseninä asesoreja.

Hovioikeudessa on kansliapäällikkö ja muuta kansliahenkilökuntaa sekä hovioikeuden esittelijöitä. Myös tuomioistuinharjoittelua hovioikeudessa suorittava kärjänotaari voidaan työjärjestyksessä määrätä toimimaan esittelijänä.

Korkein oikeus

Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa sekä valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan. Sen tärkein tehtävä on ennakkopäätösten antaminen. Lainkäyttöasioina korkein oikeus käsittelee valitukset hovioikeuksien ja kärjäoikeuden maa-oikeutena sekä myös eräistä vakuutus- ja markkinaoikeuden tekemistä ratkaisusta. Eräin edellytyksin kärjäoikeuden ratkaisusta voidaan hakea suoraan valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Myös eräissä rikoksentehtävien luovuttamista koskevissa asioissa kärjäoikeuden ratkaisusta valitetaan suoraan korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus käsittelee toimialallaan myös ylimääräistä muutoksenhakua siviili- ja rikosasioissa koskevat asiat sekä ensimmäisenä ja ainoana oikeusasteena hovioikeuden tuomareita ja ylimpiä syyttäjiä koskevat virkarikosasiat. Korkein oikeus antaa myös lausuntoja armahdusasioissa, rikoksentehtävien luovuttamista koskevissa asioissa ja lainsäädäntöasioissa. Korkein oikeus käsittelee myös oikeushallintoasioita.

Korkeimman oikeuden jäseniä ovat presidentti ja muina jäseninä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimmassa oikeudessa voi lisäksi olla määräaikaisia jäseniä.

Korkeimmassa oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia, vanhempia oikeussihteereitä ja oikeussihteereitä. Korkeimman oikeuden esittelijälle on lailla turvattu tuomaria vastaava virassapysymisoikeus. Korkeimman oikeuden esitte-

lijänviroista enintään kolmasosa voi olla määrääjäksi täytettäviä esittelijäneuvoksen virkoja. Korkeimmassa oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Hallintotuomioistuimet

Hallinto-oikeudet

Hallinto-oikeudet käsittelevät hallintopäätöksistä tehtävät valitukset, hallintoriita-asiat ja muut asiat sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa tai muussa laissa säädetään.

Hallinto-oikeuksia ovat Helsingin, Hämeenlinnan, Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Turun ja Vaasan hallinto-oikeudet. Hallinto-oikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi maakunta. Tuomiopiireistä säädetään hallinto-oikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä annetulla valtioneuvoston asetuksella (865/2016).

Hallinto-oikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari ja muina jäseninä hallinto-oikeustuomarit. Hallinto-oikeudessa voi lisäksi olla jäseninä asessoreja. Vesilain (587/2011) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaiset asiat on keskitetty käsiteltäviksi Vaasan hallinto-oikeudessa, jossa on myös tekniikan tai luonnontieteen alaan perehtyneitä ei-lainoppineita hallinto-oikeustuomareita. Hallinto-oikeudessa on lisäksi asiantuntijajäseniä, jotka osallistuvat tiettyjen asioiden, kuten lastensuojelu- ja mielenterveysasioiden käsittelyyn sen mukaan kuin hallinto-oikeuslaissa säädetään.

Esittelijöinä hallinto-oikeudessa ovat hallinto-oikeuden esittelijät. Hallinto-oikeudessa voi lisäksi olla esittelijöinä notaareita. Myös tuomioistuinharjoittelua hallinto-oikeudessa suorittava kärjänotaari avustaa asioiden valmistelussa ja toimii hallinto-oikeuden esittelijänä. Hallinto-oikeudessa voi olla hallintopäällikkö. Hallinto-oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuin

Tuomioistuinlain 4 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta säädetään erikseen lailla. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä tuomioistuinlaissa tai muussa laissa tai asetuksessa säädetään hallinto-oikeudesta. Hallintotuomioistuin toimii Ahvenanmaan kärjäoikeuden yhteydessä, jonka laamanni on hallintotuomioistuimen hallinnollinen päällikkö. Hän hoitaa niitä tehtäviä, jotka tuomioistuinlain mukaan kuuluvat ylituomarille. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimessa on lisäksi hallintotuomari, johon sovelletaan, mitä hallinto-oikeustuomarista säädetään. Hallintotuomioistuimen jäseniä ovat hallintotuomarin lisäksi Ahvenanmaan kärjäoikeuden laamanni ja kärjätuomarit. Hallintotuomioistuimessa on lisäksi varajäseniä, jotka korkein hallinto-oikeus määrää sen varalta, että varsinainen jäsen on estynyt.

Korkein hallinto-oikeus

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta säädetään korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa. Korkeimman hallinto-oikeuden työjärjestyksessä (1206/2016) on tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja työskentelystä.

Korkein hallinto-oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa ja valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan. Lainkäyttöasioina korkein hallinto-oikeus käsittelee valitukset ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevat hakemukset, jotka on tehty hallinto-oikeuksien ja eräistä markkinaoikeuden ratkaisuksista. Lisäksi korkein hallinto-

oikeus käsittelee vakuutusosoikeuden toimeentuloturvaan koskevien ratkaisujen purkua koskevat asiat. Korkein hallinto-oikeus käsittelee lisäksi suoraan valtioneuvoston yleisistunnon sekä eräiden muiden viranomaisten päätöksistä tehtyjä valituksia. Korkein hallinto-oikeus antaa myös lausuntoja lainsäädäntöasioissa, käsittelee oikeushallintoasioita ja hoitaa muita lailla sille säädettyjä tehtäviä.

Korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä ovat presidentti ja vähintään 15 oikeusneuvosta. Tuomioistuimessa voi lisäksi olla määräaikaista oikeusneuvoksia. Muun muassa vesilaissa (587/2011) ja ympäristönsuojelulaissa (527/2013) tarkoitetuissa asioissa sekä patenttia, hyödyllisyysmallia ja integroidun piirin piirimallia koskevissa asioissa oikeuden kokoonpanoon kuuluu lainoppineiden jäsenten lisäksi kaksi asianomaisen alan asiantuntijajäsentä. Asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään tuomioistuinlaissa.

Korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöitä ovat kansliapäällikkö, esittelijäneuvokset ja oikeussihteerit. Esittelijöihin sovelletaan perustuslain 103 §:ssä säädettyä tuomarin virassapysymisoikeutta. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Erityistuomioistuimet

Markkinaoikeus

Markkinaoikeus on erityistuomioistuin, joka käsittelee kilpailu- ja valvonta-asioita, hankinta-asioita, teollis- ja tekijänoikeudellisia sekä markkinaoikeudellisia asioita. Markkinaoikeuden ratkaisuun voidaan asian laadun mukaan hakea muutosta joko korkeimmalta oikeudelta tai korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013) säädetään.

Markkinaoikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari sekä muina jäseninä markkinaoikeustuomarit ja markkinaoikeusinsinöörit. Ylituomarilta ja markkinaoikeustuomarilta edellytetään tuomareiden yleisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi perehtyneisyyttä kilpailu- tai valvonta-asioihin taikka hankinta-asioihin, teollis- tai tekijänoikeudellisiin asioihin taikka markkinaoikeudellisiin asioihin. Markkinaoikeudessa voi lisäksi olla jäsenenä asessoria. Markkinaoikeudessa on myös asiantuntijajäseniä sen mukaan kuin tuomioistuinlaissa säädetään. Markkinaoikeusinsinööriltä vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto tekniikan alalta. Hänen tulee olla perehtynyt patenttiasioihin sekä omata tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet.

Markkinaoikeudessa on lainoppineita markkinaoikeuden valmistelijoita, jotka avustavat tuomareita asioiden valmistelussa. Markkinaoikeudessa on lisäksi kansliapäällikkö ja muuta henkilökuntaa.

Työtuomioistuin

Työtuomioistuin käsittelee työehto- ja virkaehtosopimusten soveltamisesta ja tulkinnasta johtuvat riita-asiat ja työrauharikkomukset. Lisäksi työtuomioistuin ratkaisee muutoksenhakutuomioistuimena työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunnan päätöksistä tehdyt valitukset ja työneuvoston eräissä poikkeuslupa-asioissa antamista ratkaisuista tehdyt valitukset. Työtuomioistuin on edellä mainituissa asioissa ainoa toimivaltainen tuomioistuin. Sen tuomioihin ei voida hakea muutosta, vaan ne ovat lopullisia ja heti täytäntöönpantavissa. Korkein oikeus käsit-

teele kuitenkin työtuomioistuimen ratkaisuihin tehty ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat.

Työnantajan ja työntekijän välisestä työsopimuksesta aiheutuvat riidat käsitellään asianomaisessa käräjäoikeudessa ja virkasuhteisten vastaavat riidat hallinto-oikeudessa. Työtuomioistuin antaa näille tuomioistuimille lausuntoja asioissa, joiden ratkaiseminen edellyttää erityistä työehto- ja virkaehtosopimusolojen tuntemusta.

Työtuomioistuimen jäseniä ovat presidentti ja työtuomioistuinneuvos. He toimivat työtuomioistuimen puheenjohtajina. Työtuomioistuimessa voi lisäksi olla asessori ja asiantuntijajäseniä.

Lisäksi työtuomioistuimessa on työtuomioistuimen esittelijöitä ja muuta henkilökuntaa.

Vakuutusosoikeus

Vakuutusosoikeus on toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuin. Vakuutusosoikeudessa käsiteltävät asiat koskevat muun muassa henkilön oikeutta työeläkkeeseen, kansaneläkkeeseen, työttömyysetuuteen, palkkaturvaan, asumistukeen, opintotukeen, Kansaneläkelaitoksen maksamiin vammaisetuuksiin, sairausvakuutuslain mukaiseen etuuteen ja kuntoutukseen sekä oikeutta korvaukseen työtapaturman, ammattitautin, rikosvahingon, sotilasvamman tai sotilastapaturman perusteella.

Toimeentuloturva-asioiden muutoksenhakujärjestelmä on pääosin kaksivaiheinen. Etuuksia myöntävien laitosten ja yhtiöiden antamiin päätöksiin haetaan yleensä muutosta kyseessä olevia asioita käsittelevältä muutoksenhakulautakunnalta. Muutoksenhakulautakuntien antamiin päätöksiin haetaan muutosta vakuutusosoikeudelta, joka on ylin muutoksenhakuaste. Sen päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Eräissä tapaturmavakuutuslainsäädäntöön perustuvaa korvausta koskevissa asioissa on kuitenkin mahdollisuus hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Lisäksi toimeentuloturva-asioissa voidaan hakea vakuutusosoikeuden päätöksen purkua korkeimmalta hallinto-oikeudelta vakuutusosoikeudessa tapahtuneen menettelyvirheen perusteella.

Vakuutusosoikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari sekä muina jäseninä vakuutusosoikeustuomarit. Vakuutusosoikeudessa voi lisäksi olla jäseninä asessoreja. Vakuutusosoikeudessa on lisäksi lääkärijäseniä, työoloja tai yritystoimintaa tuntevia asiantuntijajäseniä sekä sotilasvamma-asioita tuntevia asiantuntijajäseniä, jotka osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa säädetään.

Lisäksi vakuutusosoikeudessa on kansliapäällikkö, vakuutusosoikeuden esittelijöitä ja muuta henkilökuntaa.

2.1.1.3 Tuomioistuinten johtaminen sekä päätöksenteko hallintoasioissa

Tuomioistuimet vastaavat laissa säädetyissä rajoissa itse toimintansa, muun muassa lainkäytön järjestämisestä. Tarkempia määräyksiä tuomioistuinten toiminnasta, lainkäyttö- ja hallintoasioiden käsittelystä ja muusta työskentelyn järjestämisestä annetaan kunkin tuomioistuimen työjärjestyksessä. Tuomioistuimet vahvistavat itse oman työjärjestyksensä.

Tuomioistuinten päätöksentekojärjestelmä on erilainen ylimmissä tuomioistuimissa kuin muissa tuomioistuimissa.

Tuomioistuinlain mukaan tuomioistuinta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa päällikkötuomari. Hovioikeudessa ja työtuomioistuimessa päällikkötuomarina on presidentti, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa ylituomari sekä kärjäoikeudessa laamanni. Päällikkötuomari nimitetään tuomioistuinlain mukaan määrääjäksi, seitsemäksi vuodeksi kerrallaan. Tuomioistuinta johtaessaan päällikkötuomarin tehtävänä on muun muassa huolehtia tuomioistuimen toimintakyvystä ja sen kehittämisestä, asettaa tulostavoitteet ja huolehtia niiden toteutumisesta sekä valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta. Hänen tulee myös osallistua lainkäyttötoimintaan siinä määrin kuin hänen muut tehtävänsä sen sallivat.

Tuomioistuimet toimivat yleensä osastoihin jakautuneena. Osastoa johtaa päällikkötuomarin osaston johtajaksi enintään kolmeksi vuodeksi määräämä saman tuomioistuimen vakinainen tuomari, jollei päällikkötuomari itse johda osastoa. Tehtävässään osaston johtaja huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Hänen tulee lisäksi valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta osastonsa ratkaisuisissa.

Tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön tai hallintopäällikön virka taikka muu vastaava virka, johon kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Hovioikeuksissa, markkinaoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa on tuomioistuimen hallinnosta huolehtimista varten kansliapäällikön virka. Hallinto-oikeuksissa on vastaavia tehtäviä varten hallintopäällikkö. Toistaiseksi vain suurimmissa kärjäoikeuksissa on hallintopäällikön tai -johtajan virka. Lisäksi hallintotehtäviä hoitaa tuomioistuimen koosta ja sisäisestä toimintojen järjestämisestä riippuen erilainen määrä kansliahenkilökuntaa.

Lähes kaikissa tuomioistuimissa on päällikkötuomarin tukena johtoryhmä tuomioistuimen toiminnan johtamisessa ja kehittämisessä.

Korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta johtavat ja niiden tuloksellisuudesta vastaavat niiden presidentit. Ylin päätösvalta kuuluu kuitenkin täysistunnolle, johon kuuluvat presidentti puheenjohtajana ja muut vakinaiset jäsenet sekä lainkäyttöasioissa myös määräaikaiset jäsenet. Tuomioistuinten työjärjestyksessä on määritelty tehtävänjako täysistunnon, presidentin, kansliatoimikunnan (korkein oikeus) tai kansliaistunnon (korkein hallinto-oikeus), kansliapäällikön ja muiden virkamiesten välillä. Toisin kuin muissa tuomioistuimissa työjärjestyksen vahvistaa täysistunto. Korkein hallinto-oikeus toimii jaostoihin jakautuneena. Korkein oikeus ei tällä hetkellä ole organisoitu pysyviin jaostoihin.

2.1.1.4 Tuomioistuinten hallintotehtävät

Suomessa on 44 tuomioistuinta. Ne ovat hyvin erikokoisia niin asia- kuin henkilöstömäärältäänkin. Esimerkiksi Suomen suurimmassa kärjäoikeudessa, Helsingin kärjäoikeudessa, henkilöstön määrä on lähes 350 ihmistä, kun taas pienimmissä tuomioistuimissa se jää jopa alle kymmenen henkilötyövuoden. Tuomioistuimet ovat paitsi lainkäyttöelimiä, samalla myös valtion viranomaisia. Ne vastaavat suurelta osin itse talous- ja henkilöstöhallinnostaan. Tuomioistuimet eivät ole toimitiloihinsa liittyvien vuokrasopimusten osapuolia, mutta huolehtivat niistä käyttäjinä.

Taloushallintoon kuuluvia tehtäviä ovat esimerkiksi viraston tulosneuvottelut oikeusministeriön kanssa, hankinnat sekä osto- ja myyntilaskutus. Henkilöstöhallintoon kuuluvat erityisesti nimitysasiat ja erilaiset palvelussuhdeasiat. Myös tuomioistuinten talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävät ovat muuttuneet, kun oikeusministeriön hallinnonalalla on siirrytty valtakunnalliseen Kieku-järjestelmään.

Nimitysasioissa tuomioistuinten tehtävät ovat erilaiset sen mukaan, koskeeko nimitys tuomarin virkaa vai muuta virkaa. Tuomioistuimet julistavat haettaviksi tuomareiden virat ja laativat sekä hankkivat tuomareiden nimittämismenettelyn edellyttämiä lausuntoja tuomarivalintalautakunnan käyttöön. Tuomioistuimet nimittävät itse määräaikaiset tuomarit enintään vuoden kestäviin virkasuhteisiin. Tuomioistuimissa on käytännössä paljon määräaikaista henkilökuntaa. Tuomioistuimet nimittävät itse kansliahenkilökunnan, harjoittelijat ja esittelijät sekä käräjäoikeudessa haastemiehet. Nimitysprosessiin sisältyy niin kuin muissa virastoissa muun muassa hakuilmoitusten julkaiseminen, hakemusten läpikäyminen, haastattelut, päätöksenteko ja nimitysmuistion laatiminen. Tuomioistuimilla on myös asiantuntijajäsenten nimittämismenettelyyn ja käräjäoikeuksien lautamiesten lukumäärän vahvistamiseen liittyviä tehtäviä.

Tuomioistuimet järjestävät myös koulutusta ennen kaikkea omalle henkilökunnalleen. Tuomioistuimet laativat työjärjestyksensä lisäksi myös erilaisia ohjeita ja suunnitelmia, joista useat perustuvat virkaehtosopimukseen, yhteistoiminnasta valtion virastoissa annettuun lakiin (1233/2013) tai työsuojelua koskeviin säännöksiin. Lisäksi tuomioistuimet hoitavat yleis-, henkilöstö- ja taloushallintoonsa liittyviä muita tehtäviä. Esimerkiksi tiedottamisen ja viestinnän merkitys tuomioistuinten päivittäisessä työssä on kasvanut.

2.1.2 Tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät

2.1.2.1 Yleistä

Perustuslaissa säädetään valtioneuvostosta ja sen tehtävistä. Sen mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta toiminnasta (perustuslaki 65 ja 68 §). Perustuslain 119 §:ssä säädetään lisäksi valtionhallinnosta. Pykälän mukaan valtion keskushallintoon voi kuulua valtioneuvoston ja ministeriöiden lisäksi virastoja, laitoksia ja muita toimielimiä. Valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Perustuslaissa on lisäksi yleiset säännökset nimittämisestä valtion virkoihin ja niiden kelpoisuusvaatimuksista (125 ja 126 §).

Valtioneuvoston organisaatiosta eli ministeriöistä, niiden toimialoista ja tehtävistä säädetään valtioneuvostosta annetussa laissa (175/2003) ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston ohjesäännössä (262/2003). Jokaisen ministeriön tehtäviin kuuluvat esimerkiksi oman toimialansa toiminta- ja taloussuunnittelu-, tulosohtaus-, lainvalmistelu- ja kansainväliset asiat.

Oikeusministeriö on osa valtioneuvostoa. Oikeusministeriön tehtävistä ja toimialaan kuuluvista virastoista säädetään oikeusministeriöstä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (543/2003). Oikeusministeriön organisaatiosta ja tehtävistä säädetään tarkemmin oikeusministeriön työjärjestyksestä annetussa oikeusministeriön asetuksessa (833/2016, jäljempänä oikeusministeriön työjärjestys). Ylintä päätösvaltaa käyttää oikeusministeri.

Tuomioistuinlaitos kuuluu oikeusministeriön toimialaan, ja oikeusministeriö siten vastaa sen toiminnan ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Vastaavasti oikeusministeriö huolehtii myös muun muassa syyttäjälaitoksen, ulosottolaitoksen, rikosseuraamuslaitoksen ja julkisen oikeusavun toiminnan ylläpidosta ja kehittämisestä. Syyttäjälaitoksen, ulosottolaitoksen ja rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnosta vastaavat kuitenkin oikeusministeriöstä erilliset keskusvirastot. Tuomioistuimia varten ei ole perustettu tällaista keskusvirastoa, vaan niiden keskushallinto on organisoitu osaksi oikeusministeriötä. Ministeriö huolehtii myös eräistä yleistä asianajajayhdistystä (Suomen Asianajajaliitto) koskevista asioista.

Oikeusministeriössä tuomioistuinlaitoksen keskushallinnosta vastaa oikeushallinto-osasto. Sen tehtäviin kuuluu huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja strategisesta suunnittelusta sekä toiminnan ja henkilöstön kehittämisestä. Oikeushallinto-osasto huolehtii tuomioistuimia koskevista talousarvio- ja kehysvalmistelu- sekä tulosohjaustehtävistä. Osaston tehtävänä on tukea tuomioistuimia niiden suorittaessa perustehtäviään. Lisäksi oikeushallinto-osasto hoitaa tuomioistuinten virkaehtosopimus- ja virkajärjestelyasioita, huolehtii tuomioistuinlaitoksen tietoteknisten palvelujen hankinnasta ja esittelee tuomarin viran perustamista, lakkauttamista ja muuttamista koskevat asiat sekä tuomarinnimitykset. Osasto vastaa myös tuomioistuinten organisaatiota ja hallintoa koskevan lainsäädännön valmistelusta.

Osastossa on tuomioistuinyksikkö, oikeusapu- ja ulosottoyksikkö, koulutusyksikkö, talous- ja henkilöstöhallinnon yksikkö sekä kansainvälisen oikeudenhoidon yksikkö. Oikeushallinto-osaston yhteydessä toimivat myös määräaikaikaiset AIPA- ja HAIPA-hanketoimistot, joiden tehtävänä on johtaa tuomioistuinten tietojärjestelmien kehittämistä hankkeissa ja varmistaa, että toteutettavat tietojärjestelmät ovat käyttäjien tarpeiden mukaisia.

Tuomioistuinten hallintoon liittyviä tehtäviä hoidetaan osin myös oikeusministeriön muissa yksiköissä, kuten tietohallintoyksikössä, hallintoyksikössä, talousyksikössä ja sisäisen tarkastuksen yksikössä. Eräät palvelut tuotetaan keskitetysti. Tällaisia ovat valtion talous- ja henkilöstöhallintoasioihin kuuluvat tehtävät, jotka tuotetaan Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksessa (Palkeet), ja tuomioistuinten tietojärjestelmiin liittyvät palvelut, jotka tuotetaan Oikeusrekisterikeskuksessa, ja perustietotekniikkapalvelut Valtion tieto- ja viestintätieteiden keskus Valtorissa.

Suurin osa tuomioistuinten toimitiloista on vuokrattu Senaatti-kiinteistöiltä. Oikeusministeriön ja Senaatti-kiinteistöjen yhteistyö on entisestään lisääntynyt vuoden 2016 alusta käyttöön otetun valtion uuden vuokrajärjestelmän myötä. Sen mukaan Senaatti-kiinteistöt toimii valtionhallinnon kumppanina kaikissa työympäristö- ja toimitila-asioissa.

Oikeusministeriön toimintamäärärahat vuodelle 2017 ovat hieman yli 21 miljoonaa euroa. Oikeushallinto-osaston osuus tästä on noin 3,4 miljoonaa euroa. Siitä henkilöstön palkkaukseen kohdistuu noin 95 % eli hieman alle 3,2 miljoonaa euroa. Oikeushallinto-osaston henkilöstömäärä on noin 40 henkilötyövuotta vuonna 2017. Oikeusministeriössä tuomioistuimiin liittyviin keskushallintotehtäviin sitoutuu karkeasti arvioiden yhteensä alle 30 henkilötyövuotta. Tämän lisäksi AIPA- ja HAIPA-hanketoimistoissa hoidettaviin tietojärjestelmien kehittämistehtäviin sitoutuu yhteensä lähes 20 henkilötyövuotta.

2.1.2.2 Valtion talousarviolainsäädännöstä johtuvat tehtävät

Kehys- ja talousarviovalmistelu. Oikeusministeriö huolehtii toimialaansa koskevasta kehys- ja talousarviovalmistelusta, ja siten se valmistelee myös tuomioistuimia koskevat esitykset. Tätä tarkoitusta varten ministeriössä seurataan tuomioistuinten toimintaa, erityisesti saapuvien ja ratkaistujen asioiden määrän kehittymistä sekä käsittelyaikoja. Ministeriö arvioi myös eri lainsäädäntömuutosten vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan ja resurssitarpeisiin.

Oikeusministeriö neuvottelee tuomioistuinlinjojen edustajien kanssa niistä näkökohdista, jotka tulisi ottaa huomioon valtioneuvoston kehyspäätöksen valmistelun yhteydessä (sektorineuvottelut). Vastaava neuvottelu käydään valtion talousarvion valmisteluun liittyen.

Valtion talousarviossa oikeusministeriön hallinnonalan pääluokassa 25 on erikseen toimintamomentit korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta varten. Muilla tuomioistuimilla on yhteinen momentti.

Tulosohjaus ja määrärahojen jako. Oikeusministeriö huolehtii tuomioistuinlaitoksen tulosohjauksesta. Tulosohjausmenettelyssä sovitaan tuomioistuinten tavoitteista ja toimintaedellytyksistä. Valtion talousarviossa tuomioistuinlaitoksen toimintamenoja varten myönnetty määrärahat kohdennetaan erikseen ylimmille tuomioistuimille ja kaikille muille tuomioistuimille. Koska ylimmillä tuomioistuimilla on omat toimintamomentit, talousarvion hyväksyminen sisältää samalla jo niiden määrärahoja koskevan päätöksen.

Oikeusministeriö käy vuosittain tulosneuvottelut kunkin tuomioistuimen kanssa. Valtion talousarvio määrittää keskeisesti tulosneuvottelujen ehdot. Tulosneuvottelujen pohjana ovat tuomioistuinten määrärahaesitykset, joiden perusteella ministeriö arvioi määrärahojen riittävyyttä. Tuomioistuinten työn luonne huomioon ottaen olennaista ovat henkilöstöresurssien vaatimat määrärahat. Muiden kuin palkkausmenojen osuus on paljon vähäisempi, mutta muitakin menolajeja tarkastellaan tulosneuvotteluissa. Tulosneuvotteluissa pyritään löytämään yhteinen näkemys myönnettävistä voimavaroista ja asetettavista tavoitteista. Tulosneuvotteluissa tuomioistuimet ilmaisevat oman käsityksensä niille osoitettavien resurssien vaikutuksesta ratkaistavien asioiden määrään ja käsittelyaikoihin. Tulostavoiteasiakirjoihin kirjatusta tavoitteista laaditaan yhteenveto siten, että ministeriö voi lopullisesti vahvistaa tulostavoitteet. Tavoitteista keskeinen on vuoden aikana ratkaistavien asioiden lukumäärä. Tuomioistuinten riippumattomuuden vuoksi ohjauksessa ei oteta kantaa toiminnan laadullisiin näkökohtiin.

Taloushallinto ja sisäinen tarkastus. Tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvät tehtävät hoidetaan osana oikeusministeriön taloushallintoa. Tuomioistuimet ovat osa ministeriön kirjanpitoyksikköä. Oikeusministeriö huolehtii siten tuomioistuinlaitoksen maksuliikenteeseen, menojen ja tulojen käsittelyyn (myyntilaskutus, muut tulot) sekä ulkoiseen ja sisäiseen kirjanpitoon liittyvistä tehtävistä, kuten myös käyttöomaisuus- ja irtaimistokirjanpitoon liittyvistä ohjaustehtävistä. Samasta syystä oikeusministeriö huolehtii tuomioistuinten sisäisestä tarkastuksesta.

2.1.2.3 Säädosvalmistelu ja kehittäminen

Oikeusministeriö huolehtii toimialaansa koskevan lainsäädännön valmistelusta. Ministeriössä tuomioistuimia koskevan keskeisen lainsäädännön valmisteluvastuu jakautuu pääosin lainvalmisteluosaston ja oikeushallinto-osaston kesken siten, että lainvalmisteluosasto huolehtii oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lainsäädännön ja oikeushallinto-osasto tuomioistuinlaitoksen organisaatio- ja hallintosäädösten valmistelusta.

Oikeusministeriö vastaa myös tuomioistuinlaitosta koskevista valtioneuvoston toimialaan kuuluvista kehittämishankkeista. Usein näihin hankkeisiin nimetään asiantuntijoita myös tuomioistuinlaitoksesta.

2.1.2.4 Toimitila-asiat

Oikeusministeriö vastaa hallinnonalan virastojen, ja siten myös tuomioistuinten toimitiloista. Ministeriö huolehtii toimitilastrategian valmistelusta ja toteutuksesta. Ministeriö koordinoi toimitilahankkeita ja osallistuu niiden suunnitteluun ja toteutukseen. Ministeriö on itse osapuolena toimitilojen vuokrasopimuksissa. Varsin tavallisia ovat eri toimijoiden yhteishankkeet, joilla useat virastot on sijoitettu samaan rakennukseen. Vastuu toimitiloista käsittää myös toimitilasuunnitelmien laatimisen, toimitilaturvallisuuden kehittämisen, uusien toimitilojen hankkimisen ja vuokrasopimusneuvottelut. Lisäksi oikeusministeriö ohjaa toimitiloihin liittyviä hankintoja. Käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeuksien sekä erityistuomioistuinten vuokramenot olivat vuonna 2016 yhteensä noin 30,2 miljoonaa euroa.

2.1.2.5 Tietojärjestelmät

Tuomioistuinten tietojärjestelmäpalveluista huolehtii Oikeusrekisterikeskus, joka tuottaa palvelut kaikille oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisille. Perustietotekniikkapalvelut tuotetaan koko valtioneuvostolle Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorista. Oikeusministeriö tilaa tuomioistuinten tietojärjestelmä- ja tietotekniikkapalvelut näiltä viranomaisilta. Tuomioistuinten tietotekniikkamenot olivat vuonna 2016 yhteensä noin 13,1 miljoonaa euroa. Määrään eivät sisälly AIPA- ja HAIPA-hankkeisiin eivätkä turvapaikka-asioiden käsittelyyn osoitetut määrärahat.

Oikeusministeriön hallinnonalan tietoteknisten palveluiden tuotanto perustuu tilaaja-tuottaja – malliin. Ministeriö tekee tuomioistuinten puolesta vuosittain palvelusopimuksen Oikeusrekisterikeskuksen kanssa toimintaa tukevien tietojärjestelmien kehittämis- ja ylläpitotehtävistä. Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus tekevät kuitenkin itse sopimuksensa Oikeusrekisterikeskuksen kanssa. Oikeusministeriö vastaa tuomioistuinten tietojärjestelmähankkeiden ohjauksesta ja koordinoinnista.

Tuomioistuinten toimialakohtaisiin tietojärjestelmiin lukeutuvat syyttäjälaitoksen kanssa yhteisesti ylläpidettävä Sakari-järjestelmä, käräjäoikeuksien riita- ja hakemusasioiden Tuomas-järjestelmä, muut asianhallintajärjestelmät, rikostuomiosovellus RITU, oikeusavun Romeo-järjestelmä sekä erilaiset salivaraus- ja äänitysjärjestelmät. Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishankkeella (AIPA) tullaan suurelta osin korvaamaan yleisten tuomioistuinten nykyisin käytössä olevat järjestelmät. Hallintotuomioistuimille on tekeillä uusi asianhallinnan, sähköisen asioinnin ja raportoinnin järjestelmä (HAIPA). Lisäksi viireillä on tuomioistuinten hallinnollisten asioiden asianhallintajärjestelmän kehittäminen (Hilda).

2.1.2.6 Henkilöstö- ja yleishallintoasiat

Oikeusministeriö esittelee tuomareiden ja tuomioistuinten asiantuntijajäsenten nimitämiseen liittyvät asiat tasavallan presidentille ja valtioneuvostolle. Se huolehtii myös lautamiesten lukumäärän vahvistamisesta sekä tuomarivalintalautakunnan ja tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimittämiseen liittyvistä valmistelu- ja esittelytehtävistä.

Oikeusministeriö toimii tuomioistuinten henkilöstöryhmien virkaehtosopimusasioissa hallinnonalan neuvotteluviranomaisena. Se huolehtii myös oikeuslaitoksessa tarvittavien virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta, muuttamisesta, siirtämisestä sekä määräaikaisten henkilöstöressurssien myöntämisestä. Sille kuuluvat myös virkajärjestelyt, isojen muutoshankkeiden henkilöstöasiat (muun muassa yhteistoimintaneuvottelut), työsuojeluasiat ja luottamusmiesasiat. Ministeriön toimivallassa on päättää myös erinäisistä tehtävistä maksettavista palkkioista ja korvauksista (esimerkiksi virkamiesten henkilökohtaiset lisäpalkkiot sekä lautamiehille ja asiantuntijajäsenille maksettavat palkkiot ja korvaukset).

Oikeusministeriö huolehtii useista muista yleishallintoon liittyvistä asioista. Tällaisia ovat esimerkiksi tuomioistuinten käytössä olevien lomakkeiden, ohjeiden ja suunnitelmien laatiminen ja päivittäminen sekä kansalaisyhteydenottoihin vastaaminen. Myös yksittäisten laajojen järjestelmäuudistusten, kuten Valtiokonttorin Kiekuhankkeen käyttöönotto, toimeenpanotehtävät ovat kuuluneet ministeriölle. Oikeusministeriö huolehtii myös suurimmista koko hallinnonalaan koskevista hankintojen kilpailutuksista. Oikeusministeriö hoitaa myös joitakin tuomioistuinten viestintään, kuten esimerkiksi verkkosivujen ylläpitoon, liittyviä tehtäviä.

2.1.2.7 Koulutus

Tuomarinkoulutuslautakunta, tuomioistuimet ja oikeusministeriö suunnittelevat tuomareiden koulutuksen yhteistyössä. Koulutuksen tuottaa oikeusministeriö. Tuomioistuinten koulutuksen vuosittaiset painopistealueet määrittelee vuodesta 2017 alkaen tuomarinkoulutuslautakunta. Käytännön tasolla oikeusministeriö huolehtii tuomioistuinten henkilöstön koulutustarpeen ja -määrärahojen arvioinnista, koulutuksen ja kehittämistoiminnan suunnittelusta sekä koulutustoiminnan toteuttamisesta ja arvioinnista.

Oikeusministeriö organisoii eurooppalaista tuomarivaihtoa ja pohjoismaista virkamiesvaihtoa. Oikeusministeriö osallistuu aktiivisesti eurooppalaiseen ja pohjoismaiseen koulutusyhteistyöhön (EJTN, ERA ja SEND).

Vuonna 2016 oikeusministeriön järjestämän koulutuksen kokonaiskustannukset olivat noin 1,3 miljoonaa euroa, josta tuomioistuimille järjestettävän koulutuksen kustannusten osuus oli noin 80 prosenttia eli 719 000 euroa.

2.1.2.8 Kansainväliset tehtävät

Oikeusministeriö huolehtii merkittävässä määrin myös tuomioistuimiin liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä. Oikeusministeriön tehtävät liittyvät esimerkiksi kansainväliseen ja pohjoismaiseen yhteistyöhön, tietopyyntöihin vastaamiseen ja vierailuiden isännöintiin. Edellä jo todetulla tavalla oikeusministeriö huolehtii myös tuomareiden koulutukseen liittyvistä kansainvälisistä tehtävistä.

Oikeusministeriö toimii keskushallintoviranomaisena lukuisissa kansainvälistä oikeudenhoitoa koskevissa sopimuksissa.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Yleistä

Tuomioistuinlaitoksen kehittämistä koskevassa selvityksessä (Oikeusministeriön julkaisu 2009:3) ja siinä viitatussa Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä 2003:3 on käsitelty tuomioistuinten keskushallinnon eri järjestämistapoja Euroopan maissa. Komiteamietinnössä tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon järjestämisen mallit on jaoteltu neljänlaisiin: 1) oikeusministeriöstä hoidettava keskushallinto (esimerkiksi Suomi ja Saksa), 2) oikeusministeriöstä hoidettava keskushallinto, jossa ylimmillä tai ylioikeuksilla on kuitenkin merkittäviä oikeushallinnollisia tehtäviä (esimerkiksi Ranska), 3) oikeusministeriöstä erillinen keskushallintoyksikkö, (esimerkiksi Ruotsi, Norja, Tanska ja Islanti) ja 4) tuomarineuvostoon jollain tavalla kytketty keskushallinto. Jaottelu on pelkistetty, ja komiteamietinnössä korostetaan järjestelmien olevan melko erilaisia kunkin mallin sisälläkin.

Kansainvälisenä suuntauksena on tuomioistuinten keskushallinnon siirtäminen pois ministeriöltä siitä erilliselle keskushallintovirastolle tai -yksikölle. Keskeisimmät syyt organisaatiouudistuksiin ovat olleet tuomioistuinten rakenteellisen riippumattomuuden vahvistaminen ja tuomioistuinten hallinnon ja toiminnan tehostamiseen liittyvät pyrkimykset. Pääpiirteittäin uudistuksiin on oltu tyytyväisiä uudistuksia tehneissä valtioissa; vaikutelma tuomioistuinten riippumattomuudesta on vahvistunut, tuomioistuinten asiakaspalvelu parantunut ja tuomioistuinten kehittämistoiminta tehostunut. Toisaalta myös hallintoon liittyvän työn lisääntyminen ja riippumattomuutta koskevan keskustelun siirtyminen keskushallintoyksikön ja tuomioistuinten välisen suhteen tarkasteluun ovat nousseet esiin uudistusten jälkeen.

Nykyisin useissa Euroopan maissa on jonkinlainen tuomioistuinneuvosto. Neuvoston tehtävät, kokoonpano ja asettamistapa vaihtelevat. Ehdokkaaksi asettamisesta tai nimittämisestä vastaavat esimerkiksi tuomarit, virastopäälliköt, parlamentti, maan hallitus tai oikeusministeriö sekä yksittäisten jäsenten osalta asianajajakunta ja valtakunnansyyttäjä. Neuvostojen tehtävät liittyvät esimerkiksi talousarviovalmisteluun ja määrärahojen jakamiseen, henkilöresurssien jakoon, tietojärjestelmien kehittämiseen, tuomareiden arviointiin ja nimitysvalmisteluun sekä tuomareiden valvontaan ja ammattieettisiin vaatimuksiin.

Useissa kansainvälisissä asiakirjoissa on tuomioistuinten riippumattomuutta ja tuomareiden asemaa koskevia suosituksia ja ohjeita. Näiden tarkoituksena on erityisesti turvata oikeusvaltiollisen vallan kolmijako-opin periaatteen toteutumista ja varmistua tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta.

Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa CM/Rec(2010)12 jäsenvaltioille tuomarien riippumattomuudesta, tehokkuudesta ja vastuualueista käsitellään tuomarineuvostoa. Suosituksen mukaan tuomarineuvoston tulee olla riippumaton ja perustettu lailla tai perustuslailla. Neuvoston tehtävänä olisi turvata oikeuslaitoksen ja yksittäisten tuomareiden riippumattomuus ja siten edistää oikeuslaitoksen tehokkuutta. Vähintään puolen sen jäsenistä tulisi olla tuomareiden keskuudestaan valittuja. Neuvoston ei tule toiminnassaan puuttua yksittäisten tuomareiden riippumattomuuteen.

Euroopan neuvoston yhteydessä toimivan Euroopan tuomareiden neuvoo-antavan neuvoston (Consultative Council of European Judges, CCJE) kannanotto nro 10(2007) koskee tuomarineuvostoa. Siinä korostetaan neuvoston tehtävää turvata oikeuslaitoksen ja yksittäisen tuomarin riippumattomuus sekä edistää lainkäytön tehokkuutta ja laatua. Kannanottoon sisältyy myös neuvoston kokoonpanoa, jäsenten nimitysperusteita ja valintamenettelyä sekä neuvoston toimintaedellytyksiä ja tehtäviä koskevia suosituksia. Myös CCJE:n julkaisemassa Magna Carta of Judges -asiakirjassa (2010)³ on katsottu, että riippumattomuuden varmistamiseksi jäsenmaiden tulee luoda tuomarineuvosto tai muu erityinen elin, joka on riippumaton lainsäädäntö- ja toimeenpanovallasta. Neuvoston tulee koostua vain tuomareista tai neuvostosta ainakin selvän enemmistön on oltava tuomareita, jotka muut tuomarit valitsevat.

Euroopan tuomarineuvostojen verkostossa (*European Network of Councils for the Judiciary, ENCJ*) on laadittu Varsovan julistus 3.6.2016. Sen mukaan tuomarineuvoston tai vastaavan elimen tulisi osallistua muun muassa tuomioistuinten toiminnan laadun arviointiin ja kehittämiseen. Neuvostossa tulisi olla muitakin kuin tuomarijäseniä. Tuomioistuinten talousarvio on laadittava objektiivisin ja läpinäkyvin perustein ja ilman epäasianmukaista poliittista vaikutusta. Tuomarineuvoston tai sitä vastaavan elimen tulisi osallistua talousarvion laatimisen kaikkiin vaiheisiin.

Tässä esityksessä selostetaan tarkemmin pohjoismaista Norjan, Ruotsin ja Tanskan järjestelmiä, joissa tuomioistuinten keskushallinto on järjestetty oikeusministeriöstä erilliseen yksikköön. Lisäksi käydään läpi Alankomaiden järjestelmää, jossa tuomioistuinten keskushallinnosta vastaa päätoiminen tuomarineuvosto ja sen yhteydessä toimiva keskushallintoviranomainen. Maat on valittu vertailuun siksi, että niissä tuomioistuinhallintoa kehitetään yleensä samojen periaatteiden mukaisesti kuin Suomessa. Esitystä valmisteltaessa on myös tutustuttu näiden maiden järjestelmiin.

2.2.2 Ruotsi

Ruotsissa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, kuusi hovioikeutta, 48 kärjäoikeutta mukaan lukien viisi maa- ja ympäristötuomioistuinta sekä patentti- ja markkinatuomioistuin. Hallintotuomioistuimia ovat korkein hallinto-oikeus, neljä kamarioikeutta (*kammarrätt*) ja 12 hallinto-oikeutta. Lisäksi tuomioistuinlaitokseen kuuluvat vuokralautakunnat (*hyres- och arrendenämnderna*). Tuomioistuinviraston (*Domstolsverket*) toiminnan piiriin kuuluu siten 80 tuomioistuinta tai lautakuntaa. Sen sijaan työtuomioistuin (*arbetsdomstolen*) ja puolustustiedustelutuomioistuin (*Försvarsunderrättelsesdomstolen*) eivät kuulu tuomioistuinviraston toimintapiiriin. Ylimmillä tuomioistuimilla ei ole omia talousarviomomentteja, mutta niiden erityisasema on otettu määrärahojen jakamisessa huomioon.

Tuomioistuinvirasto on perustettu vuonna 1975. Tuomioistuinvirasto on valtiollinen keskusvirasto, joka toimii hallituksen alaisuudessa samoin kuin muut valtiolliset viranomaiset. Tuomioistuinvirastolla ei ole tuomioistuinten riippumattomuudesta johtuvaa erityisasemaa. Viraston tehtävänä on tukea ja palvella sekä kehittää tuomioistuinlaitosta. Tässä tarkoituksessa viraston tehtävänä on luoda edellytykset tuomioistuinten laadukkaalle ja tehokkaalle toiminnalle, aikaansaada tarkoituksenmukainen resurssijako, edistää ja tukea tuomioistuinten kehitys- ja laatutyötä, edistää lainkäytön saatavuutta ja tietoisuutta siitä sekä edistää tuomioistuinten keskinäistä sekä tuomioistuinten ja muiden viranomaisten välistä yhteistyötä.

Tuomioistuinvirastoa johtaa pääjohtaja, jonka nimittää Ruotsin hallitus. Hallitus antaa virastolle vuosittain ohjauskirjeen (*regleringsbrev*), jossa asetetaan tavoitteet, prioriteetit, raportointivelvollisuudet sekä määritellään viraston tehtävät ja taloudelliset toimintaedellytykset. Ohjauskirjeessä myös asetetaan tuomioistuimille käsittelyaikatavoitteita, joiden toteutumiseen tuomioistuinviraston tulee pyrkiä. Tuomioistuinvirasto osallistuu tavoitteidensa valmisteluun.

Tuomioistuinvirastolla on useiden muiden virastojen tavoin valvontaneuvosto (*Insynsrådet*), jonka 10 jäsentä hallitus nimittää. Neuvoston tehtävänä on valvoa viraston toimintaa ja antaa pääjohtajalle neuvoja. Pääjohtaja informoi neuvostoa. Neuvostolla ei ole päätösvaltaa. Neuvoston jäsenenä on asianosaisten ja viranomaistahojen edustajia sekä kolme kansanedustajaa.

Koko tuomioistuinlaitoksen määrärahat olivat vuonna 2015 lähes 5,4 miljardia Ruotsin kruunua eli noin 544 miljoonaa euroa, josta tuomioistuinviraston osuus oli 255 miljoonaa kruunua eli noin 26,6 miljoonaa euroa. Tuomioistuinviraston henkilöstömäärä on noin 380.

Virasto sijaitsee Jönköpingissä. Sillä on toimipisteet lisäksi Göteborgissa, Malmössä ja Tukholmassa. Esimerkiksi tuomariakatemian tilat on siirretty Tukholmaan.

2.2.3 Norja

Norjassa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, kuusi ylioikeutta (*lagmannsrett*) ja 65 kärjäoikeutta (*tingrett*). Lisäksi Norjassa on 34 maa-oikeutta (*jordskifterett*). Erityistuomioistuimia ovat *Oslo byfogdembete*, *Utmarksdomstolen for Finnmark* ja *Finnmarkskommisjonen*. Erillisiä hallintotuomioistuimia ei ole. Sen sijaan Norjassa on erilaisia hallinnon sisäistä muutoksenhakua täydentäviä muutoksenhakulautakuntia, joiden ratkaisuun tyytymätön voi saattaa asiansa kanteella kärjäoikeuden käsiteltäväksi.

Tuomioistuinhallinto (*Domstoladministrasjonen*) on perustettu vuonna 2002. Viraston tehtävänä on huolehtia, että yhteiskunnan keskeiset vaatimukset ja odotukset tuomioistuimille otetaan huomioon, että tuomioistuinten riippumattomuus näkyy ja että tuomioistuinten asema yhteiskunnan tärkeimpänä konfliktinratkaisijana kehittyy. Virastolla on useita tehtäviä. Se palvelee tuomioistuimia sekä kehittää ja tarvittaessa ohjaa niiden toimintaa. Viraston toiminnalla on myös oikeuspoliittinen ulottuvuus. Tuomioistuinhallinto myös huolehtii tuomarivalintalautakunnan ja tuomareiden valvontaelimen sihteeristöpalveluista. Myös korkein oikeus kuuluu tuomioistuinhallinnon piiriin, mutta sillä on yhtenä ylimmistä valtioelimestä erityisasema, kuten oma talousarviomomenttinsa.

Virastoa johtaa johtokunta, joka huolehtii siitä, että tuomioistuinten hallintoa hoidetaan asianmukaisesti. Norjan hallitus nimittää viraston johtokuntaan kolme yleisten tuomioistuinten tuomaria, maa-oikeustuomarin, tuomioistuinten muun henkilöstön edustajan ja kaksi asianajajaa. Parlamentti nimeää kaksi jäsentä. Käytännössä tuomarijäsenet ovat edustaneet kolmea eri oikeusastetta.

Viraston johtokunta nimittää viraston johtajan. Johtokunnan lakiin perustuva toimivalta on laaja. Käytännössä johtokunta osallistuu kuitenkin vain merkittävimpien päätösten tekoon. Esimerkiksi määrärahojen jaossa se vahvistaa määrärahat oikeusasteittain korkeinta oikeutta lukuun ottamatta, mutta johtaja päättää yksittäisten tuomioistuinten määrärahoista.

Tuomioistuinlaitoksen määrärahat ovat noin 2,4 miljardia Norjan kruunua eli noin 268 miljoonaa euroa. Siitä viraston osuus on noin 75 miljoonaa kruunua eli noin 8,2 miljoonaa euroa. Viraston kokonaishenkilöstömäärä on 90–95.

Tuomioistuinhallinto sijaitsee Trondheimissa.

2.2.4 Tanska

Tanskassa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, kaksi ylioikeutta, 24 kärjäoikeutta sekä meri- ja kauppaoikeus. Tuomioistuinorganisaatioon kuuluvat lisäksi Färssaarten oikeuslaitos, prosessilupalautakunta (*Procesbevillingsnævnet*) ja tuomareiden kurinpitoasioita käsittelevä erityinen valituselin (*Den Særlige Klageret*), joka toimii korkeimman oikeuden yhteydessä. Tanskassa ei ole erillisiä hallintotuomioistuimia vaan hallinnollisia muutoksenhakulautakuntia, kuten Norjassakin.

Tuomioistuinhallitus (*Domstolsstyrelsen*) on perustettu vuonna 1999. Viraston tehtävänä on huolehtia tuomioistuinten taloudellisista ja hallinnollisista toimintaedellytyksistä. Tuomarinvalintalautakunnan sihteeristö toimii tuomioistuinhallituksen yhteydessä.

Tuomioistuinhallituksen ylin päätösvalta kuuluu sen johtokunnalle, jolla on vastuu viraston toiminnasta. Johtokuntaan kuuluu yksi korkeimman oikeuden tuomari, kaksi ylioikeustuomaria, kaksi kärjätuomaria, yksi tuomioistuinten muun lakimieshenkilöstön edustaja, kaksi tuomioistuinten henkilöstön edustajaa, yksi asianajaja ja kaksi jäsentä, joilla on erityistä asiantuntemusta johtamisesta ja yhteiskunnasta. Oikeusministeri nimittää johtokunnan jäsenet neljän vuoden toimikaudeksi muun muassa korkeimman oikeuden, ylioikeuksien ja asianajajaneuvoston nimettyä edustajansa jäseniksi. Oikeusministeri neuvottelee tuomarijärjestöjen ja virkamiesjärjestöjen kanssa niitä edustavien hallituksen jäsenten nimittämisestä.

Johtokunta nimittää viraston johtajan, joka vastaa tuomioistuinhallituksen päivittäisestä johtamisesta johtokunnan ohjeiden mukaisesti.

Koko tuomioistuinlaitoksen budjetti on noin 240 miljoonaa euroa, josta tuomioistuinhallituksen osuus on noin 10 miljoonaa euroa. Tuomioistuinhallituksen henkilöstömäärä on 90–95.

Tuomioistuinhallitus sijaitsee Kööpenhaminassa.

2.2.5 Alankomaat

Alankomaissa yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, neljä ylioikeutta ja 11 alioikeutta. Alioikeudet käsittelevät yleensä siviili-, rikos- ja hallintolainkäyttöasioita. Korkeimman oikeuden toimivaltaan kuuluvat siviili- ja rikosasioiden lisäksi veroasiat. Korkein oikeus ei kuulu tuomioistuinviraston toiminnan piiriin. Yleisiä hallintotuomioistuimia ei ole, mutta osaan alioikeuksien tekemistä päätöksistä haetaan muutosta hallintolainkäytön erityistuomioistuimelta, joita on kaksi. Lisäksi *Raad van State* (*valtioneuvoston lainkäyttöosasto*) käyttää ylintä tuomiovaltaa useimmissa hallinto-oikeudellisissa asioissa. Raad van Staten neuvoo-antavalla osastolla on lisäksi hallituksen lakiehdotusten tarkastukseen liittyvä neuvoo-antava tehtävä. Valtioneuvoston lainkäyttöosasto ei kuulu tuomioistuinneuvoston alaisuuteen.

Tuomioistuinneuvosto (*Raad voor de rechtspraak*, jäljempänä neuvosto) on perustettu vuonna 2002. Neuvoston lakisääteisinä tehtävinä on valmistella oikeusministeriölle tuomioistuinlaitoksen budjetti, jakaa määrärahat tuomioistuimille ja valvoa tuomioistuimia määrärahojen käytössä, huolehtia tuomioistuinten IT-, toimitila- ja henkilöstöhallinnon tehtävistä, edistää ja tukea tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan laatua ja yhdenmukaista lainsoveltamista sekä toimia lainsäädäntötyössä oikeusministeriön neuvoa-antavana elimenä. Neuvosto voi myös edustaa tuomioistuinlaitosta toimialaansa kuuluvissa asioissa sekä osallistua tuomioistuinlaitoksen strategian kehittämiseen.

Neuvoston ylin päättävä elin on nelihenkinen päätoiminen johtokunta, jonka kuningas nimittää kuuden vuoden määräajaksi oikeusministeriön esityksestä. Ennen jäsenen nimitystä ministeri laatii ehdokkaista enintään kuusi nimeä käsittävän listan ja lähettää sen erityiselle nimityskomitealle, joka suosittaa listalta ministerille enintään kolmea ehdokasta. Nimityskomiteaan kuuluvat tuomioistuinten presidenttien edustaja, tuomariliiton edustaja, tuomioistuinten edustajiston jäsen, tuomioistuinten johtokuntien ei-juristijäsenten edustaja ja oikeusministerin nimeämä edustaja.

Johtokunta nimittää neuvoston johtajan. Johtaja vastaa neuvoston päivittäisestä toiminnasta.

Neuvoston neuvoa-antavana elimenä toimii tuomioistuinten tuomareista ja muusta henkilöstöstä koostuva lakisääteinen edustajisto. Neuvosto keskustelee tuomioistuinlaitosta koskevista asioista myös tuomioistuinten presidenttien muodostaman edustajiston kanssa.

Tuomioistuinlaitoksen budjetti on noin 1 miljardi euroa, josta neuvoston osuus on noin 25 prosenttia eli 260 miljoonaa euroa. Neuvoston henkilöstömäärä on noin 100. Tämän lisäksi neuvoston alaisuuteen kuuluu koulutuksesta ja erilaisista tukitoiminoista vastaavia palvelukeskuksia, joissa henkilöstöä on yhteensä lähes 650.

Neuvosto sijaitsee Haagissa, jota voidaan pitää Alankomaiden hallinnollisena keskuksena. Erillisiä tukitoimintoja on sijoitettu myös muualle.

2.3 Nykytilan arviointi

Tuomioistuinlaitos toimii Suomessa yleisesti ottaen ja kansainvälisestikin vertailtaessa varsin hyvin. Tuomioistuinten riippumattomuus on oikeusvaltion tae. Perustuslais- sa vahvistettu tuomioistuinten riippumattomuus on toteutunut myös käytännössä, ja luottamus siihen on suuri. Oikeusministeriö vastaa valtioneuvoston osana tuomioistuinten toimintaedellytyksistä. Yleinen näkemys on, että oikeusministeriö on hoitanut tätä tehtäväänsä tuomioistuinten riippumattomuutta kunnioittaen.

Suomessa on varsin pitkään keskusteltu siitä, että täälläkin tuomioistuinlaitoksen ylläpitotehtävät pitäisi siirtää poliittisesti johdetusta ministeriöstä näiden tehtävien hoitamista varten perustettavalle keskusvirastolle. Tämä vastaisi kehitystä erityisesti Suomelle vertailukelpoisissa maissa, kuten pohjoismaissa, sekä myös kansainvälisiä suosituksia. Tämä kehitys perustuu siihen vaatimukseen, että tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät on järjestettävä tavalla, joka osaltaan korostaa tuomioistuinten rakenteellista riippumattomuutta ja myös siten, että riippumattomuus on ulkopuo- lisen selkeästi havaittavissa.

Kotimaisessa keskustelussa on arvosteltu esimerkiksi sitä, että poliittisesti johdettu ministeriö vastaa tuomioistuinlaitoksen keskushallinnosta ja rahoituksesta suoraan. Ministeriön ja tuomioistuinten väliin sijoittuvan tuomioistuinviraston on nähty toimivan etäisyyttä luovana väliportaana, mikä osaltaan vahvistaisi tuomioistuinlaitoksen rakenteellista riippumattomuutta.

Tuomioistuinviraston perustaminen vastaisi myös valtion keskushallinnon kehittämisen periaatteita. Kuten edellä on todettu, jo pitkään on ollut tavoitteena siirtää ministeriöistä sellaisia tehtäviä, jotka eivät edellytä ministeriötason käsittelyä ja päätöksentekoa, ministeriön alaiseen hallintoon ministeriöstä erilliseen yksikköön. Tämän mukaisesti ministeriöiden tulisi keskittyä lainvalmisteluun ja muuhun valtioneuvostotason poliittisen päätöksenteon valmisteluun, hallinnonalansa strategiseen johtamiseen, toimialansa kehittämiseen sekä EU-asioihin ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Oikeusministeriön hallinnonalalla tätä kehityssuuntaa ilmentävät vuonna 2010 perustettu Rikosseuraamuslaitos, 1997 toimintansa aloittanut Valtakunnansyyttäjävirasto ja 2010 käynnistynyt Valtakunnanvoudinvirasto. Myös valtiovarainministeriön vuonna 2015 valmistuneessa keskushallinnon virastorakennetta koskevassa selvityksessä "Yhteisillä periaatteilla kohti tulevaisuuden virastorakennetta" (VM:n julkaisu 3/2015) on muun ohella ehdotettu, että tuomioistuinten sisäistä hallintoa, kehittämistä ja ohjaamista varten perustetaan erillinen keskusvirastona toimiva tuomioistuinvirasto.

Tuomioistuinten valtiosääntöoikeudellisen aseman vuoksi tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon järjestämiseen liittyy kuitenkin erityispiirteitä, jotka eivät koske muita valtionhallinnon aloja. Tuomioistuinten riippumattomuus lainkäyttöasioissa rajoittaa ministeriön ja myös keskushallintoviranomaisten mahdollisuuksia ohjata hallinnollisesti tai talousarvio-ohjauksen kautta tuomioistuinlaitoksen toimintaa verrattuna hallintoon yleensä.

Oikeuskansleri on oikeusministeriön pyynnöstä 25.5.2000 antamassaan lausunnossa (Dnro 6/20/00) kiinnittänyt huomiota tuomioistuinten lainkäyttöratkaisujen vaikuttavuuden ja sisällöllisen laadun mittaamisen vaikeuksiin ja ratkaisukohtaisesti tai muutoin yksilöidymmin toteutettujen vaikuttavuus- ja laatuarviointien ongelmallisuuden tuomioistuimien ratkaisutoiminnan riippumattomuuden kannalta.

Tuomioistuinten riippumattomuuden vuoksi myös tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan ja lainkäyttöpalvelujen laadullinen kehittäminen ulkoapäin on ongelmallista. Erityisviraston olisi kuitenkin mahdollista tukea tuomioistuinten toiminnan kehittämistä poliittisesti johdettua ministeriötä aktiivisemmin. Kun keskusvirasto keskittyisi pelkästään tuomioistuinten ylläpitotehtäviin, siitä muodostuisi myös vahva asiantuntija kaikissa tuomioistuinlaitosta koskevissa asioissa. Tästä asiantuntemuksesta ja osaamisesta olisi hyötyä paitsi tuomioistuimille itselleen myös poliittiselle päätöksenteolle sekä yleensäkin yhteiskunnalle.

Tuomioistuimissa hoidetaan monia hallinnollisia tehtäviä, joihin kuluu varsinkin pienissä tuomioistuimissa myös lainkäyttöhenkilöstön voimavaroja. Tällaisia hallinnollisia tehtäviä voitaisiin tietyiltä osin keskittää tuomioistuinvirastoon. Monet hallintotehtävät eivät ole kuitenkaan siirrettävissä tuomioistuimista tuomioistuinvirastoon, minkä vuoksi tuomioistuimet tarvitsevat myös jatkossa riittävät omat hallinnolliset voimavaransa. Tuomioistuinten hallinnollista taakkaa olisi silti mahdollista keventää luomalla tuomioistuinvirastoon riittävästi erilaisia palvelu- ja tukitoimintoja esimerkiksi henkilöstöhallintoa ja tiedottamista varten. Virasto voisi myös kehittää ja yhtenäistää hallinnollisia käytäntöjä, millä vähennettäisiin turhaa päällekkäistä työtä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on järjestää tuomioistuinten keskushallinto tavalla, joka korostaa tuomioistuinten riippumattomuutta sekä edistää tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista. Toiminnan järjestäminen tehokkaasti luo edellytyksiä lainkäytön korkean laadun ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Tämän tavoitteen katsotaan toteutuvan parhaiten, jos keskushallintotehtävät siirretään oikeusministeriöstä erilliselle keskusvirastolle. Tämä vastaisi sitä suuntausta, miten valtion keskushallintoa on Suomessa muutenkin kehitetty. Lisäksi se vastaisi myös sitä, miten tuomioistuinten keskushallinto on esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa toteutettu.

Tuomioistuinten riippumattomuus tulisi parhaiten turvatuksi mallissa, jossa tuomarit osallistuvat itse tuomioistuinten keskushallinnon järjestämistä koskevaan päätöksentekoon.

Tavoitteena on, että tuomioistuinten hallinnolliset keskushallintotehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinvirasto olisi palveluorganisaatio, joka huolehtisi keskitetyistä tehtävistä, jotka eivät lain mukaan kuulu valtioneuvostolle tai tuomioistuimille. Tavoitteena on, että tehtävienjako oikeusministeriön, tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten välillä on selkeä ja tarkoituksenmukainen. Tehtävien keskittämisellä voitaisiin lisätä hallinnollisen työn ammattimaisuutta ja vähentää päällekkäistä työtä. Uudistuksen avulla voidaan siten edistää tuomioistuinlaitoksen resurssien tehokasta käyttöä sekä monipuolisesti kehittää tuomioistuinten toimintaa.

Tuomioistuinviraston perustamisella ei puututtaisi ylimpien tuomioistuinten asemaan. Niille perustuslaissa säädetyt tuomioistuinlaitoksen valvontaan liittyvät tehtävät säilyisivät nykyisellään.

3.2 Keskeiset ehdotukset

3.2.1 Yleistä

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi tuomioistuinvirasto, joka huolehtisi tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä, tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä, suunnittelusta ja tukemisesta. Virasto toimisi oikeusministeriön hallinnonalalla, mutta olisi itsenäinen virasto. Se palvelisi koko tuomioistuinlaitosta.

Ottaen huomioon tuomioistuinviraston läheinen suhde tuomioistuinlaitokseen virastoa koskevat säännökset olisi perusteltua ottaa tuomioistuinlakiin, jossa on myös säännökset tuomarivalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta. Tuomioistuinvirastosta ehdotetaan säädettäväksi tuomioistuinlakiin lisättävässä uudessa 19 a luvussa.

Ehdotus tarkoittaa, että nykyisin oikeusministeriölle kuuluvat tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät siirretään tuomioistuinvirastolle. Näin luotaisiin edellytykset sille, että tuomioistuimet pystyvät täyttämään lainkäyttötehtävänsä mahdollisimman hyvin.

Oikeusministeriölle kuuluisi edelleenkin tuomioistuinlaitoksen strateginen ohjaus ja kehittäminen. Lisäksi se huolehtisi muista tuomioistuinlaitokseen liittyvistä valtioneuvostotason tehtävistä, kuten säädösvalmistelusta sekä talousarvio- ja kehysvalmistelusta. Ministeriö vastaisi myös tuomioistuinviraston tulosohjauksesta. Lisäksi sille kuuluisivat ne tuomioistuinlaitosta koskevat tehtävät, jotka edellyttävät valtioneuvoston tai tasavallan presidentin päätöksentekoa, kuten tuomareiden nimittämiseen liittyvät esittelytehtävät.

Ylimpien tuomioistuinten tuomioistuinlaitoksen valvontaan liittyviin tehtäviin ei ehdoteta muutoksia. Korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle kuuluisiten jatkossakin perustuslain 99 §:ssä säädetty tehtävä valvoa lainkäyttöä omalla toimialallaan. Niin ikään hovioikeuksien tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:ssä säädetty tehtävät säilyisivät ennallaan.

Tuomioistuinvirastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi tuomariemmistöinen johtokunta, mikä korostaisi tuomioistuinten riippumattomuutta. Viraston käytännön toiminnasta huolehtisi päätoiminen ylijohtaja, joka muiden valtion ylimpien virkamiesten tavoin nimitettäisiin tehtäväänsä määrääjäksi. Jotta virasto voisi tehokkaasti hoitaa tehtäviään ja palvella tuomioistuinlaitosta tavoitellulla tavalla, tulisi sillä olla riittävät resurssit. Tuomioistuinlaitokseen liittyvien keskushallintotehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti tulisi tuomioistuinvirastossa olla ainakin noin 45 henkilötyövuotta. Tässä on otettu huomioon myös se, että toimintojen organisoiminen itsenäiseen virastoon samoin kuin tuomioistuinlaitoksen ylläpitotehtävien laadullinen kehittäminen edellyttävät jossain määrin lisäpanostusta. Tuomioistuinvirasto päättäisi itse organisaationsa.

Virasto olisi sen toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisinta sijoittaa Helsinkiin tai muualle pääkaupunkiseudulle.

3.2.2 Tuomioistuinviraston tehtävät

Viraston ydintehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja kehittämisestä. Tuomioistuinvirasto tukisi tuomioistuimia niiden perustehtävän suorittamisessa ja vastaisi keskitetysti nyt oikeusministeriölle kuuluvista tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävistä. Virasto vastaisi siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Tämä edellyttäisi, että tuomioistuinten keskushallintoon panostetaan ja siihen osoitetaan nykyistä enemmän voimavaroja.

Tuomioistuinviraston tärkeimpiä tehtäviä olisi huolehtia tuomioistuinlaitosta koskevasta kehys- ja talousarviovalmistelusta. Tässä tehtävässään virasto vastaisi tuomioistuinten tuloksellisuudesta ja voimavarojen jakamisesta tuomioistuimille. Oikeusministeriö vastaisi viraston tulosohjauksesta. Virasto puolestaan vastaisi talousarvioehdotusten valmistelusta. Virasto määrärahoja kohdentamalla ja tuomioistuinten toimintaa kehittämällä ja tukemalla huolehtisi ja vastaisi siitä, että tuomioistuinlaitokselle asetetut tavoitteet voidaan käytännössä saavuttaa.

Tuomioistuinvirasto huolehtisi myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden talousarvion valmisteluun liittyvistä tehtävistä. Ylimpinä tuomioistuimina niillä olisi kuitenkin korostunut asema talousarviovalmistelussa. Ne tekisivät omat talousarvioesityksensä tuomioistuinvirastolle ja niillä olisi jatkossakin omat toimintamenomomenttinsa valtion talousarviossa. Tuomioistuinviraston tulisi myös kuulla ylimpiä tuomioistuimia tuomioistuinlaitoksen määrärahojen kokonaisuudesta.

Tuomioistuinvirastolle siirtyisi myös muut tuomioistuimiin liittyvät keskushallintotehtävät, joita on selostettu edellä nykytilaa koskevassa kuvauksessa (ks. 2.1.2). Tuomioistuinvirasto huolehtisi siten keskitetysti tuomioistuinten toimitilahallinnosta ja toimitilojen turvallisuudesta. Sille kuuluisivat myös tietojärjestelmien kehittämiseen ja ylläpitoon liittyvät tehtävät. Tuomioistuinvirasto osallistuisi tuomioistuinlaitoksen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Se huolehtisi tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilöstön koulutuksesta yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa. Virastolle siirrettäisiin oikeusministeriöllä nykyisin oleva virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen ja siirtämiseen liittyvä toimivalta ylimpien tuomioistuinten virkoja lukuun ottamatta. Perusteltua näin ollen olisi, että se huolehtisi myös tuomareita koskevista virkaehtosopimusneuvotteluista. Lisäksi sen tulisi huolehtia keskitetysti tuomioistuinten asiantuntijajäseniä ja lautamiehiä koskevista tehtävistä.

Tuomioistuinviraston tehtävänä on korostetusti palvella ja tukea tuomioistuinlaitosta. Virasto avustaisi tuomioistuinlaitosta esimerkiksi tuomioistuinten yleishallinnossa, johdon tuen palveluissa sekä erilaisten suunnitelmien, lomakkeiden ja ohjeistusten valmistelussa. Tuomioistuinvirasto tuottaisi tuomioistuinlaitokselle myös hankintoihin ja viestintään liittyviä palveluita. Tällaisia yleishallintoon liittyviä tehtäviä hoidetaan nykyisin sekä oikeusministeriössä että tuomioistuimissa.

Tuomioistuinvirasto voisi ajan oloon ottaa hoitaakseen myös muita palvelutehtäviä, joita nykyisin hoidetaan eri tuomioistuimissa. Tällaisia voisivat olla käänös- ja tulkkauspalvelujen yleiset järjestämistehtävät sekä henkilöstöhallintoon liittyvät asiantuntija- ja tukipalvelut, joita voitaisiin hyödyntää esimerkiksi virkamiesoikeudellisissa kysymyksissä. Uusien tehtävien ottaminen saattaa vaatia aikanaan riittäviä lisävoimavaroja. Jo tässä yhteydessä esitetään, että virasto ottaisi päällekkäisen työn vähentämiseksi keskitetysti hoitaakseen erinäisiä tuomareiden nimittämiseen liittyviä valmistelutehtäviä.

Tuomioistuinvirastolle kuuluisivat myös erilaiset tiedotustehtävät. Se voisi omaan toimialaansa kuuluvissa asioissa esiintyä tiedotusvälineissä ja osallistua julkisuudessa tuomioistuinlaitosta koskevaan keskusteluun. Tämä ei tietenkään rajoita tuomioistuinten omaa osallistumista.

Virasto osallistuisi kansainväliseen yhteistyöhön ja edustaisi tuomioistuinlaitosta ulospäin sikäli kuin tehtävä ei kuulu tuomioistuimille itselleen. Sen sijaan kansainvälinen oikeudenhoito eli kansainväliseen oikeusapuun kuuluvat keskusviranomaistehdävät säilyisivät oikeusministeriössä.

3.2.3 Tuomioistuinviraston johtaminen ja organisaatio

Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuinviraston ylintä päätösvaltaa käyttäisi johtokunta. Johtokunnassa olisi yhdeksän jäsentä. Heistä enemmistö eli kuusi jäsentä olisi tuomareita. Tuomarienemmistöä pidetään olennaisena seikkana arvioitaessa viraston asemaa sekä riippumattomuusvaatimuksia. Tuomarienemmistöä edellytetään myös kansainvälisissä suosituksissa. Tuomioistuinten monipuolisen tuntemuk-

sen varmistamiseksi johtokunnassa olisi tuomarit korkeimmista oikeuksista sekä muista perustuslain 98 §:ssä mainituista eri tuomioistuinlajeista. Tuomarijäsenistä kahden tulisi olla päällikkötuomareita. Heistä toinen olisi yleisistä tuomioistuimista ja toinen hallinto- tai erityistuomioistuimista. Johtokunnassa olisi kuuden tuomarijäsenen lisäksi yksi asianajaja, yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva sekä yksi muu jäsen, jolla olisi erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta.

Ylimmät tuomioistuimet nimeäisivät kumpikin oman jäsenehdokkaansa. Hovioikeuksien, käräjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit nimeäisivät neljä muuta tuomarijäsenehdokasta ilmoittautumisten perusteella. Päällikkötuomareiden olisi ennen nimeämisten tekemistä keskusteltava keskenään ja kuultava tuomareita. Tämä toteutettaisiin keskustelemalla nimettävistä ehdokkaista työntekijäjärjestöjen, kuten esimerkiksi Suomen tuomariliitto ry:n kanssa. Menettelyllä pyritäisiin varmistamaan, että tuomarijäsenet edustaisivat monipuolisesti erilaisten tuomioistuinten asiantuntemusta ja että kokoonpano täyttää tasa-arvolainsäädännön vaatimukset. Suomen Asianajajaliitto nimeäisi jäsentensä keskuudesta oman ehdokkaansa. Muun henkilöstön kuin tuomareiden jäsenehdokkaan nimeäisivät henkilöstöjärjestöt yhdessä. Oikeusministeriö huolehtisi valtionhallinnon tuntemusta omaavan jäsenehdokkaan hankkimisesta esimerkiksi ilmoittamalla tehtävän avoinna olemisesta. Ehdokkaita nimettäisiin kaksi kertaa niin paljon kuin on paikkoja. Ehdokasasettelun tavoitteena olisi, että johtokunnassa olisi mahdollisimman laaja tuomioistuinten toiminnan tuntemus. Johtokunnan jäsenyys ei olisi päätoiminen tehtävä vaan oman toimen ohella hoidettava luottamustoimi.

Virastoa johtaisi ylijohtaja, jonka johtokunta nimittäisi viiden vuoden määräajaksi. Ylijohtajan toimivallasta ja tehtävistä voitaisiin määrätä tarkemmin viraston työjärjestyksessä, jonka johtokunta vahvistaisi. Ylijohtajan virkaan valittavalta vaadittaisiin Suomen kansalaisuutta, ylempää korkeakoulututkintoa, tehtävän edellyttämää monipuolista kokemusta, käytännössä osoitettua johtamistaitoa sekä johtamiskokemusta. Ylijohtaja voisi olla myös muu kuin tuomaritaustainen henkilö eikä häneltä edellytetäisi oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa.

Esityksen mukaan perustettavassa virastossa tulisi olla vähintään 45 henkilötyövuotta. Tämä henkilöstömäärä riittäisi turvaamaan tuomioistuinlaitoksen keskushallinto-tehtävien tyydyttävän hoitamisen, mutta mitoitus ei kuitenkaan olisi riittävä tuottamaan tuomioistuimille kaikkia tarpeellisia palveluita, kuten erilaisia neuvonta- ja kieli-palveluja. Viraston henkilöstömäärää voi olla tarpeen myöhemmin lisätä tehtävien lisääntyessä. Todettakoon, että henkilöstömäärässä ei ole mukana tuomarivalinta- tai tuomarinkoulutuslautakunnan sihteeristöjä eikä tietojärjestelmien kehittämisestä vastaavia AIPA- tai HAIPA-hanketoimistoja.

Virasto voitaisiin organisoida tuomioistuinviraston tehtävien mukaisesti esimerkiksi hallintoyksikköön, talousyksikköön ja kehittämyksikköön. Tämä vastaisi sitä organisaatiorakennetta, joka on omaksuttu muissa pohjoismaissa ja Alankomaissa. Virasto kuitenkin itse päättäisi omasta organisaatiostaan laissa asetetuissa rajoissa. Sillä, miten toiminnot jakautuvat eri yksiköiden välillä, ei ole ratkaisevaa merkitystä viraston henkilöstömäärän kannalta. Lopullinen organisaatiorakenne muodostuu vasta virastoa perustettaessa.

Tuomioistuinvirasto olisi asiantuntijaorganisaatio. Näin ollen virkarakenteen tulisi olla asiantuntijapainotteinen. Virkarakenteen arvioinnissa on pidetty lähtökohtana, että henkilöstössä (johto pois lukien) olisi noin kaksi kolmannesta asiantuntijoita ja yksi kolmannes avustavaa henkilöstöä. Koska virasto tarvitsee oman henkilöstön erilai-

siin palvelu- ja tukitehtäviin, hallinto henkilöstön määrä olisi jo tästä syystä suurempi kuin nykyisin oikeusministeriössä, jolle yleiset palvelut tuotetaan osana valtioneuvostoa.

3.2.4 Tuomarivalinta- ja tuomarinkoulutuslautakuntien asema

Tuomarivalintalautakunta ja tuomarinkoulutuslautakunta toimisivat edelleenkin itsenäisinä lautakuntina, jotka valtioneuvosto asettaa. Koska tuomarinkoulutukseen liittyvät tehtävät siirtyisivät oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle, virasto ja tuomarinkoulutuslautakunta toimisivat läheisessä yhteistyössä. Käytännön syistä on tarkoituksenmukaista, että nämä kaksi lautakuntaa voisivat hyödyntää viraston palveluja, kuten toimitiloja ja sihteerityövoimaa. Lautakuntien asettamiseen ja kokoonpanon muuttamiseen liittyvät esittelytehtävät säilyisivät jatkossakin oikeusministeriöllä.

Lakivaliokunta on tuomioistuinlakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 7/2016 vp) antamassaan mietinnössä (LaVM 8/2016 vp) käsitellyt esitetyn tuomarien koulutusjärjestelmän suhdetta perustettavan tuomioistuinviraston tehtäviin. Valiokunta on pitänyt ehdotettua järjestelmää toteuttamiskelpoisena mutta myös pitänyt tärkeänä, että mahdollisuudet organisoida se osaksi tuomioistuinvirastoa selvitetään. Asiaa valmisteltaessa on päädytty siihen, että tuomioistuinlailla toteutettua järjestelmää ei ole syytä muuttaa tuomioistuinviraston perustamisen vuoksi. Viraston perustaminen merkitsee tältä osin erityisesti sitä, että oikeusministeriölle kuuluvat koulutustehtävät siirtyvät virastolle mutta että koulutuslautakunnan asemaa ja tehtäviä ei ainakaan tässä vaiheessa muuteta. Asiaan voidaan palata, kun järjestelmän toimivuudesta sekä lautakunnan ja viraston yhteistyöstä on saatu kokemuksia.

Esityksessä ehdotetaan, että virasto huolehtisi eräistä tuomareiden ja muiden lainkäyttövirkojen hakumenettelyyn liittyvistä käytännön toimenpiteistä tuomioistuinten ja tuomarivalintalautakunnan tai tuomarinkoulutuslautakunnan ohjeiden mukaisesti. Se huolehtisi keskitetysti myös viran hakijoita koskevien ansioyhdistelmien laatimisesta. Tämä koskisi niin määräaikaista kuin vakinaisiakin tuomarin virkoja, kuten myös asessorin ja käräjänotaarin virkoja.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ehdotetaan perustettavaksi tuomioistuinvirasto huolehtimaan tuomioistuinten ylläpitotehtävistä. Tavoitteena on näin vahvistaa tuomioistuinten riippumattomuutta ja parantaa niiden toimintaedellytyksiä. Ehdotus tulee lisäämään tuomioistuinten ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia jonkin verran. Tarkoitus on, että panostus johtaa oikeusturvan laadun parantumiseen ja tuomioistuinten toiminnan tehostumiseen.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuinviraston henkilöstömäärä olisi vähintään 45, mikä on huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi Alankomaissa, Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa, joiden järjestelmiin on esitystä valmisteltaessa tutustuttu. Tosin luvut eivät ole kaikilta osin täysin vertailukelpoisia.

Viraston perustamisesta aiheutuvat kustannukset jäänevät vähäisiksi, eikä niiden määrää ole ollut tarkoituksenmukaista tässä erikseen arvioida.

Edellä todetulla henkilöstömäärällä tuomioistuinviraston vuosittaiset toimintamenot olisivat karkeasti arvioiden noin 3,5–4 miljoonaa euroa. Valtaosa toimintamenoista olisi henkilöstökuluja, joiden määrä suoritusosineen ja sivukuluineen olisi arviolta noin 3,3 miljoonaa euroa vuodessa. Arviossa on otettu huomioon viraston virkakenteen asiantuntijapainotteisuus. Lisäksi on huomiotu se, että virasto tarvitsee henkilöstöä muun muassa virastopalveluihin, tekniseen tukeen, kirjaamoon ja muihin yleisiin tukitoimintoihin, jotka oikeusministeriölle tuotetaan osana valtioneuvostoa.

Tuomioistuinviraston tarvitsema toimitila on tavanomaista toimistotilaa, minkä vuoksi toimitilakustannukset kyettäisiin pitämään varsin kohtuullisina. Tämä huomioon ottaen tuomioistuinviraston toimitilavuokrasta aiheutuvat kustannukset olisivat arviolta enintään noin 200 000 euroa vuodessa. Tämän lisäksi muihin toimintamenoihin, kuten tietojärjestelmiin, koulutukseen sekä matkakustannuksiin, on syytä varata ainakin saman verran kuin nykyisin oikeusministeriön oikeushallinto-osastolla eli arviolta noin 400 000 euroa. Lisäksi viraston johtokunnan jäsenten palkkioiden määrä olisi arviolta ainakin noin 50 000 euroa vuodessa.

Oikeusministeriössä tuomioistuimiin liittyvien tehtävien hoitamiseen sitoutuu karkeasti arvioiden alle 30 henkilötyövuotta. Arviossa eivät ole mukana tietojärjestelmien kehittämisestä vastaava Oikeusrekisterikeskus eivätkä AIPA- ja HAIPA -hanke-toimistot. Huomioon ei ole myöskään otettu oikeusministeriön yhteisistä palveluista (kuten kieli- ja käännöspalvelut sekä virasto- ja toimitilapalvelut) vastaavan valtioneuvoston hallintoyksikön eikä perustietotekniikkapalveluista vastaavan Valtion tietojä ja viestintäteknikkakeskus Valtorin työpanosta. Oikeusministeriöstä siirrettäisiin tuomioistuinvirastolle huomattava määrä tehtäviä. Siirrettäviin tehtäviin sitoutuu varovaisesti arvioiden 15–20 henkilötyövuotta vastaava työmäärä. Tämä vastaa noin 1,3–1,8 miljoonan euron henkilöstökustannusta suoritusosineen ja sivukuluineen. Tuomioistuinviraston toimintamenoihin vaadittava lisäpanostus olisi siten arviolta noin 2 miljoonaa euroa vuodessa. Oikeusministeriöön jäävät tehtävät edellyttäisivät arviolta enintään noin 15 henkilötyövuotta vastaavaa työpanosta.

Lisäksi on varauduttava henkilöstöön muutostilanteessa kohdistuvista tukitoimenpiteistä siirtymävaiheessa aiheutuviin kustannuksiin. Koska uudistuksen kohteena olevan henkilöstön sijoittamista ja erityisesti yksittäisiä henkilöitä koskevat ratkaisut varmistuvat vasta jatkovalmistelussa ja täytäntöönpanossa, muutosturvasta aiheutuvien kustannusten määrää ei ole tässä vaiheessa mahdollista arvioida.

Koska esitys tarkoittaa tehtävien siirtoa ensisijaisesti oikeusministeriöstä keskusvirastolle, ei välittömiä lyhyen aikavälin säästöjä tuomioistuinten hallintotehtävien hoitamisessa ole saatavilla. Viraston vastuulla oleva tuomioistuinten hallinnon kehittäminen voi kuitenkin aikanaan mahdollistaa toimintojen järjeistämistä säästöjä tuovalta tavalla.

Se, miten virasto järjestää toimintansa sen käytettävissä olevilla määrärahoilla, jää viraston itsensä päätettäväksi.

4.2 Vaikutukset henkilöstöön

Esityksellä on vaikutusta erityisesti oikeusministeriön henkilöstöön. Ehdotuksen mukaan oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle siirrettäviin tehtäviin sitoutuu varovaisesti arvioiden 15–20 henkilötyövuotta vastaava työmäärä. Näitä tehtäviä oikeusministeriössä nykyisin hoitavan henkilöstön asemaan sovellettaisiin yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annettua lakia (1233/2013) sekä valtion virkamieslain 5 a–5 c §:n säännöksiä henkilöstön asemasta valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyssä. Muutostilanteissa noudatettaviksi tulevat myös valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muutostilanteissa 26.1.2012 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä (VM/201.00.00.02.2012) kuvatut menettelytavat. Yhteistoimintamenettelystä muutoksen toteuttamisen yhteydessä säädetään yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetussa laissa.

Lähtökohtana on, että virkamies siirtyy valtion virkamieslain 5 a §:ää noudattaen sinne, minne tehtävät ja virka uudelleenjärjestelyssä siirtyvät. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty virkamies siirtyy viraston palvelukseen määräaikaisen virkasuhteensa keston ajaksi. Virkaa ei voida siirtää ilman virkamiehen suostumusta, jos siirto tapahtuu virkamiehen työssäkäyntialueen ulkopuolelle. Työssäkäyntialue käsittää julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 1 luvun 9 §:n mukaisesti 80 kilometrin alueen henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta. Oikeusministeriön henkilöstön siirtyminen perustettavaan tuomioistuinvirastoon on selvitettävä tarkemmin asian jatkovalmistelussa ja täytäntöönpanossa.

Tuomioistuinviraston päällikkönä on ylijohtaja. Ylijohtajan virka täytetään avointa hakumenettelyä noudattaen valtion virkamieslain 3 luvun mukaisesti. Ylijohtajan asema virastossa poikkeaa viraston päällikön asemasta muissa valtion virastoissa johtokunnan ja sen päätösvalan takia. Valtion ylimpään johtoon kuuluvat virastopäällikön virat säädetään virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja valtion virkamiesasetuksen 28 §:ssä. Näihin virkoihin nimittävänä viranomaisena on valtioneuvoston yleisistunto. Tuomioistuinviraston päällikön nimittäisi kuitenkin esityksen mukaan viraston johtokunta. Ylijohtajan palvelussuhteen ehdot määräytyisivät palkkausta lukuun ottamatta valtion virkaehtosopimusten mukaisesti. Koska kysymys olisi valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua virasta, palkkatoimivalta olisi valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 4 momentin mukaan valtiovarainministeriöllä. Ylijohtajan palvelussuhteen ehtoihin ei sovellettaisi valtion virkamieslain 44 §:n säännöstä virkasopimuksesta, koska nimittävä viranomainen on viraston johtokunta. Ylijohtajan oikeudelliseen asemaan liittyviä kysymyksiä mukaan lukien palk-

kauksen määräytyminen on selvitettävä viran poikkeuksellinen asema huomioon ottaen tarkemmin asian jatkovalmistelussa.

Tuomioistuinvirasto kuuluisi valtion virka- ja työehtosopimusten ja niitä koskevan neuvottelujärjestelmän piiriin ja voimassaolevat keskustason sopimukset koskisivat uutta virastoa. Valtion virka- ja työehtosopimuksessa on sovittu, että organisaatiomuutostilanteissa uuden viraston palkkausjärjestelmän valmistelu aloitetaan asianomaisten työnantajaviranomaisten ja palkansaajajärjestöjen kesken osana muutoksen muuta valmistelua mahdollisimman pian sen jälkeen, kun organisaatiomuutoksesta on hallitustasolla päätetty. Neuvottelut perustettavan viraston palkkausjärjestelmäsopimuksesta toteutettaisiin valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaisia periaatteita noudattaen.

4.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Tuomioistuinviraston perustaminen tarkoittaisi sitä, että tuomioistuinten keskushallintotehtävät siirrettäisiin valtioneuvostolta tällaisiin tehtäviin erikoistuneen viraston hoitettaviksi. Näin oikeusministeriö voisi keskittyä sille perustuslain mukaan kuuluviin valtioneuvostotason tehtäviin. Tämä mahdollistaa sen, että oikeusministeriölle kuuluviin tuomioistuinlaitosta koskeviin strategisiin ohjaus- ja kehittämistehtäviin voidaan panostaa entistä enemmän. Tuomioistuinvirasto puolestaan voisi osallistua tuomioistuinlaitosta koskevaan strategiseen suunnitteluun ja valmisteluun ja tukea siinä ministeriötä.

Keskushallintotehtävien siirtäminen tuomioistuinvirastolle luo entistä paremmat edellytykset tuomioistuinlaitoksen resurssihallinnolle ja tuomioistuinten toiminnan tukemiselle. Tämä osaltaan turvaa ja edistää sitä, että tuomioistuimet kykenevät antamaan vastaisuudessakin laadukasta oikeusturvaa. Tuomioistuinlaitoksen ylläpitotehtävien kehittäminen on samalla panostus lainkäytön laatuun. Edellä jo todetulla tavalla toimiakseen tehokkaasti tuomioistuinvirastolla tulee olla riittävät resurssit.

Tuomioistuimet ovat entistä suurempia yksiköitä, joissa hallinnon merkitys korostuu. Hyvin ja tehokkaasti järjestetty hallinto luo edellytykset tuomioistuinten käytännön toiminnalle. Siirtämällä ylläpito- ja kehittämistehtäviä tuomioistuinten toimintaan erikoistuneelle tuomioistuinvirastolle voidaan siten parantaa tuomioistuinten toimintaedellytyksiä.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksellä tuomioistuinten keskushallinto järjestettäisiin tavalla, joka korostaisi tuomioistuinten riippumattomuutta asemaa, edistäisi tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista sekä vahvistaisi näin tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan korkeaa laatua ja oikeusturvaa. Näiden tavoitteiden merkitys on nykyisin korostuneempi. Tuomioistuinten keskushallinnon uudistaminen on olennainen osa oikeudenhoidon kehittämistä nykyajan ja tulevaisuuden tarpeita ja vaatimuksia vastaavaksi.

Tuomioistuinten ja sen myötä myös niiden rakenteellisen riippumattomuuden merkitys on sekä kansainvälisen että kotimaisen oikeudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen myötä kasvanut. Tuomioistuinten keskushallinnon erottaminen poliittisesti johdetun valtioneuvoston yhteydestä ja sen uskominen kiinteämmin tuomioistuinlaitoksen yhteydessä toimivalle tuomioistuinvirastolle on tarpeellinen ja tärkeä uudistus, vaikka erityisiä, tuomioistuinten toimintaa haittaavia ongelmia ei nykyisessäkään ra-

kenteessa ole havaittu. Niin kansallisesta kuin kansainvälisestäkin näkökulmasta on olennaista luoda ja ylläpitää luotettavat takeet siitä, että tuomioistuinlaitos hoitaa tehtävänsä oikeusvaltioperiaatteiden mukaisesti riippumattomana. Tähän kuuluu tuomioistuinten keskushallinnon erottaminen ministeriöhallinnosta. Tuomioistuinviraston perustaminen korostaisi tuomioistuinlaitoksen perustuslaillista erityisasemaa ja parantaisi sitä, miltä tuomioistuinten riippumattomuus näyttää ulospäin.

Keskeisin lainkäytön laadun tae on tuomioistuinten henkilöstön korkea osaaminen ja ammattitaito. Tuomioistuinviraston yhtenä keskeisenä tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuinlaitoksen ja sen henkilöstön kaikenlaisen osaamisen ja ammattitaidon kehittämisestä, mihin sillä olisi tuomioistuinten kanssa läheisessä yhteistyössä toimiesaan hyvät edellytykset.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Tuomioistuinhallinnon kehittämisestä on keskusteltu jo yli vuosikymmenen ajan. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea esitti vuonna 2003, että tuomioistuinlaitoksen keskushallintoa tulisi uudistaa ja kehittää oikeusministeriöstä erillisen keskushallintoyksikömallin pohjalta (komiteanmietintö 2003:3). Tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon kehittämisestä on tehty vuonna 2009 selvitys (Anni Tuomela, oikeusministeriön julkaisuja 2009:3), jossa on selostettu tuomioistuinten keskushallinnon järjestämiseen vaikuttavia oikeudellisia vaatimuksia ja kansainvälistä kehitystä useissa Euroopan maissa.

Oikeusministeriön 1.6.2012 asettaman neuvottelukunnan laatimaan oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan vuosille 2013–2025 (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013) on kirjattu yhtenä oikeushallinnon rakenteita koskevana ehdotuksena tuomioistuinviraston perustaminen.

Osana oikeudenhoidon uudistamisohjelman toteuttamista oikeusministeriö käynnisti 30.4.2014 hankkeen, jonka ensimmäisessä vaiheessa oikeusministeriö asetti kaksi selvitysmiestä laatimaan arviomuistion tuomioistuinten keskushallinnon uudistamisesta perustamalla tuomioistuinvirasto. Selvitysmiesten tammikuussa 2015 julkaistun arviomuistion mukaan (Selvityksiä ja ohjeita 2/2015) viraston perustamisen tavoitteena olisi tuomioistuinten keskushallinnon järjestäminen tavalla, joka korostaisi tuomioistuinten riippumatonta asemaa, edistäisi tuomioistuinten hallintotehtävien tehokasta ja tuloksellista hoitamista sekä vahvistaisi näin tuomioistuinten lainkäyttötoiminnan korkeaa laatua ja oikeusvarmuutta.

Hankkeen toisessa vaiheessa oikeusministeriö asetti 10.5.2016 tuomioistuinviraston perustamista valmistelevan laajapohjaisen toimikunnan (OM 9/021/2016). Toimikunnan tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muotoon kirjoitettu ehdotus tuomioistuinviraston perustamisesta.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Tuomioistuinten keskushallinnon uudistamista koskevasta selvitysmiesten arviomuistiosta (Selvityksiä ja ohjeita 2/2015) annetusta lausuntopalautteesta laaditun lausuntotiivistelmän (Mietintöjä ja lausuntoja 36/2015) mukaan 64 lausunnon antajasta 53 ilmaisi kannattavansa tuomioistuinviraston perustamista tai suhtautuvansa tähän myönteisesti. Neljä lausunnonantajaa ilmaisi suhtautuvansa hankkeeseen kielteisesti. Viraston perustamista pidettiin tärkeänä erityisesti tuomioistuinten riippumattomuuden turvaamiseksi, mutta myös hallinnollisen taakan keventämistä ja sen myötä mahdollisuutta keskittyä lainkäyttöön aikaisempaa paremmin pidettiin tärkeänä. Lausunnoissa esitettiin, että tuomioistuinviraston aseman tulisi olla mahdollisimman itsenäinen ja riippumaton suhteessa oikeusministeriöön.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Ehdotuksen mukaan eräissä laissa mainituissa keskeisissä poliittisissa luottamustehtävissä toimiva ei voisi olla tuomioistuinviraston johtokunnan jäsen. Tarkoitus on, että tämä este koskisi myös perustettavien maakuntien valtuustojen ja hallituksen jäseniä. Näin ollen esitykseen sisältyvän tuomioistuinlain 19 a luvun 7 §:n 3 momentin sisältö on riippuvainen siitä, hyväksytäänkö eduskunnan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys maakuntien perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp) esitetyllä tavalla. Esitysten yhteensovittamisesta on huolehdittava jatkovalmistelussa.

Valtiovarainministeriön työryhmä on joulukuussa 2016 antanut mietintönsä valtion virkojen nimityspäätöksiä koskevan valituskiellon kumoamisesta ([Valtiovarainministeriön julkaisu 41/2016](#)). Mietintö on otettava huomioon jatkovalmistelussa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Tuomioistuinlaki

1 luku **Yleiset säännökset**

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälässä säädetään tuomioistuinlain soveltamisalasta. Sen 1 momenttiin tulisi lisätä maininta tuomioistuinvirastosta, koska siitä ehdotetaan säädettäväksi lain 19 a luvussa.

Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa toisin säädetä. Tuomioistuinlain esitöissä (HE 7/2016 vp, s. 65–66) on seikkaperäisesti selostettu, mitä tuomioistuinlain säännöksiä sovelletaan myös ylimpiin tuomioistuimiin. Tähän ei tulisi muutoksia. Tuomioistuinviraston toimialaan kuuluisivat kaikki tuomioistuimet. Näin ollen siitä säätävä lain 19 a luku koskisi myös korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta. Jäljempänä tuomioistuinvirastoa koskevan 19 a luvun perusteluissa tarkemmin selostetulla tavalla ylimmillä tuomioistuimilla olisi erityisasema. Tarkoitus on, että niillä olisi jatkossakin omat toimintamenomomentit valtion talousarviossa. Tuomioistuinviraston olisi toiminnassaan muutoinkin otettava huomioon korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asema ylimpinä tuomioistuimina.

Valtakunnanoikeus ei kuuluisi tuomioistuinviraston toimialaan. Valtakunnanoikeudesta säädettäisiin 3 momentin mukaan jatkossakin erikseen.

10 luku **Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset**

11 §. *Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat.* Pykälässä säädetään hovitai hallinto-oikeuksiin, markkinaoikeuteen ja vakuutusosastoisiin sijoitettavista erityistä kielitaitoa edellyttävistä tuomarin viroista (niin sanotut kielituomarin virat).

Pykälän 2 momentin asetuksenantovaltuuden perusteella valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta tällaista virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden lausunto näiden tuomarin virkojen tarpeesta. Säännöksen tarkoituksena on ollut varata ylimmille tuomioistuimille mahdollisuus lausua kielituomarin virkojen perustamisen tarpeellisuudesta erityisesti kielellisten perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Tuomioistuinviraston tehtävät huomioon ottaen lausunnon antaminen tulisi siirtää ylimmiltä tuomioistuimilta virastolle. Momenttiin tehtäisiin tämän edellyttämä muutos.

4 §. Viran julistaminen haettavaksi. Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa. Jäljempänä todetulla tavalla 5 §:n mukaan tuomarin viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön tehtävistä, kuten esimerkiksi hakemusten vastaanottamisesta, huolehtisi jatkossa tuomioistuinvirasto. Tämän vuoksi momentin mukaan tuomarin virkaa ei enää julisteta haettavaksi ”tuomioistuimelta”.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin nyt 5 §:ssä olevat säännökset siitä, mikä tuomioistuin julistaa tuomarin viran haettavaksi. Asiallista muutosta ei tulisi siihen, mikä tuomioistuin auki julistamisesta päättää. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että tuomioistuimen asemesta tuomioistuinvirasto huolehtisi asianomaiselta tuomioistuimelta saamiensa ohjeiden mukaisesti viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä, kuten hakuilmoituksen julkaisemisesta sekä hakuasiakirjojen vastaanottamisesta ja kirjaamisesta. Tästä säädettäisiin 5 §:n 1 momentissa. Kun tuomioistuimet päättäisivät viran auki julistamisesta, mutta eivät enää ”julista virkaa haettavaksi”, säännöksen sanamuotoa tarkistettaisiin tältä osin. Nykyisestä 5 §:stä poiketen toimivaltaiset tuomioistuimet mainittaisiin kohdittain.

Lakiin otettaisiin myös vastaavat säännökset asessorin virkojen (ks. 18 luku 1 § 3 mom) ja kärjänotaarin virkojen (ks. lakiehdotus 2) haettavaksi julistamisesta.

5 §. Tuomioistuinviraston tehtävät. Pykälässä säädetään viran haettavaksi julistavasta tuomioistuimesta. Koska tämä luettelo siirrettäisiin 4 §:n 2 momenttiin, säädettäisiin lainkohdassa tuomioistuinviraston muiden kuin ylimpien tuomioistuinten tuomareiden nimittämiseen liittyvistä tehtävistä. Tehtävät olisivat tuomioistuinta avustavia eikä tuomioistuinten nimittämiseen liittyvään päätösvaltaan puututtaisi. Pykälässä säädettyä menettelyä voitaisiin tarvittaessa käyttää myös määräaikaisten virkasuhteiden täyttämässä, mutta laki ei siihen velvoita. Sääntely ei koskisi korkeimpien oikeuksien presidenttien eikä jäsenten virkojen täyttämistä, vaan nämä tuomioistuimet huolehtisivat niitä koskevista tehtävistä itse.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuinvirasto huolehtisi viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä tehtävistä tuomioistuinten ohjeiden mukaisesti. Se tuomioistuin, joka 4 §:n mukaan päättäisi viran haettavaksi julistamisesta, toimittaisi tuomioistuinvirastolle tarvittavat tiedot virasta ja sen kelpoisuusehdoista sekä hakuilmoituksesta ja -ajasta samoin kuin muista hakumenettelyyn liittyvistä seikoista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ansioyhdistelmän laatimisesta. Säännös korvaisi nykyisen 11 §:n 3 momentin. Ansioyhdistelmän laatisi tuomioistuinten sijaan tuomioistuinvirasto tuomarivalintalautakunnan ohjeiden mukaisesti. Perusteltua olisi, että tuomioistuinviraston käyttöön kehitettäisiin järjestelmä, josta hakijoiden tiedot olisivat kootusti saatavilla. Näin ansioyhdistelmiä ei tarvitsisi tehdä uudelleen jokaisen virantäytön yhteydessä, vaan riittäisi, että aiempia tietoja päivitetään tarpeen mukaan. Perusteltua olisi, että järjestelmää voitaisiin käyttää myös määräaikaista tuomareita nimitettäessä. Tuomioistuinvirasto huolehtisi ansioyhdistelmän laatimisesta myös asessorien (18 luku 1 §) ja kärjänotaareiden (ks. lakiehdotus 2) virkoja täytettäessä.

Pykälän 3 momentin mukaan korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden virkojen täyttämiseen liittyvistä tehtävistä huolehtisivat nämä tuomioistuimet itse.

6 §. *Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen.* Pykälässä säädetään perusteista, joilla virka voidaan julistaa uudelleen haettavaksi, sen hakuaikaa jatkaa ja viranhaku peruuttaa. Pykälän 2 momenttia tarkistettaisiin edellä 4 ja 5 §:ssä ehdotettuja muutoksia vastaavasti. Päätöksen pykälässä tarkoitetuista toimenpiteistä tekisi asianomainen tuomioistuin, mutta niihin liittyvistä käytännön toimenpiteistä huolehtisi tuomioistuinvirasto. Tämäkään säännös ei koskisi korkeimman oikeuden eikä korkeimman hallinto-oikeuden tuomarin virkojen täyttämistä.

9 §. *Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa.* Pykälän 1 momentissa säädetään tuomioistuimista, joilta tuomarivalintalautakunta pyytää viranhakijoita koskevan lausunnon. Tähän ei esitetä muutoksia, vaan lausunnon antaisi jatkossakin se tuomioistuin, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta, sekä käräjätuomarin osalta myös hovioikeus. Momenttia tarkistettaisiin sanamuodollisesti niin, että lausunto pyydetäisiin siltä tuomioistuimelta, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta.

Pykälän 2 ja 3 momentti vastaisivat voimassa olevaa.

11 §. *Tuomioistuimen lausunnon sisältö.* Pykälässä säädetään tuomioistuimen lausunnon sisällöstä ja ansioyhteenvedon laatimisesta. Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat voimassa olevaa. Pykälän 3 momentin säännös hakijoiden ansioyhteenvedon laatimisesta siirrettäisiin edellä todetulla tavalla 5 §:n 2 momentiksi.

14 luku **Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen**

4 §. *Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä.* Pykälässä säädetään tuomarin siirtämisestä tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Pykälän 4 momentissa säädetään tuomarin erottamismenettelystä tilanteessa, jos hän ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta hänelle osoitettua virkaa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Säännöksen mukaan asian käsittelee korkein hallinto-oikeus lainkäyttöasiana. Toimivalta vaatia tuomarin erottamista on oikeusministeriöllä. Ehdotuksen mukaan tuomarin virkojen virkajärjestelyjä koskeva toimivalta siirrettäisiin tuomioistuinvirastolle. Näin ollen myös toimivalta eron hakemiseen pykälässä tarkoitettussa tilanteessa tulee olla tuomioistuinvirastolla. Tämä myös toteuttaisi nykyistä paremmin tuomarin riippumattomuutta hallitusvallasta.

IV OSA **ASiantuntijajäsenet ja muu henkilökunta**

17 luku **Asiantuntijajäsenet**

22 §. *Asiantuntijajäsenten palkkio.* Pykälässä säädetään tuomioistuimen asiantuntijajäsenelle maksettavasta palkkiosta. Sen mukaan palkkion ja korvauksen perusteet vahvistaa oikeusministeriö. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinten henkilöstölle ja asiantuntijoille maksettavista palkkioista päättäisi jatkossa tuomioistuinvirasto. Sotilas-oikeudenkäyntilaisissa (326/1983) säädetään yleisten tuomioistuinten sotilasjäsenistä. Lain 12 §:n mukaan sotilasjäsenelle maksetaan palkkiota noudattaen, mitä puheena olevassa tuomioistuinlain säännöksessä säädetään. Näin ollen myös sotilasjäsenten palkkioiden perusteet määrittäisi jatkossa tuomioistuinvirasto.

18 luku **Asessorit**

1 §. *Asessorin virat.* Pykälässä säädetään asessorin viroista. Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat voimassa olevaa.

Pykälän 3 *momentin* mukaan asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen säädetään lain 12 luvussa. Lain 21 luvussa on tuomarinkoulutuslautakunnan tehtäväksi säädetty vastata asessorin virkoja koskevasta hakumenettelystä. Tämä pitää sisällään myös virkojen haettavaksi julistamisesta päättämisen. Assessorin virkojen haettavaksi julistamisesta olisi selvyiden vuoksi syytä säätää nimenomaisesti myös asessorin virkoja koskevassa pykälässä. Momenttiin otettaisiin tätä koskeva nimenomainen säännös.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuinvirasto huolehtisi virkojen haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja hakijoita koskevan ansioyhteenvedon laatimisesta. Edellä 11 luvun 4 ja 5 §:n perusteluissa todetulla tavalla tämä koskisi myös tuomarin määräaikaisia virkasuhteita assessorit mukaan lukien. Puheena olevaa momenttia tarkistettaisiin tämän mukaisesti.

V OSA TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

19 a luku Tuomioistuinvirasto

1 §. *Tuomioistuinvirasto.* Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinvirastosta. Sen mukaan tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimista sekä tuomioistuinten toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten olisi tuomioistuinvirasto. Säännös ilmaisisi viraston perustehtävän. Tuomioistuinvirasto olisi ennen muuta tuomioistuinlaitosta palveleva viranomainen, joka huolehtisi tuomioistuinten toimintaedellytyksistä ja tuomioistuinten toiminnan kehittämisestä ja suunnittelusta. Valtioneuvoston vastuulle kuuluvista tuomioistuinlaitoksen ohjaus- ja kehittämistehtävistä huolehtisi edelleenkin oikeusministeriö tarvittaessa yhteistyössä tuomioistuinviraston kanssa. Virasto toimisi kiinteässä yhteistyössä oikeusministeriön ja tuomioistuinten kanssa.

Virasto kuuluisi oikeusministeriön hallinnonalaan. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että valtioneuvostotasolla oikeusministeriö huolehtisi tuomioistuinlaitoksen ja tuomioistuinviraston toimintaedellytyksistä. Sille kuuluisi siten virastoa ja tuomioistuinlaitosta koskeva strateginen ja taloudellinen ohjaus.

2 §. *Tuomioistuinviraston tehtävät.* Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinviraston tehtävistä. Pykälän 1 *momentin* mukaan viraston tehtävänä olisi huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinvirasto vastaisi siitä, että tuomioistuinlaitoksen toiminta on järjestetty hyvin ja että rajalliset voimavarat käytetään tehokkaasti. On huomattava, että tuomioistuinlain 1 luvun 4 §:n 1 *momentin* mukaan tuomioistuimet vastaavat itse toimintansa järjestämisestä noudattaen, mitä tuomioistuinlaissa tai muussa laissa säädetään. Tuomioistuinvirastoa koskevat tehtävät eivät aiheuta muutosta tuomioistuinten valtaan päättää omasta toiminnastaan. Tuomioistuinviraston olisikin ohjattava yksittäisiä tuomioistuinta tarkoituksenmukaiseen ja tulokselliseen toimintaan ja varainkäyttöön ennen kaikkea resurssiohjauksen keinoin. Tuomioistuinvirasto keskusvirastona osallistuisi tuomioistuinlaitosta koskevaan valtion kehys- ja talousarviovalmisteluun. Virasto voisi edistää tuomioistuinten toiminnan tuloksellisuutta myös muilla tavoin, kuten neuvomalla sekä antamalla tietoja ja suosituksia hyväksi koetuista käytännöistä.

Pykälän 2 *momenttiin* otettaisiin luettelo viraston tehtävistä. Luettelo ei olisi tyhjentävä, vaan siinä mainittaisiin viraston keskeiset tehtävät.

Momentin 1 kohdassa säädettäisiin valtion talousarvion laatimiseen liittyvistä tehtävistä. Kohdan mukaan virasto laatisi ehdotuksen tuomioistuinten toimintamenoista oikeusministeriölle ja päättäisi hyväksytyin talousarvion mukaisesti toimintamenojen jakamisesta tuomioistuimille. Mikäli osa määrärahasta olisi osoitettu suoraan tietylle tuomioistuimelle, tuomioistuinvirastolla ei olisi kohdennuksessa harkinnanvaraa. Tämä koskisi lähinnä korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta, joilla ehdotuksen mukaan olisi toimintamäärärahojaan varten omat momentit talousarviossa.

Tuomioistuinvirasto valmistelisi oikeusministeriölle tuomioistuinlaitosta koskevat talousarvioehdotukset. Tuomioistuinvirasto huolehtisi siten tuomioistuinlaitoksen talousarvion valmisteluun liittyvistä toimenpiteistä, kuten myös valtiontalouden kehysten valmistelusta. Esitystä valmisteltaessa tarkoituksena on ollut, että tuomioistuinlaitoksella olisi kolme toimintamomenttia; yksi korkeinta oikeutta, yksi korkeinta hallinto-oikeutta sekä yksi yhteinen muita tuomioistuimia ja tuomioistuinvirastoa varten. Ylimmillä tuomioistuimilla olisi tämän mukaisesti toimintamäärärahojaan varten edelleenkin omat toimintamomentit. Tämä olisi perusteltua ylimpien tuomioistuinten perustuslaillinen asema huomioon ottaen. Muiden tuomioistuinten toimintamenoja koskevaan ehdotukseen sisältyisivät myös viraston omat menot. Koska valtion talousarvion menojen jakamisesta ja ryhmittelystä päätetään valtion talousarviosta annetun lain 6 §:n mukaan tarkemmin asetuksessa, momenttijaosta ei ole otettu lakiin säännöstä. Viime kädessä momenttijaosta päättää eduskunta.

Ylimmät tuomioistuimet toimittaisivat muiden tuomioistuinten tavoin omat esityksensä toimintamäärärahoistaan tuomioistuinvirastolle. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asema ylimpinä tuomioistuimina edellyttää, että ne asettavat itse omat toiminnalliset tavoitteensa. Tästä asemasta johtuu myös, että ylimpien tuomioistuinten omalle arviolle määrärahatarpeestaan on annettava erityinen merkitys.

Tuomioistuinvirasto huolehtisi kaikkien tuomioistuinten kehys- ja talousarvioehdotusten kokoamisesta ja toimittamisesta oikeusministeriölle, joka kävisi koko hallinnon alaa koskevat neuvottelut valtiovarainministeriön kanssa. Oikeusministeriö huolehtisi tuomioistuinviraston tulosohjauksesta. Tulosohjaus koskisi yhtäältä tuomioistuinlaitosta kokonaisuutena ja toisaalta tuomioistuinvirastoa. Neuvotteluissa sovittaisiin tuomioistuinlaitoksen ja tuomioistuinviraston tulostavoitteista ja voimavaroista niiden toteuttamiseksi. Ministeriön tulosohjaus koskisi ennen kaikkea strategisia linjoja. Tuomioistuinvirasto puolestaan kävisi tulosneuvottelut eri tuomioistuinten kanssa ja kohdentaisi määrärahat tuomioistuimille.

Huomattava on, että kun eduskunta on hyväksynyt valtion talousarvion ja siihen sisältyvät korkeimpia oikeuksia koskevien momenttien määrärahat, tämä eduskunnan hyväksymispäätös on näiden momenttien osalta sitova. Virasto, kuten nykyään oikeusministeriö, ei voi enää kohdentamalla päättää näistä määrärahoista. Mahdollista kuitenkin on kohdentaa määrärahoja eri momenteilta niiden käyttösuunnitelman mukaisesti kaikille tuomioistuimille yhteisten palvelujen tuottamiseen. Tämän vuoksi 1 kohdassa käytetään tältä osin ilmaisua ”siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle.”

Momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuinvirasto huolehtisi tuomioistuinten toimitilahallinnosta. Tuomioistuinvirastolle siirrettäisiin siten oikeusministeriön nykyisin hoitamat tuomioistuinten toimitila-asiat. Tuomioistuinvirasto huolehtisi keskitetysti ensinnäkin itse tiloja koskevista asioista (suunnittelu, hankkiminen, korjaushankkeet ja vuokrasopimusasiat). Lisäksi virastolle kuuluisivat toimitiloihin liittyvät asiat, kuten

tilojen turvajärjestelyt ja puhtaanapitoasiat. Toimitila-asiat voivat sitoa huomattavastikin tuomioistuinten resursseja. Lisäksi toimitilojen turvallisuudesta huolehtiminen on entistä ajankohtaisempaa. Kaikki tämä huomioon ottaen tila-asioiden asianmukainen hoitaminen edellyttäisi selvästi vahvempaa resursointia kuin nykyisin. Toisaalta toimintoja keskittämällä ja tehostamalla voidaan myös saavuttaa säästöjä.

Oikeusministeriö huolehtisi jatkossakin hallinnonalan toimitilastrategian suunnittelusta ja toimitilajohtamisen yhteensovittamisesta. Tuomioistuinvirasto toimisi kiinteässä yhteistyössä yhtäältä tuomioistuinten ja toisaalta oikeusministeriön ja Senaatti-kiinteistöjen kanssa.

Momentin 3 kohdan mukaan virastolle kuuluisi tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä huolehtiminen. Tietoteknisten ja tietojärjestelmiin liittyvien palvelujen turvaaminen ja kehittäminen olisi tuomioistuinviraston tärkeimpiä tehtäväalueita. Tietojärjestelmien kehittämisessä ja ylläpidossa säilyisi tilaaja–tuottajamalli. Tuomioistuinten tietojärjestelmäpalveluissa tilaajan asemassa olisi tuomioistuinvirasto nykyisen oikeusministeriön oikeushallinto-osaston sijaan. Se tekisi palvelusopimukset palveluntuottajien kanssa. Tässä yhteydessä ei ole tarkoitus puuttua siihen, että ylimmät tuomioistuimet voivat itse toimia tilaajina. Nykyistä vastaavasti tietojärjestelmäpalvelut tuottaisi Oikeusrekisterikeskus. Toimialariippumattomat perustietotekniikkapalvelut tilattaisiin jatkossakin Valtion viestintä- ja tietotekniikkakeskus Valtorista.

Oikeusministeriölle kuuluisi hallinnonalan tietohallintostrategian valmistelu sekä valtioneuvostotason ohjaus- ja kehittämisvastuu. Koska tietojärjestelmien kehittämisessä on otettava huomioon toiminnalliset vaatimukset, on AIPA- ja HAIPA-hanke-toimistot perusteltua sijoittaa tuomioistuinviraston yhteyteen.

Momentin 4 kohdan mukaan tuomioistuinvirasto huolehtisi tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilöstön ammatillisesta koulutuksesta yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa. Tuomioistuinvirastolle siirtyisi siten oikeusministeriölle nykyisin kuuluvat tuomioistuinten henkilöstön kouluttamiseen liittyvät tehtävät. Virastolla tulisi olla kokonaisnäkemys koko tuomioistuinlaitoksen kehittämis- ja koulutustarpeista. Tähän sillä olisi hyvät edellytykset, koska virasto olisi hyvin perillä koulutuksen käytännön tarpeista. Viraston käytännön työ liittyisi koulutuksen suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Virasto hallinnoisi myös tuomareiden kansainvälistä koulutusta ja virkamiesvaihtoa. Ehdotus ei vaikuttaisi mitenkään tuomioistuinten itsensä järjestämään koulutukseen.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin tuomioistuinviraston niin sanotuista työnantaja-tehtävistä. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinvirastolle siirrettäisiin tuomioistuinlaitoksen virkajärjestelyasiat sekä muut palvelussuhdeasiat.

Tuomioistuinten virkojen järjestelyä eli perustamista, lakkauttamista ja muuttamista koskeva toimivalta siirrettäisiin tuomioistuinvirastolle. Tämä olisi perusteltua, koska virasto huolehtisi myös voimavarojen jakamisesta tuomioistuimille. Poikkeuksena olisivat kuitenkin ylimpien tuomioistuinten tuomareiden virat, jotka ovat valtion virkamieslain 5 §:ssä tarkoitettuja erittelyvirkoja. Niitä koskeva toimivalta jäisi oikeusministeriölle.

Tuomioistuinvirasto huolehtisi jatkossa myös isoihin hankkeisiin, kuten rakenneuudistuksiin, liittyvistä henkilöstöasioista ja yhteistoimintamenettelystä. Myös tuomiois-

tuinten työsuojeluhallinto ja luottamusmiesasiat olisi perusteltua keskittää tuomioistuinvirastolle.

Tarkoitus olisi, että myös virkaehtosopimuksiin ja muuhun henkilökunnan palkkaukseen liittyvä toimivalta siirrettäisiin oikeusministeriöltä tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinvirastolle olisi siten perusteltua myöntää valtion virkaehtosopimuksissa (664/1970) tarkoitettu oikeus toimia hallinnonalan neuvotteluviranomaisena, jollei kysymys ole useita hallinnonalan virastoja koskevasta neuvotteluoikeudesta. Neuvotteluoikeuden myöntämisestä päättää valtiovarainministeriö. Jos tuomioistuinvirastolle myönnettäisiin tämä neuvotteluoikeus, siihen liittyvät tehtävät kuuluisivat viraston ylijohtajalle ja muille työnantajatehtävistä vastaaville virkamiehille. Tehtäviin liittyä korostetusti työnantajatoimivallan käyttöä, ja niihin sisältyvä valmisteluvastuu ja päätöksentekovoima ovat valtion virkaehtosopimuslain 2 §:n 4 momentin mukaisesti valtion virkaehtosopimusasetuksessa määritellyillä työnantajavirkamiehillä.

Tuomioistuinvirastolle kuuluisivat myös asiat, jotka koskevat henkilöstön erilaisista palkkioista ja korvauksista samoin kuin lautamiehille ja asiantuntijajäsenille maksettavien korvausten ja palkkioiden perusteista päättämistä.

Momentin 6 kohdan mukaan tuomioistuinvirasto tukisi tuomioistuimia niiden viestinnässä. Tiedotusvastuu erityisesti lainkäyttöratkaisuista kuuluisi edelleenkin tuomioistuimille. Tuomioistuinvirastossa olisi kuitenkin perusteltua olla viestinnän asiantuntijoita, joiden puoleen tuomioistuimet voisivat tarvittaessa kääntyä. Virastoon voisi keskittää myös tuomioistuinlaitoksen jokapäiväiseen tiedottamiseen, internet- ja intrasivujen tekniseen ylläpitoon ja kansalaisyhteydenottoihin vastaamiseen liittyviä tukitehtäviä.

Momentin 7 kohdan mukaan tuomioistuinviraston tulisi seurata tuomioistuinten toiminnan tuloksellisuutta sekä tehdä sitä koskevia selvityksiä ja arvioita. Tehtävällä olisi yhteys edellä 2 kohdassa selostettujen valtion talousarvioon liittyvien tehtävien kanssa. Julkisin varoin rahoitetun tuomioistuinlaitoksen toiminnan tulee olla tehokasta ja tuloksellista. Viraston tehtävänä olisi seurata ja kehittää tuomioistuinlaitoksen toimintaa tästä näkökulmasta. Se voisi kiinnittää huomiota myös laadullisiin kehittämistarpeisiin ja kehittää erilaisia tuomioistuinten toimintaa kuvaavia mittareita.

Keskushallintoviranomaisena tuomioistuinvirasto huolehtisi myös tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvistä tehtävistä. Perusteltua olisi, että tuomioistuinvirasto ja tuomioistuimet muodostaisivat yhden kirjanpitoyksikön, johon liittyvistä tehtävistä virasto vastaisi. Sille kuuluisivat siten talousarviolainsäädännössä kirjanpitoyksikölle kuuluvat tehtävät. Tuomioistuimet eivät siten kuuluisi enää oikeusministeriön kanssa samaan kirjanpitoyksikköön. Kirjanpitoyksikkönä tuomioistuinvirasto huolehtisi tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvistä tehtävistä ja antaisi vuosittain valtion talousarviolaisissa tarkoitettun kertomuksen tuomioistuinlaitoksen toiminnasta. Sen tulee sisältää riittävät ja oikeat tiedot talousarvion noudattamisesta sekä tuomioistuinlaitoksen tuotoista ja kuluista, taloudellisesta asemasta ja toiminnallisesta tuloksellisuudesta. Tämän estämättä tuomioistuimet laatisivat omat toimintakertomuksensa tuomioistuinlaissa säädetyllä tavalla.

Momentin 8 kohdan mukaan tuomioistuinvirasto toimisi valtakunnallisissa hallintotehtävissä ja kehittämishankkeissa tuomioistuimia edustavana virastona, jollei asia kuulu tuomioistuimelle, valtioneuvostolle tai muulle viranomaiselle. Tuomioistuinvirasto toimisi tuomioistuinlaitoksen edustajana esimerkiksi laajemmin eri virastoja koskevissa valtakunnallisissa tai poikkihallinnollisissa hankkeissa. Tämä ei kuitenkaan rajoit-

taisi tuomioistuinten omaa osallistumista niihin, jos se on tarkoituksenmukaista. Tuomioistuimet voisivat siten jatkossakin olla aktiivisesti mukana toimintansa kehittämässä.

Momentin 9 kohdan mukaan tuomioistuinviraston tehtävänä olisi osallistua tuomioistuinlaitoksen toiminnan yleiseen kehittämiseen. Tuomioistuinvirasto osallistuisi keskusviranomaisena toimialaansa koskeviin lainsäädäntöhankkeisiin tai muihin erityisesti oikeusministeriön vastuulla oleviin kehittämishankkeisiin. Viraston vastuulla voi olla esimerkiksi uuden lainsäädännön täytäntöönpanosta johtuvia tehtäviä. Virasto voi osallistua kehittämishankkeisiin myös laatimalla erilaisia selvityksiä tai antamalla asiantuntija-apua toimialaansa koskevissa kysymyksissä. Se osallistuisi tuomioistuinten kehittämiseen kiinteässä yhteistyössä tuomioistuinten ja oikeusministeriön, kuten myös muiden ministeriöiden ja yhteistyötahojen kanssa. Riippumaton virasto voisi toimia ministeriötä aktiivisemmin, vaikka myös sen olisi luonnollisesti kunnioitettava tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta lainkäytössä. Virasto toimisi lähempänä tuomioistuinten arkea, jolloin sen kehittämistyö voisi olla entistä ammattitaitoisempaa ja hyödyllisempää tuomioistuinten käytännön toiminnan kannalta. Tuomioistuinvirasto voisi ministeriötä aktiivisemmin tukea lainkäyttöön laadullista kehittämistä.

Lähtökohtana on, että tuomioistuinvirasto osallistuisi tuomioistuinlaitoksen kehittämishankkeisiin oikeusministeriön sijaan. Tuomioistuinlaitoksen strateginen suunnittelu ja ohjaus kuuluisi edelleen oikeusministeriölle. Tuomioistuinviraston tehtävänä olisi huolehtia tämän strategian toteuttamisesta. Tuomioistuinvirastolla tulisi siten olla kiinteä yhteys ja kanssakäyminen oikeusministeriön tuomioistuinlaitoksesta vastaavaan johtoon, jotta tuomioistuinlaitoksen tarpeet ja näkemykset tulevat huomioon otetuiksi. Perusteltua olisi, että tuomioistuinvirasto osallistuisi kiinteästi pidemmän aikavälin strategiseen toiminta- ja taloussuunnitteluun. Sen tehtävänä olisi tuottaa toimialaansa koskevaa tietoa strategista valmistelua ja päätöksentekoa varten. Tuomioistuinvirasto huolehtisi kehittämishankkeiden toteuttamisesta käytännössä.

Tuomioistuinlaitosta koskeva säädösvalmistelu tehtäisiin jatkossakin oikeusministeriössä. Virasto osallistuisi aktiivisesti säädösvalmisteluun asiantuntijana. Säädösvalmistelua edellyttävien hankkeiden toteuttaminen siirtyisi tuomioistuinvirastolta oikeusministeriölle viimeistään siinä vaiheessa, kun asiassa ryhdytään valmistelemaan hallituksen esitystä eduskunnalle. Hankkeet, joihin liittyy merkittävää säädösvalmistelua, saattavat edellyttää sekä oikeusministeriön että tuomioistuinviraston osallistumista valmisteluun hankkeen alusta lukien. Edellä jo todetulla tavalla tuomioistuinviraston rooli tuomioistuinten kehittämisessä ei estä tuomioistuinten osallistumista toimintansa kehittämiseen. Päinvastoin tuomioistuinvirastolla tulisi olla hyvä tuntemus hallinnonalastaan, mikä edellyttää aktiivista yhteydenpitoa tuomioistuinrentän kanssa.

Momentin 10 kohdan mukaan tuomioistuinviraston tulee edistää, tukea ja sovittaa yhteen tuomioistuinta ja niiden toimintaa koskevia kehittämishankkeita. Tällä tarkoitetaan erityisesti tuomioistuinten yhteisiä kehittämis- ja laatuhankeita, joita tuomioistuinvirasto voisi sovittaa yhteen. Virasto voisi myös tukea tuomioistuinta hankkeiden käytännön toteutuksessa.

Momentin 11 kohdan mukaan tuomioistuinviraston tulee tehdä valtioneuvostolle lainsäädäntö-, toimenpide- tai kehittämisaloitteita omalla toimialallaan. Tehtävä liittyy keskeisesti 1 §:ssä säädettyyn viraston tehtävään huolehtia tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja niiden toiminnan suunnittelusta ja kehittämisestä.

Momentin *12 kohdan* mukaan tuomioistuinvirasto osallistuisi myös kansainväliseen yhteistyöhön. Virasto huolehtisi oikeusministeriön sijaan niistä kansainvälisistä tehtävistä, jotka liittyvät muun muassa tuomareiden koulutukseen. Virasto voisi myös osallistua tuomioistuinlaitoksen edustajana kansainväliseen ja pohjoismaiseen yhteistyöhön ja huolehtisi erinäisiin tietopyyntöihin vastaamisesta siltä osin kuin tehtävät eivät kuuluisi ministeriölle tai tuomioistuimille itselleen.

Tuomioistuinvirastolle kuuluisi kokonaisvastuu tuomioistuinten ylläpitämisestä ja tukemisesta. Viraston tehtäväalue olisi laaja ja se voisi sisältää monenlaisia ja eritasoisia tehtäviä. Tästä syystä momentin *13 kohtaan* otettaisiin yleissäännös, jonka perusteella tuomioistuinviraston hoidettavaksi voisi kuulua myös muita tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtäviä.

3 §. Tuomioistuinten asema. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinviraston velvollisuudesta ottaa huomioon toiminnassaan tuomioistuinten riippumattomuus. Sen *1 momentin* mukaan tuomioistuinviraston olisi toiminnassaan otettava huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimpien tuomioistuinten perustuslaissa säädetyt tehtävät ja perustuslaillinen asema. Esitys tarkoittaa, että tuomioistuinten ylläpitotehtävät siirretään oikeusministeriöltä uudelle tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinvirasto olisi hallintoviranomainen, eikä sille säädetyillä tehtävillä mitenkään puututa tuomiovallan käyttöön eikä tuomioistuinten riippumattomuuteen. Pykälässä on tarkoitus vielä erikseen korostaa, että tuomioistuinviraston olisi kaikessa käytännön toiminnassaan otettava tämä riippumattomuus huomioon. Erityisesti tämä tarkoittaa, että tuomioistuinvirasto ei saisi ottaa kantaa tuomioistuinten yksittäisissä asioissa tekemiin ratkaisuihin, eikä missään muodossa pyrkiä vaikuttamaan lainkäyttötoimintaan. Riippumattomuus on otettava huomioon myös siinä, mitä tulostavoitteita tuomioistuimelle voidaan asettaa.

Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus ovat ylimpiä tuomioistuimia ja niillä on perustuslaissa säädetty erityisasema. Tuomioistuinviraston tulisi toiminnassaan ottaa tämäkin huomioon.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuinvirastolle luvun 2 §:ssä säädetyt tehtävät eivät rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa. Tuomioistuimet päättävät itse toimintansa järjestämisestä tuomioistuinlain 1 luvun 4 §:n mukaisesti tässä ehdotettujen säännösten sitä estämättä. Tuomioistuimet voivat esimerkiksi päättää itse koulutuksen järjestämisestä ja toimitilojensa käyttämisestä tarkoituksenmukaisella tavalla, henkilöstönsä palkkaamisesta ja viestinnästään.

4 §. Ylimpien tuomioistuinten kuuleminen. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinviraston velvollisuudesta kuulla toiminnassaan ylimpiä tuomioistuimia. Säännös korostaisi ylimpien tuomioistuinten perustuslaillista erityisasemaa, mutta se ei rajoittaisi muiden tuomioistuinten mahdollisuuksia tulla kuulluiksi viraston käsiteltävinä olevista asioista. On tärkeää, että tuomioistuinvirasto tekisi yhteistyötä kaikkien tuomioistuinten kanssa. Yksi mahdollinen yhteistyömuoto voisivat olla ylijohdajan ja esimerkiksi päällikkötuomareiden säännöllisesti järjestettävät neuvottelut.

Pykälän *1 momentin* mukaan tuomioistuinviraston olisi varattava korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuus lausua muita tuomioistuimia koskevasta talousarvioehdotuksesta sekä tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksesta. Tuomioistuinviraston tulisi myös toimittaa ylimpien tuomioistuinten lausunnot oikeusministeriön tietoon. Tällä varmistettaisiin se, että korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus voivat ottaa kantaa tuomioistuinlinjansa määrärahojen kokonaisuuteen.

Säännöksellä on siten yhteys perustuslain 99 §:ssä ylimmille tuomioistuimille säädettyyn valvontatehtävään, jonka on katsottu sisältävän myös alempien tuomioistuinten resurssien riittävyyden valvomisen. Ylimmät tuomioistuimet osallistuisivat niitä koskevien talousarvioesitysten valmisteluun 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti.

Tuomioistuinvirastolla olisi vastaavanlainen kuulemisvelvollisuus *2 momentin* mukaan myös muusta viraston käsiteltävänä olevasta asiasta, jolla voisi olla tuomioistuinlaitokselle suuri periaatteellinen merkitys. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi tuomioistuinlaitosta koskevat pitkän aikavälin suunnitelmat, rakenneuudistukset ja tietojärjestelmien uudistushankkeet.

5 §. Johtaminen. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinviraston johdosta. Tuomioistuinvirastoa johtaisi johtokunta ja ylijohtaja siten kuin 6 ja 8–11 §:ssä säädetään.

6 §. Johtokunta. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan päätösvalta ja tehtävistä. Sen *1 momentin* mukaan johtokunta olisi tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin.

Pykälän *2 momentissa* lueteltaisiin johtokunnan päätösvaltaan kuuluvat asiat. Luettelosta ilmenee, että johtokunnan päätösvalta koskee tuomioistuinviraston toiminnalle merkittäviä asioita, kuten viraston toiminnan yleistä järjestämistä, keskeisten tavoitteiden asettamista, strategisesti ja taloudellisesti tärkeitä kysymyksiä sekä myös viraston ylijohtajan nimittämistä. Luettelo on tyhjentävä. Muista asioista päättäisi ylijohtaja, jollei päätösvaltaa ole työjärjestyksessä siirretty muulle virkamiehelle. Viraston työjärjestyksessä johtokunnan ja ylijohtajan toimivallanjakoa voidaan tarpeen mukaan täsmentää. Johtokunnan päätettäväksi kuuluvat asiat valmistelisi ylijohtajan johtama virasto.

Momentin *1 kohdan* mukaan johtokunta päättäisi viraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista.

Momentin *2 kohdan* mukaan johtokunta hyväksyisi tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston talousarvioehdotukset. Tämä sisältää myös valtionalouden kehysten valmisteluun liittyvien ehdotusten käsittelyn. Johtokunta vastaavasti päättäisi *3 kohdan* mukaan määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille eduskunnan hyväksymän valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle; käytännössä siis aikaisemmin todetusti korkeimmille oikeuksille. Tuomioistuinten talousarvioehdotusten hyväksymistä edeltää se, että johtokunta asettaisi yleiset suuntaviivat tuomioistuinten määrärahaesitysten valmistelulle sekä tulosneuvotteluille. Tarkoitus ei ole, että johtokunta keskustelisi määrärahojen jakamisesta tuomioistuinten kesken. Johtokunta voisi kuitenkin määritellä ne ehdot, joiden mukaisesti virasto kävisi tulosneuvottelut tuomioistuinten kanssa, siltä osin kuin päätösvalta siitä kuuluu tuomioistuinvirastolle.

Momentin *4 kohdan* mukaan johtokunta vahvistaisi tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet. Kysymys on taloushallintoon ja sisäiseen valvontaan liittyvistä keskeisistä tehtävistä.

Edellä 2 §:n 2 momentin 7 kohdassa on perusteltu sitä, että tuomioistuinvirasto keskushallintoviranomaisena huolehtisi myös tuomioistuinlaitoksen kirjanpitoon ja maksuliikenteeseen liittyvistä tehtävistä. Tämä tarkoittaisi, että tuomioistuinvirasto ja tuomioistuimet muodostaisivat yhden kirjanpitoyksikön, jolle kuuluisivat talousarviolainsäädännössä kirjanpitoyksikölle liittyvät tehtävät. Näiden tehtävien hoitamisessa

noudatettavista yleisistä periaatteista päättäisi viime kädessä johtokunta tuomioistuinviraston ylimpänä toimielimenä.

Talousarviolainsäädännön mukaan kunkin viraston on huolehdittava siitä, että sisäinen valvonta on asianmukaisesti järjestetty sen omassa toiminnassa sekä toiminnassa, josta virasto vastaa. Sisäinen valvonta tarkoittaa viraston ohjaus- ja toimintaprosesseihin sisältyviä menettelyitä, organisaatioratkaisuja ja toimintatapoja, joiden avulla voidaan saada kohtuullinen varmuus toiminnan lainmukaisuudesta, varojen turvaamisesta, toiminnan tuloksellisuudesta sekä taloutta ja tuloksellisuutta koskevien oikeiden ja riittävien tietojen tuottamisesta. Myös tuomioistuinlaitoksen sisäisen valvonnan järjestämistä johtaa ja sen asianmukaisuudesta ja riittävydestä vastaa viraston johto. Tuomioistuinvirastossa ylin vastuu tästä kuuluisi johtokunnalle. Se päättäisi siitä, millaisten yleisten periaatteiden mukaisesti tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston sisäinen valvonta järjestettäisiin.

Momentin *5 kohdan* mukaan johtokunta hyväksyisi tuomioistuinviraston kannalta merkittävät tai periaatteellisesti tärkeät sopimukset. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi taloudellisesti merkittäviä palvelusopimuksia ja hankintoja. Tällaisia voisivat olla myös pitkäksi ajaksi tehtävät sitoumukset. Tarvittaessa rajanvetoa voitaisiin määritellä tarkemmin tuomioistuinviraston työjärjestyksessä esimerkiksi euromääräisesti.

Lisäksi johtokunta antaisi lausunnot tuomioistuinviraston toimialaa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa. Käytännössä johtokunta ja ylijohtaja keskustelun perusteella sopisivat asian laadun mukaan, päättääkö lausunnon antamisesta johtokunta vai ylijohtaja. Tämäkin toimivalta voitaisiin määritellä tarkemmin työjärjestyksessä.

Momentin *6 kohdan* mukaan johtokunta päättäisi tuomarin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta. Säännös koskee vain tuomarin virkoja. Muista kuin tuomarin viroista päätökset tekisi ylijohtaja, jollei päätösvaltaa ole siirretty muulle virkamiehelle tai säädetty muulle viranomaiselle. Ylimpien tuomioistuinten tuomarin virkoja, jotka ovat valtion virkamieslain 5 §:ssä tarkoitettuja erittelyvirkoja, koskeva päätösvalta säilyisi aiemmin todetusti kuitenkin oikeusministeriöllä. Muista ylimpien tuomioistuinten viroista päättäisivät valtion virkamiesasetuksen 3 §:n 1 momentin mukaisesti edelleenkin tuomioistuinten itse.

Momentin *7 kohdan* mukaan johtokunta päättäisi 14 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuomarin erottamista koskevan hakemuksen tekemisestä silloin, kun tuomari kieltäytyy tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyn yhteydessä vastaanottamasta hänelle tarjottua virkaa. Päätösvalta asiassa siirtyisi 14 luvun 4 §:n 4 momentin muutoksen perusteella oikeusministeriöltä tuomioistuinvirastolle. Koska asia koskee perustuslain piiriin kuuluvaa tuomarin erottamattomuutta, on perusteltua, että tuomioistuinvirastossa päätösvalta hakemuksen tekemisestä olisi monijäsenisellä johtokunnalla.

Momentin *8 kohdan* mukaan johtokunta nimittäisi ylijohtajan. Johtokunta myös myöntäisi ylijohtajalle eron sekä tekisi muut ylijohtajan virkasuhdetta koskevat merkittävät päätökset, kuten päätöksen ylijohtajan virkasuhteen purkamisesta, irtisanomisesta ja virantoimituksesta pidättämisestä sekä terveydentilaselvitykseen määräämisestä. Johtokunta päättäisi myös kirjallisen varoituksen antamisesta ylijohtajalle. Ylijohtajan virkaan sovellettaisiin valtion virkamieslakia.

Momentin *9 kohdan* mukaan johtokunta vahvistaisi tuomioistuinviraston työjärjestyksen. Työjärjestyksestä säädettäisiin tarkemmin 14 §:ssä.

Momentin *10 kohdan* mukaan johtokunta tekisi myös muut päätökset, jotka olisivat tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta merkittäviä. Nämä asiat voitaisiin määritellä tarkemmin tuomioistuinviraston työjärjestyksessä.

7 §. Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan asettamisesta ja kokoonpanosta. Enemmistö johtokunnan jäsenistä olisi yleisperusteluissa mainituista syistä tuomareita. Tuomarijäsenet edustaisivat tasapuolisesti eri tuomioistuinlinjoja ja -lajeja, jolloin johtokunnassa olisi monipuolinen asiantuntemus erilaisista tuomioistuinlaitoksista. Johtokunnassa olisi lisäksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen sekä kaksi tuomioistuinlaitoksen ulkopuolista jäsentä. Johtokunnan jäsenyys ei olisi päätoiminen tehtävä vaan oman toimen ohella hoidettava luottamustoimi. Johtokunnan jäsenet hoitavat tehtävänsä itsenäisesti vain tuomioistuinlaitoksen kokonaisuutena tavoitellen. Heidän tehtävänä ei ole valvoa esimerkiksi oman tuomioistuimensa, tuomioistuinlajinsa taikka ammattikuntansa tai -järjestönsä etua.

Pykälän *1 momentin* mukaan valtioneuvosto asettaisi johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvoston nimittämisvalta noudattaa valtioneuvoston ohjesääntöä, jonka mukaan valtioneuvosto määrää keskushallinnon virastojen ja laitosten johtokuntien jäsenet. Asian esittelisi valtioneuvostolle oikeusministeriö.

Pykälän *2 momentin* perusteella johtokunnassa olisi yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Lisäksi johtokunnassa olisi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen, yksi asianajaja sekä yksi jäsen, jolla olisi erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Kullakin jäsenellä olisi henkilökohtainen varajäsen.

Tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluvalla jäsenellä tarkoitetaan muuta kuin tuomaria.

Pykälässä tarkoitettu julkishallinnon johtamisen asiantuntemus ei olisi rajattu tiettyihin koulutustaustoihin tai kokemukseen. Se voitaisiin saavuttaa esimerkiksi julkishallinnon johtamiskokemuksella tai tieteellisillä ansioilla. Valinnassa voitaisiin ottaa huomioon myös viraston kulloisetkin tarpeet. Jos esimerkiksi olisi tiedossa merkittäviä rakenteellisia uudistuksia, voitaisiin painottaa kokemusta organisaatiouudistuksen toteuttamisesta.

Tuomioistuinviraston tehtävistä valtaosa liittyy asioihin, joista päällikkötuomarit omista virastoissaan päättävät ja vastaavat. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että viraston johtokunnassa on kokemusta tuomioistuimen johtamisesta. Tästä syystä johtokunnan tuomarijäsenistä kahden olisi oltava päällikkötuomareita; toisen hovioikeuden tai käräjäoikeuden päällikkötuomari ja toisen hallinto-oikeuden tai erityistuomioistuimen päällikkötuomari. Näin päällikkötuomarit tulisivat eri tuomioistuinlinjoista. Tästä säädettäisiin pykälän *3 momentissa*.

Pykälän *4 momentin* mukaan kansanedustaja, valtioneuvoston, maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei olisi kelpoinen tuomioistuinviraston johtokunnan jäseneksi. Tällainen henkilö ei voisi tulla nimitetyksi tuomioistuinviraston johtokunnan jäseneksi eikä jatkaa johtokunnan jäse-

nenä, jos hänet valittaisiin momentissa tarkoitettuun poliittiseen tehtävään johtokunnan toimikauden aikana. Momentin sanamuoto ”maakunnan hallitus” tarkoittaisi myös Ahvenanmaan maakuntahallitusta, eikä sen jäsen voisi toimia tuomioistuinviraston johtokunnassa.

8 §. *Johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeäminen.* Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinviraston johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeämismenettelystä. Johtokunta asetettaisiin sen jälkeen, kun jäsen ehdokkaat on nimetty.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan korkein oikeus nimeäisi keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi. Vastaavasti momentin 2 kohdan mukaan korkein hallinto-oikeus nimeäisi keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin neljän muun tuomari jäsen ehdokkaan nimeämisestä. Hovioikeuksien, kärjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit nimeäisivät näiden tuomioistuinten ehdokkaat jäseneksi ja heidän varajäsenikseen. Oikeusministeriö ilmoittaisi tässä tarkoitettujen tehtävien avoinna olemisesta. Kuka tahansa näissä tuomioistuimissa vakinaisessa tuomarin virassa oleva voisi ilmoittautua toimeen. Ennen nimeämistä päällikkötuomarit keskustelisivat keskenään nimeämisistä ja kuulisivat tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä. Keskustelujen aloitteentekijöinä ja yhteen sovittajina toimisivat hovioikeuksien, kärjäoikeuksien, hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomareiden keskuudestaan valitsemat ja oikeusministeriölle ilmoittamat yhteyshenkilöt. Päällikkötuomareilla on jo vakiintuneet yhteistoimintamuotonsa, joiden puitteissa tämä yhteydenpito voidaan luotettavasti järjestää. Keskustelujen tarkoituksena olisi saavuttaa tuomioistuinten kesken yhteisymmärrys sellaisesta ehdokasasettelusta, joka täyttäisi 7 §:n 2 ja 3 momentissa asetetut sekä tasa-arvolain mukaiset vaatimukset ja jossa voitaisiin ottaa huomioon jäsenten alueellinen jakautuminen ja kielelliset seikat.

Momentin 4 kohdan mukaan Suomen Asianajajaliitto nimeäisi ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi asianajajakunnasta.

Momentin 5 kohdan mukaan tuomioistuinten muuta henkilöstöä kuin tuomareita edustavat työntekijäjärjestöt nimeäisivät ehdokkaansa jäseneksi ja varajäseneksi. Järjestöt keskustelisivat keskenään ehdokkaidensa nimeämisestä ja toimittaisivat oikeusministeriölle neuvottelujen tuloksena syntyneen yhteisen ehdokasasettelunsa.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdokkaita nimetään kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä. Tämä ei kuitenkaan koskisi korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsen- ja varajäsen ehdokkaita.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeusministeriö ilmoittaisi 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tehtävien avoinna olemisesta ja pyytäisi 1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitettua nimeämistä. Nimeävät tahot toimittaisivat ehdokasasettelunsa oikeusministeriölle, joka laatisi ehdokasasettelujen perusteella 7 §:n ja tasa-arvolain mukaiset vaatimukset täyttävän esityksen valtioneuvostolle.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin menettelystä tilanteessa, jossa johtokunnan jäsen tai varajäsen ei ole enää nimeämisen perusteena olevassa virassa tai tehtävässä tai hänet on valittu 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuun poliittiseen tehtävään. Tällöin hänen tilalleen on nimettävä uusi jäsen tai varajäsen johtokunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Uutta jäsentä ei kuitenkaan olisi nimettävä pelkästään sillä perusteella, että 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu päällikkötuomari kesken toimikau-

den siirtyy muuhun tuomarin virkaan, tai vastaavasti muu tuomari kuin päällikkötuomari nimitetään päällikkötuomarin virkaan.

9 §. Johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan valinnasta. Johtokunta valitsisi keskuudestaan puheenjohtajan. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä, että johtokunnassa on yksi tai useampi varapuheenjohtaja. Työjärjestyksessä voidaan määrätä myös puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien toimikaudesta.

10 §. Johtokunnan päätöksenteko. Pykälässä säädettäisiin johtokunnan päätöksenteosta. Sen *1 momentin* mukaan johtokunta olisi päätösvaltainen, kun läsnä olisi vähintään viisi jäsentä tai varajäsentä.

Pykälän *2 momentin* mukaan johtokunnan päätökseksi katsottaisiin mielipide, jota useimmat olisivat kannattaneet. Jos äänet menisivät tasan, ratkaisisi puheenjohtajan ääni. Tämä koskisi myös vaaleja ja muita henkilövalintoja.

Pykälän *3 momentin* mukaan johtokunnan päätösmenettelystä ja esittelystä sen yhteydessä voitaisiin antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinviraston työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä esimerkiksi siitä, kuka esittelee asian johtokunnalle ja missä järjestyksessä jäsenet ilmoittavat mielipiteensä johtokunnan päätäessä jostakin asiasta. Työjärjestykseen voitaisiin ottaa määräyksiä myös johtokunnan koolle kutsumisesta, ylijohtajan ja muiden virkamiesten osallistumisesta kokouksiin ja siitä, kuka toimii johtokunnan sihteerinä samoin kuin siitä, miten asiat johtokunnalle esitellään.

11 §. Ylijohtaja. Pykälässä säädettäisiin ylijohtajasta. Pykälän *1 momentin* mukaan tuomioistuinvirastoa johtaisi ylijohtaja. Ylijohtajan virkaan sovellettaisiin valtion virkamieslakia ja -asetusta. Tämä tarkoittaisi muun muassa sitä, että ylijohtajan virkaan nimitettäväksi esitettävä henkilö antaisi selvityksen sidonnaisuuksistaan ja sivutoimistaan sekä pyytäisi sivutoimilupaa valtion virkamieslain mukaisesti.

Pykälän *2 momentin* mukaan ylijohtaja ratkaisisi kaikki ne asiat, joita ei ole säädetty johtokunnan ratkaistavaksi tai työjärjestyksessä määrätä muun virkamiehen ratkaistavaksi. Ylijohtaja vastaisi viraston juoksevasta hallinnosta ja hänellä olisi näissä asioissa yleinen päätösvalta.

Pykälän *3 momentin* mukaan työjärjestyksessä voitaisiin ylijohtajalle kuuluva asia määrätä muun virkamiehen ratkaistavaksi. Samoin työjärjestyksessä voitaisiin ylijohtajalle antaa oikeus siirtää päätösvaltaansa kuuluva asia toisen virkamiehen ratkaistavaksi. Ylijohtaja voisi kummassakin tapauksessa ottaa muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

12 §. Ylijohtajan virkamiesoikeudellinen asema. Pykälässä säädettäisiin ylijohtajan asemasta. Pykälän mukaan ylijohtaja olisi valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ministeriön alaisen viraston päällikkö. Tästä seuraa, että ylijohtajan virkaan nimitettäisiin valtion virkamieslain 9 a §:ssä säädetyn mukaisesti viiden vuoden määräajaksi, jollei erityisestä syystä olisi perustetta nimittää tätä lyhyemmäksi määräajaksi. Määräaika voitaisiin jatkaa enintään yhdellä vuodella nimittävän viranomaisen aloitteesta, jos siihen olisi viraston toimintaan liittyvä perusteltu syy. Toimikausien lukumäärää ei ole rajattu, joten ylijohtajaksi voitaisiin nimittää uudelleen. Jos sama henkilö tulisi valituksi toiseksi viiden vuoden toimikaudeksi, hän me-

nettäisi sen viran, johon hänet oli nimitetty vakinaisesti, jollei viranomaisen erityisistä syistä toisin päätä (valtion virkamieslaki 65 § 2 momentti).

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena olisi valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentin mukaisesti ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito sekä johtamiskokemus. Näitä virkamiehen erityisiä kelpoisuusvaatimuksia on käsitelty tarkemmin momentin säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 298/2014 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Sovellettaessa ylemmän korkeakoulututkinnon vaatimusta otetaan huomioon korkeakoulututkintojen järjestelmästä annettu asetus (464/1998), jossa säädetään eräiden ammattikorkeakoulututkintojen rinnastamisesta ylempään korkeakoulututkintoon.

Tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus tarkoittaa puolestaan työkokemusta erilaisissa tehtävissä ja eri organisaatioissa. Kokemukselle ei aseteta yksiselitteisiä mittareita, vaan vaatimuksen täyttymistä on harkittava kulloinkin täytettävänä olevan viran tehtävien kannalta. Kokemuksen tulee olla sellaista, että siitä voidaan arvioida olevan etua viran menestykselliselle hoitamiseksi. Monipuolisen kokemuksen laajuus ja painoarvo arvioidaan kussakin nimittämistilanteessa erikseen. Tavoitteena on, että henkilöllä on kokemusta useammasta kuin yhdestä tehtävästä tai organisaatiosta.

Käytännössä osoitetun johtamistaidon määrittelyä ja arviointiperusteita käytetään kunkin virkaan ilmoittautuneen henkilön johtamisvalmiuksia arvioitaessa. Tarkoituksena on valintatilanteessa varmistaa se, että henkilö on käytännössä osoittanut omaavansa johtamisen valmiudet. Valintatilanteessa on laaja-alaisesti arvioitava henkilön onnistumista ja valmiuksia varsinaisissa johdon tehtävissä. Johtamistaito voidaan hankkia muussakin kuin varsinaisessa johtamistehtävässä, kuten esimerkiksi vaativan hankkeen johtamisessa. Käytännössä osoitettu johtamistaito jaetaan kelpoisuusvaatimuksena seitsemään osa-alueeseen (ks. HE 298/2014 vp).

Johtamiskokemus voidaan hankkia vain todellisessa johtamis- ja esimiestehtävässä.

Valtion ylimpään johtoon kuuluvana virkamiehenä tuomioistuinviraston ylijohtaja voitaisiin irtisanoa, jos irtisanomiseen on valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin mukaisesti viran luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy. Edellä 6 §:n mukaisesti irtisanomisesta päättäisi tuomioistuinviraston johtokunta.

13 §. Muut virat ja henkilöstö. Pykälässä säädettäisiin viraston muista kuin ylijohtajan viroista ja muusta henkilöstöstä. Sen mukaan tuomioistuinvirastossa olisi muita virkoja ja muuta henkilöstöä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrättäisiin. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä myös muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, jos se olisi asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua. Tuomioistuinviraston sisäisestä organisaatorakenteesta riippuen virastossa työskentelisi muutama yksikön päällikkö, asiantuntijoita sekä avustavaa henkilöstöä. Jotta tuomioistuinvirastoon hakeutuisi työskentelemään myös tuomareita ja tuomioistuinten muuta henkilöstöä, tulisi osan virkasuhteista olla määräaikaisia. Tämä olisi oleellista, jotta tuomioistuinvirastossa olisi sen tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämä tuomioistuinten tuntemus.

Tietyn korkeakoulututkinnon suorittamista voitaisiin edellyttää esimerkiksi talous- tai toimitilahallinnon asiantuntijatehtävissä työskentelevältä.

14 §. *Työjärjestys.* Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinviraston työjärjestyksestä. Sen *1 momentin* mukaan tarkemmat määräykset tuomioistuinviraston toiminnasta, organisaatiosta ja henkilöstöstä sekä työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä tuomioistuinvirastossa annettaisiin työjärjestyksessä. Edellä todetun mukaisesti työjärjestykseen voitaisiin ottaa tarkentavat määräykset esimerkiksi johtokunnan ja ylijohdajan toimivallasta sekä johtokunnan varapuheenjohtajien lukumäärästä.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuinviraston työjärjestys olisi julkinen ja sen olisi oltava jokaisen saatavilla. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että työjärjestys olisi luettavissa tuomioistuinviraston verkkosivuilla.

21 luku **Tuomarinkoulutuslautakunta**

1 §. *Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät.* Pykälässä säädetään tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävistä. Niihin ei ehdoteta muutoksia. Ehdotuksen mukaan tuomareiden koulutukseen liittyvät tehtävät siirtyisivät oikeusministeriöltä tuomioistuinvirastolle. Tuomarinkoulutuslautakunta huolehtisi koulutuksen suunnittelusta jatkossa yhteistyössä tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten kanssa. Pykälän *1 momentin 1 kohtaa* tarkistettaisiin tehtävien siirron edellyttämällä tavalla. Vastaavasti tuomarinkoulutuslautakunta antaisi momentin *8 kohdassa* tarkoitetun lausunnon tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä oikeusministeriön sijaan tuomioistuinvirastolle.

2 §. *Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano.* Edellä 1 §:n perusteluissa todetulla tavalla tuomareiden koulutusta koskevat tehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle. Näin ollen perusteltua on, että tuomarinkoulutuslautakunnan kokoonpanoon kuuluisi jatkossa oikeusministeriön sijaan tuomioistuinviraston edustaja. Tätä koskeva tarkistus tehtäisiin pykälän *2 momenttiin*. Muilta osin säännös vastaisi voimassa olevaa.

3 §. *Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen.* Edellä 1 ja 2 §:ssä todetun perusteella pykälän *1 momentin 5 kohtaa* on tarpeen tarkistaa siten, että tuomioistuinvirasto nimeää lautakuntaan oman jäsenensä ja varajäsenensä. Oikeusministeriö esittelisi jatkossakin lautakunnan asettamisen ja mahdolliset kokoonpanon muutokset valtioneuvostolle. Tästä syystä perusteltua on, että oikeusministeriö huolehtisi jatkossakin oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja hänen varajäsenensä nimeämisestä lautakuntaan. Nykyistä vastaavasti ministeriön olisi kuuluttava oikeustieteellistä opetusta edustavia tahoja ennen nimeämistä. Vastaava menettely säilyisi myös tuomarinvalintalautakunnan jäsenten nimeämisessä.

VI OSA **ERINÄISET SÄÄNNÖKSET**

23 luku **Muutoksenhaku**

7 §. *Muutoksenhaku tuomioistuinviraston päätökseen.* Pykälä olisi uusi. Sen mukaan tuomioistuinviraston päätökseen haettaisiin muutosta hallinto-oikeudelta hallintolainkäyttölaissa säädetyllä tavalla. Valitus käsiteltäisiin viraston sijaintipaikan hallinto-oikeudessa. Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttäisi valituslupaa. Pykälää sovellettaisiin muihin kuin valtion virkamieslaissa tarkoitettuihin päätöksiin, joihin sovellettaisiin viimeksi mainitussa laissa olevia muutoksenhakusäännöksiä.

1.2 Laki tuomioistuinharjoittelusta

4 §. *Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi.* Pykälässä säädetään kärjänotareiden harjoittelupaikkojen haettaviksi julistamisesta. Pykälän *1 momentin* mukaan tuomarinkoulutuslautakunta julistaa paikat haettaviksi kerran vuodessa. Edellä tuomioistuinlain 19 a luvun 4 ja 5 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa jo selostetulla tavalla haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä huolehtisi jatkossa tuomioistuinvirasto. Se myös laatisi hakijoita koskevan ansioyhteenvedon tuomarinkoulutuslautakunnalle. Momenttiin tehtäisiin tämän edellyttämät muutokset.

Pykälän *2 momentti* vastaisi voimassa olevaa.

1.3 Laki kärjäoikeuden lautamiehistä

3 §. *Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen.* Pykälässä säädetään menettelystä, jolla lautamiesten lukumäärä vahvistetaan. Nämä tehtävät kuuluvat nykyisin oikeusministeriölle. Ehdotuksen mukaan kärjäoikeuksien lautamiehiin liittyvät tehtävät siirrettäisiin oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle. Pykälän *1 ja 3 momenttia* tarkistettaisiin tehtävien siirtymisen edellyttämällä tavalla. Muilta osin säännös vastaisi voimassa olevaa.

12 §. *Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus.* Pykälässä säädetään lautamiehille maksettavista korvauksista. Pykälän *2 momentin* mukaan palkkioiden perusteet vahvistaa oikeusministeriö. Kuten tuomioistuinten asiantuntijajäsenten, myös kärjäoikeuden lautamiesten palkkioiden vahvistaminen siirrettäisiin oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle. Pykälän *2 momenttia* tarkistettaisiin tämän edellyttämällä tavalla.

1.4 Laki turvajärjestelyistä tuomioistuimissa

7 §. *Oikeusministeriön tehtävät.* Pykälän mukaan oikeusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä sekä järjestettävästä koulutuksesta. Mitään erityisiä ohjeita tai määräyksiä ei toistaiseksi ole annettu. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinvirasto huolehtisi jatkossa tuomioistuinten toimitilahallinnosta, mihin kuuluu myös toimitilaturvallisuus. Turvallisuusjärjestelyihin liittyvän ohjeistuksen ja koulutuksen antaminen perustuu oikeusministeriön, ja tulevaisuudessa tuomioistuinviraston, asemaan tuomioistuinten keskushallintoviranomaisena. Näin ollen puheena oleva säännös on tarpeeton ja se kumottaisiin.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotuksen mukaan ylijohtajan virkasuhdetta koskeva päätösvalta olisi tuomioistuinviraston johtokunnalla. Käytännössä johtokunta siis päättäisi ylijohtajan nimittämisestä, erottamisesta, irtisanomisesta, lomauttamisesta tai osa-aikaistamisesta sekä virantoimituksesta pidättämisestä, terveydentilaselvitykseen määrittämisestä ja kirjallisen varoituksen antamisesta ylijohtajalle. Valtion virkamiesasetuksen 39 §:n mukaisesti viraston päällikköä koskeva toimivalta on joiltakin osin asianomaisella ministeriöllä. Sääntelyn selkeyden vuoksi asetusta olisi perusteltua tarkistaa tältä osin.

Ehdotuksen mukaan muiden kuin korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta päättäisi tuomioistuinvirasto. Valtion virkamiesasetuksen 2 ja 3 §:ssä on säännökset siitä, millä viranomaisella on päätösvalta virkoja koskevissa asioissa. Lähtökohtana on 3 §:n mukaisesti, että viran perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta päättää asianomainen virasto itse. Tätä pääsääntöä sovelletaan ylimpiin tuomioistuimiin. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan muiden tuomioistuinten viroista päättää kuitenkin oikeusministeriö. Kohtaa olisi tarkistettava siten, että toimivalta kuuluisi tuomioistuinvirastolle. Korkeimpien oikeuksien jäsenten virat on valtion virkamieslain 5 §:n mukaan eriteltävä valtion talousarviossa eli eduskunta hyväksyy näiden virkojen perustamisen, lakkauttamisen tai muuttamisen osana talousarviokäsittelyä. Virkoja koskevan varsinaisen perustamis- tai lakkauttamistoimenpiteen tekisi hyväksytyt talousarvion perusteella edelleenkin oikeusministeriö.

Ehdotuksen mukaan oikeusministeriöltä siirretään tuomioistuinvirastolle huomattava määrä tehtäviä. Esityksessä on katsottu, että myös tuomareiden virkaehtosopimusneuvotteluja koskeva toimivalta tulisi osoittaa oikeusministeriön sijaan tuomioistuinvirastolle. Neuvottelu-oikeuden antamisesta päättää valtion virkaehtosopimuslain 3 §:n mukaisesti valtiovarainministeriö. Neuvottelu-oikeuden antaminen ei edellytä muutoksia valtion virkaehtosopimusasetukseen. Sen sijaan asetusta olisi tarkistettava siltä osin, kuin on kysymys tuomioistuinlaitoksen virkamiesten palkkausta koskevasta päätösvaltasta. Valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan virasto voi valtion talousarvion rajoissa määrätä virkamiestensä palkkauksista sekä myöntää virkamiehelle virkasuhteesta johtuvan luontoisedun, kunhan virkaehtosopimuksessa sovitut palvelussuhteen ehdot eivät huonone. Valtion virkaehtosopimusasetuksen 9 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuinten virkoja koskien tämä toimivalta kuuluu oikeusministeriölle. Koska tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi tuomioistuinvirastolle, olisi asetusta tarkistettava (9 §:n 4 ja 5 momentti).

Virkaehtosopimusasetuksen 10 §:ssä säädetään työnantajavirkamiehistä. Tuomioistuinviraston ylijohtaja olisi pykälän 3 momentin 3 kohdan perusteella työnantajavirkamies. Tarpeen mukaan muut viraston mahdolliset työnantajavirkamiehet olisi lisättävä pykälän 4 momentin luetteloon.

Ehdotuksen mukaan erinäisiä palkkiota ja korvauksia koskeva toimivalta kuuluisi jatkossa tuomioistuinvirastolle. Tämä koskisi myös käräjäoikeuksien päivystysasioissa maksettavia korvauksia. Näin ollen vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä asioissa annetun oikeusministeriön

asetuksen (953/2013) 9 §:ää on tarkistettava. Tarpeen mukaan myös oikeusministeriön ja sen hallinnonalalla toimivien viranomaisten maksullisista suoritteista annettua oikeusministeriön asetusta olisi tarkistettava. Tällä hetkellä asetus on annettu vuosille 2016–2017 (1745/2015).

3 Voimaantulo

Ehdotus tarkoittaa kokonaan uuden viraston perustamista, mikä edellyttää myös oikeusministeriön tuomioistuinlaitokseen liittyvien tehtävien uudelleenorganisointia. Uudistus tarkoittaa sitä, että oikeusministeriön tehtäviä ja henkilöstöä siirretään perustettavaan tuomioistuinvirastoon. Lisäksi perustettavaan virastoon on palkattava uutta henkilöstöä. Uudistuksen toteuttaminen edellyttää uusien virkojen perustamista sekä siirtyvän henkilöstön osalta virkajärjestelyjä yhteistoimintamenettelyineen. Ehdotusten toteuttaminen edellyttää myös toimitilajärjestelyjä. Lisäksi uudistukseen liittyy asetusmuutoksia.

Uudistus on varsin mittava ja merkitykseltään suuri. Sen toteuttamiseen on valmistauduttava huolella, mikä edellyttää riittävän pitkää täytäntöönpanoaikaa. Täytäntöönpanotoimiin voidaan ryhtyä vasta hyväksytyin lainsäädännön perusteella.

Edellä todettu huomioon ottaen uudistus voisi tulla voimaan aikaisintaan vuoden 2019 aikana.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esitys kytkeytyy tuomioistuinlaitosta ja oikeusturvaa koskeviin perustuslain säännöksiin (3, 21 ja 98–103 §). Esityksen keskeisenä lähtökohtana on järjestää tuomioistuinten keskushallinto tavalla, joka korostaa niiden riippumattomuutta. Tuomioistuinten hallintoasioiden organisoiminen valtioneuvostosta erilliseen keskusviranomaiseen korostaisi tuomioistuinten ulkoista riippumattomuutta ja siten vahvistaisi niiden perustuslaillista asemaa. Tuomioistuinvirasto ei voisi puuttua tuomioistuinten lainkäyttötoimintaan. Laissa olisi nimenomainen säännös tuomioistuinviraston velvollisuudesta ottaa toiminnassaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus ja ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetyt tehtävät ja asema. Virastolle säädetyt tehtävät eivät myöskään rajoittaisi tuomioistuinten toimivaltaa. Tämä koskisi myös ylimmille tuomioistuimille perustuslain 99 §:n 2 momentissa säädettyä valvontatehtävää.

Viraston perustamisella edistettäisiin tuomioistuinten toiminnan tehokasta järjestämistä, mikä puolestaan luo edellytyksiä lainkäytön korkean laadun ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Näin voidaan edesauttaa perustuslain 21 §:ssä säädetyin oikeusturvan tehokasta toteutumista.

Perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Ehdotus täyttää tämän vaatimuksen. Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista tulee perustuslain 80 §:n mukaan säätää lailla. Tämä koskee myös virkamiesten oikeusaseman perusteita. Tuomioistuinviraston ylijohdajaa koskevat erityissäännökset otettaisiin tuomioistuinlakiin. Lisäksi häneen ja muihin viraston virkamiehiin sovellettaisiin valtion virkamieslakia. Tuomioistuinvirastolle ei myöskään esitetä annettavaksi sellaista valtaa, joka kuuluisi perustuslain 80 §:ssä säädetyin lainsäädäntövallan siirtämistä koskevan säännöksen piiriin.

Esityksellä siirretään oikeusministeriölle nykyisin kuuluvia keskushallintotehtäviä perustettavalle tuomioistuinvirastolle. Tämä ei koskisi valtioneuvostolle perustuslain 65 §:n mukaan kuuluvia tehtäviä. Ehdotuksella ei puututtaisi eduskunnalle perustuslain 83 §:n mukaan kuuluvaan valtaan päättää valtion talousarviosta. Esityksellä ei muutoinkaan puututtaisi perustuslaissa tuomioistuimille, valtioneuvostolle tai eduskunnalle säädettyihin tehtäviin tai toimivaltaan.

Edellä todetun perusteella esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Ehdotetulla lainsäädännöllä perustettaisiin tuomioistuinten keskushallinnosta huolehtimaan tuomioistuinvirasto, jonka asema ja tehtävät olisivat useista muista valtion keskusvirastoista joiltakin osin poikkeavat. Koska esityksellä on suuri periaatteellinen merkitys tuomioistuinlaitokselle, siitä on aiheellista pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

1.

Laki

tuomioistuinlain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinlain (673/2016) 1 luvun otsikko ja 1 §, 10 luvun 11 §, 11 luvun 4–6, 9 ja 11 §, 14 luvun 4 §, 17 luvun 22 §, 18 luvun 1 §, 21 luvun 1–3 § ja V osan otsikko sekä *lisätään* lakiin uusi 19 a luku, uusi VI osa ja 23 lukuun uusi 7 §, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laissa säädetään myös tuomioistuinvirastosta, tuomarinvalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä tuomioistuinviraston lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin virkojen tarpeesta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi.

Tuomarin viran haettavaksi julistamisesta päättää:

- 1) korkein oikeus, kun haettavana on korkeimman oikeuden, hovioikeuden tai työtuomioistuimen presidentin virka;
- 2) korkein hallinto-oikeus, kun haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin virka taikka hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden tai vakuutus oikeuden ylituomarin virka;
- 3) asianomainen hovioikeus, kun haettavana on käräjäoikeuden laamannin virka sekä
- 4) muusta tuomarin virasta se tuomioistuin, jossa virka on.

5 §

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinvirasto huolehtii viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä 4 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen ohjeiden mukaisesti.

Tuomioistuinvirasto laatii tuomarivalintalautakunnan ohjeiden mukaisen yhteenvedon hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon otetuista ansioista ja toimittaa yhteenvedon 9 §:ssä tarkoitetuille tuomioistuimille ja tuomarivalintalautakunnalle.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä huolehtii kuitenkin korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus, kun haettavana on 7 §:ssä tarkoitettu virka.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevästä syystä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen hakuaikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevästä syystä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää 4 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin. Tuomioistuinvirasto huolehtii näihin liittyvistä käytännön toimenpiteistä 7 §:ssä säädettyjä virkoja lukuun ottamatta.

9 §

Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa

Tuomarivalintalautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta. Käräjätuomarin viran hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maa-oikeusinsinöörin viran hakijoista on lisäksi pyydetävä Maanmittauslaitoksen lausunto. Vastaavasti Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on hankittava lausunto ennen Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin nimittämistä.

Tuomarivalintalautakunta voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitetuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministeriöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnon tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansiosta ja pätevydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan. Tuomarivalintalautakunta voi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä.

14 luku

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

4 §

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään tuomarin työssäkäyntialueella sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostumuksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuomarin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi. Tuomarin viran täyttämistä koskevan 11 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta 2 momentissa tarkoitettua virkaa, tuomarille voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus tuomioistuinviraston hakemuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

IV OSA

ASiantuntijajäsenet ja muu henkilökunta

17 luku

Asiantuntijajäsenet

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa tuomioistuinvirasto.

18 luku

Asessorit

1 §

Asessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutus-oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määräajaksi täytettäviä asessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta asessorin tehtävässä toiminut henkilö voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen. Asessorin viran haettavaksi julistamisesta päättää tuomarin-koulutuslautakunta. Tuomioistuinvirasto huolehtii 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä sekä yhteenvedon laatimisesta ja toimittamisesta tuomarinkoulutuslautakunnalle.

V OSA

TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

19 a luku

Tuomioistuinvirasto

1 §

Tuomioistuinvirasto

Tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimista sekä toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten on oikeusministeriön hallinnonalalla tuomioistuinvirasto.

2 §

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinviraston tehtävänä on huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinviraston tulee erityisesti:

- 1) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomioistuinten toimintamenoista sekä päättää hyväksytyn talousarvion mukaisesti toimintamenojen jakamisesta tuomioistuimille siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;
- 2) huolehtia tuomioistuinten toimitilahallinnosta;
- 3) huolehtia tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä;
- 4) huolehtia koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuinten muulle henkilöstölle, yhteistyössä 21 luvussa tarkoitetun tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa;
- 5) päättää tuomioistuinten virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen, siirtämiseen ja virkajärjestelyihin liittyvistä asioista sekä hoitaa tuomioistuinten palveluksessa olevia koskevia palvelusuhdeasioita siltä osin kuin ne eivät kuulu tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle;
- 6) tukea tuomioistuimia niiden viestinnässä;
- 7) seurata tuomioistuinten toiminnan tuloksellisuutta sekä tehdä sitä koskevia selvityksiä ja arvioita;
- 8) toimia valtakunnallisissa kehittämis- ja muissa hankkeissa tuomioistuinlaitosta edustavana virastona, jollei asia kuulu tuomioistuimelle, valtioneuvostolle tai muulle viranomaiselle;
- 9) osallistua tuomioistuinlaitoksen toiminnan yleiseen kehittämiseen;
- 10) edistää, tukea ja sovittaa yhteen tuomioistuimia ja niiden toimintaa koskevia kehittämissankkeita;
- 11) tehdä valtioneuvostolle lainsäädäntö-, toimenpide- tai kehittämisalioitteita omalla toimialallaan;
- 12) osallistua toimialallaan kansainväliseen yhteistyöhön;
- 13) huolehtia muista tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävistä.

3 §

Tuomioistuinten asema

Tuomioistuinviraston on otettava toiminnassaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetty tehtävät ja asema.

Mitä 2 §:ssä säädetään, ei rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa.

4 §

Ylimpien tuomioistuinten kuuleminen

Tuomioistuinviraston on varattava korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuus lausua muita tuomioistuimia koskevasta talousarvioehdotuksesta sekä tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksesta. Ylimpien tuomioistuinten kannanotot on saatettava oikeusministeriön tietoon.

Ylimmille tuomioistuimille on varattava tilaisuus lausua muustakin sellaisesta tuomioistuinviraston käsiteltävänä olevasta asiasta, jolla voi olla tuomioistuinlaitokselle suuri periaatteellinen merkitys.

5 §

Johtaminen

Tuomioistuinvirastossa on johtokunta ja ylijohtaja.

6 §

Johtokunta

Tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin on johtokunta.

Johtokunta:

- 1) päättää tuomioistuinviraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista;
- 2) päättää oikeusministeriölle annettavista tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksista;
- 3) päättää määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille hyväksytyin valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;
- 4) vahvistaa tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet;
- 5) hyväksyy tuomioistuinviraston kannalta merkittävät tai periaatteellisesti tärkeät sopimukset ja antaa lausunnon tuomioistuinviraston toimialaa koskevassa periaatteellisesti tärkeässä asiassa;
- 6) päättää valtion virkamieslain mukaisesti muiden kuin ylimpien tuomioistuinten tuomarin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja siirtämisestä;
- 7) päättää 14 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuomarin erottamista koskevan hakemuksen tekemisestä;
- 8) nimittää ylijohtajan, myöntää ylijohtajalle eron sekä tekee muut ylijohtajan virkasuhdetta koskevat merkittävät päätökset;
- 9) vahvistaa tuomioistuinviraston työjärjestyksen; ja
- 10) tekee muut päätökset, jotka ovat tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta merkittäviä.

7 §

Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano

Valtioneuvosto asettaa tuomioistuinviraston johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan.

Johtokunnassa on yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Johtokunnassa on lisäksi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen, yksi asianajaja sekä yksi jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Tuomarijäsenistä yhden on oltava hovioikeuden tai käräjäoikeuden päällikkötuomari ja yhden hallinto-oikeuden tai erityistuomioistuimen päällikkötuomari.

Kansanedustaja, valtioneuvoston, maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei voi toimia tuomioistuinviraston johtokunnassa.

8 §

Johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeäminen

Tuomioistuinviraston johtokunta asetetaan sen jälkeen, kun:

- 1) korkein oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;
- 2) korkein hallinto-oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;
- 3) hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi ja vastavasti hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit ovat nimenneet jäsen ehdokkaansa; ennen nimeämisiä näiden eri tuomioistuinten päällikkötuomareiden on keskusteltava keskenään ja kuultava tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä;
- 4) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi asianajajakunnasta ja

5) tuomioistuinten muuta henkilöstöä kuin tuomareita edustavat työntekijäjärjestöt ovat nimenneet ehdokkaansa jäseneksi ja varajäseneksi.

Nimettäessä 1 momentin 3–5 kohdassa tarkoitettuja ehdokkaita jäseniksi ja varajäseniksi nimetään ehdokkaita kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä. Oikeusministeriö ilmoittaa 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tehtävien avoinna olemisesta ja pyytää 1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitettua nimeämistä.

Jos johtokunnan jäsen tai varajäsen ei ole enää nimeämisen perusteena olevassa virassa tai tehtävässä tai jos hänet on valittu 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tehtävään, on hänen tilalleen nimettävä uusi jäsen tai varajäsen johtokunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Uutta jäsentä ei kuitenkaan ole nimettävä pelkästään sillä perusteella, että edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu päällikkötuomari kesken toimikauden siirtyy muuhun tuomarin virkaan, tai samassa kohdassa tarkoitettu muu tuomari kuin päällikkötuomari nimitetään päällikkötuomarin virkaan.

9 §

Johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja

Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan sekä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään yhden tai useamman varapuheenjohtajan.

10 §

Johtokunnan päätöksenteko

Johtokunta on päätösvaltainen, kun läsnä on vähintään viisi jäsentä tai varajäsentä.

Johtokunnan päätökseksi katsotaan mielipide, jota useimmat ovat kannattaneet. Jos äänet menevät tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Johtokunnan päätös menettelystä ja esittelystä sen yhteydessä voidaan antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinviraston työjärjestyksessä.

11 §

Ylijohtaja

Tuomioistuinvirastoa johtaa ylijohtaja.

Ylijohtaja ratkaisee asiat, joita ei säädetä tai työjärjestyksessä määrätä johtokunnan taikka muun virkamiehen ratkaistavaksi.

Ylijohtajan oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi määrätään työjärjestyksessä. Ylijohtaja voi ottaa siirtämänsä tai muutoin muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

12 §

Ylijohtajan virkamiesoikeudellinen asema

Ylijohtaja on valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu viraston päällikkö.

13 §

Muut virat ja henkilöstö

Ylijohtajan viran lisäksi tuomioistuinvirastossa on muita virkoja ja muuta henkilöstöä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään. Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä tuomioistuinviraston työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

14 §

Työjärjestys

Tarkemmat määräykset tuomioistuinviraston toiminnasta, organisaatiosta ja henkilöstöstä sekä työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä tuomioistuinvirastossa annetaan työjärjestyksessä.

Tuomioistuinviraston työjärjestys on julkinen ja sen on oltava jokaisen saatavilla.

21 luku

Tuomarinkoulutuslautakunta

1 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on:

1) huolehtia tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille, käräjänotaareille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten kanssa;

2) huolehtia 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kokeiden ja suoritusten suunnittelusta ja järjestämisestä;

3) huolehtia asessorin virkoja koskevan hakumenettelyn järjestämisestä sekä asessoreiden esivalinnasta;

4) huolehtia tuomioistuinharjoittelusta annetun lain mukaisten harjoittelupaikkojen keskitetyn hakumenettelyn järjestämisestä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämisestä;

5) antaa hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkinaoikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutusosastolle ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen asessorin henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä;

6) antaa käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 12 §:ssä tarkoitettujen harjoittelusuunnitelman sisällöstä;

7) antaa pyynnöstä tuomioistuinvirastolle lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä;

8) myöntää 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimeä;

9) myöntää tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu varatuomarin arvonimi.

2 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarinkoulutuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muina jäseninä on yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi tuomioistuinvirastoa edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan tuomarijäsenet tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia, ja tuomarijäsenistä vähintään yhden on oltava päällikkötuomari.

3 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarinkoulutuslautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) tuomarivalintalautakunta on nimennyt puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen;

5) tuomioistuinvirasto on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Mitä 20 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään tuomarivalintalautakunnan jäsenten ja varajäsenten nimeämisestä, sovelletaan myös tuomarinkoulutuslautakunnan nimeämiseen.

VI OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

23 luku

Muutoksenhaku

7 §

Muutoksenhaku tuomioistuinviraston päätökseen

Tuomioistuinviraston päätökseen saa hakea muutosta tuomioistuinviraston sijaintipaikan mukaan määräytyvältä hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

2.

Laki

tuomioistuinharjoittelusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 4 § seuraavasti:

4 §

Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi

Tuomarinkoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat haettaviksi keskitetysti kerran vuodessa. Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinlain 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta.

Hakuilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua käräjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa.

3.

Laki

käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain (675/2016) 3 ja 12 § seuraavasti:

3 §

Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen

Käräjäoikeuden lautamiesten lukumäärän vahvistaa tuomioistuinvirasto. Jos käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu useampia kuntia, tuomioistuinvirasto vahvistaa kunkin kunnan alueelta valittavien lautamiesten määrän ensisijaisesti kuntien henkikirjoitettujen asukkaiden lukumäärän suhteessa. Jokaisesta kunnasta on kuitenkin valittava vähintään yksi lautamies.

Lautamiesten määrää voidaan kunnanvaltuuston tai käräjäoikeuden esityksestä muuttaa, jos tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukkaiden tai käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on oleellisesti muuttunut.

Kunnallisen tai oikeudellisen jaotuksen muuttuessa tuomioistuinvirasto voi muuttaa lautamiesten määrää ilman 2 momentissa tarkoitettua esitystä. Lautamiesten määrän muuttuessa tuomioistuinvirasto voi samalla määrätä, onko asianomaisten kuntien alueilta valittujen lautamiesten vaali toimitettava uudelleen jäljellä olevaksi vaalikaudeksi.

Ennen lautamiesten määrän vahvistamista tai muuttamista käräjäoikeudelle ja käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalle kunnalle on varattava tilaisuus antaa asiassa lausunto.

12 §

Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista:

- 1) palkkiota;
- 2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä;
- 3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa.

Lautamiehen palkkion, korvausten ja päivärahan tarkemmat perusteet ja määrän vahvistaa tuomioistuinvirasto.

Lautamies, joka katsoo, että hän ei ole saanut 1 ja 2 momentin mukaista palkkiota tai korvausta, voi vaatia oikaisua asianomaisen käräjäoikeuden laamannilta. Jollei oikaisuvaatimusta ole tehty vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana suorituksen olisi pitänyt tapahtua, oikeus sanottuihin etuisuuksiin on menetetty. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

4.

Laki

turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain (1121/1999) 7 § seuraavasti:

7 §

Oikeusministeriön tehtävät

Oikeusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä sekä järjestettävää koulutuksesta.

1.

Laki**tuomioistuinlain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinlain (673/2016) 1 luvun otsikko ja 1 §, 10 luvun 11 §, 11 luvun 4–6, 9 ja 11 §, 14 luvun 4 §, 17 luvun 22 §, 18 luvun 1 §, 21 luvun 1–3 § ja V osan otsikko sekä *lisätään* lakiin uusi 19 a luku, uusi VI osa ja 23 lukuun uusi 7 §, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset tuomioistuimista ja tuomareista***Yleiset säännökset***

1 §

1 §

*Lain soveltamisala**Lain soveltamisala*

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laissa säädetään myös tuomarinvalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuu-

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laissa säädetään myös *tuomioistuinvirastosta*, tuomarinvalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuu-

tusoikeudessa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä asianomaisen ylimmän tuomioistuimen lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin virkojen tarpeesta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava *tuomioistuimelta* haettavaksi.

5 §

Viran haettavaksi julistava tuomioistuin

Korkeimman oikeuden, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentin viran julistaa haettavaksi korkein oikeus.

Korkeimman hallinto-oikeuden presidentin sekä hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus oikeuden ylituomarin viran julistaa haettavaksi korkein hallinto-oikeus.

tusoikeudessa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä *tuomioistuinviraston* lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin virkojen tarpeesta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi.

Tuomarin viran haettavaksi julistamisesta päättää:

1) korkein oikeus, kun haettavana on korkeimman oikeuden, hovioikeuden tai työtuomioistuimen presidentin virka;

2) korkein hallinto-oikeus, kun haettavana on korkeimman hallinto-oikeuden presidentin virka taikka hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden tai vakuutus oikeuden ylituomarin virka;

3) asianomainen hovioikeus, kun haettavana on käräjäoikeuden laamannin virka sekä

4) muusta tuomarin virasta se tuomioistuin, jossa virka on.

5 §

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinvirasto huolehtii viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä 4 §:ssä tarkoitettujen tuomioistuimen ohjeiden mukaisesti.

Tuomioistuinvirasto laatii tuomarinvalintalautakunnan ohjeiden mukaisen yhteenvedon hakijoiden virka-ansioista ja muista huomi-

Käräjäoikeuden laamannin viran julistaa haettavaksi asianomainen hovioikeus.

Muut kuin 1–3 momentissa mainitut tuomarin virat julistaa haettavaksi se tuomioistuimien, jossa tuomarin virka on.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevistä syistä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen hakuaikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevistä syistä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää viran haettavaksi julistava tuomioistuin.

9 §

Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa

Tuomarivalintalautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on julistanut viran haettavaksi. Käräjätuomarin viran hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maa- ja metsätalouden tuomarin viran hakijoista on lisäksi pyydetävä Maanmittauslaitoksen lausunto. Vastaavasti Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on hankittava lausunto ennen Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin nimittämistä.

Tuomarivalintalautakunta voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitetuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministe-

oon otetuista ansioista ja toimittaa yhteenvedon 9 §:ssä tarkoitetuille tuomioistuimille ja tuomarivalintalautakunnalle.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä huolehtii kuitenkin korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus, kun haettavana on 7 §:sä tarkoitettu virka.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevistä syistä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen hakuaikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevistä syistä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää 4 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin. Tuomioistuinvirasto huolehtii näihin liittyvistä käytännön toimenpiteistä 7 §:ssä säädettyjä virkoja lukuun ottamatta.

9 §

Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa

Tuomarivalintalautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on päättänyt viran haettavaksi julistamisesta. Käräjätuomarin viran hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maa- ja metsätalouden tuomarin viran hakijoista on lisäksi pyydetävä Maanmittauslaitoksen lausunto. Vastaavasti Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on hankittava lausunto ennen Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin nimittämistä.

Tuomarivalintalautakunta voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitetuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministe-

riöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnosta tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansioista ja pätevyydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan. Tuomarivalintalautakunta voi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä.

Tuomarin viran haettavaksi julistaneen tuomioistuimen lausuntoon tulee liittää lautakunnan ohjeiden mukainen yhteenveto hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon otetuista ansioista. Käräjätuomarin viran hakijoista yhteenvedon laatii kuitenkin hovioikeus.

14 luku

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

4 §

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään tuomarin työssäkäyntialueella sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostu-

riöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnosta tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansioista ja pätevyydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan. Tuomarivalintalautakunta voi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä.

(kumotaan)

14 luku

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

4 §

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään tuomarin työssäkäyntialueella sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostu-

muksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuomarin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi. Tuomarin viran täyttämistä koskevan 11 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta 2 momentissa tarkoitettua virkaa, tuomarille voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus oikeusministeriön hakemuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

IV OSA

ASiantuntijajäsenet ja muu henkilökunta

17 luku

Asiantuntijajäsenet

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa oikeusministeriö.

muksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuomarin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi. Tuomarin viran täyttämistä koskevan 11 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta 2 momentissa tarkoitettua virkaa, tuomarille voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus *tuomioistuinviraston* hakemuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

IV OSA

ASiantuntijajäsenet ja muu henkilökunta

17 luku

Asiantuntijajäsenet

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa *tuomioistuinvirasto*.

18 luku

Aessorit

1 §

Aessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutuslaitosten oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määrääjäksi täytettäviä aessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta aessorin tehtävässä toiminut henkilö voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Aessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen.

18 luku

Aessorit

1 §

Aessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutuslaitosten oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määrääjäksi täytettäviä aessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta aessorin tehtävässä toiminut henkilö voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Aessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen. *Aessorin viran haettavaksi julistamisesta päättää tuomarikoulutuslautakunta. Tuomioistuinvirasto huolehtii 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitettua viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä sekä yhteenvedon laatimisesta ja toimittamisesta tuomarikoulutuslautakunnalle.*

V OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

(uusi)

V OSA

TUOMIOISTUINVIRASTO JA LAUTAKUNNAT

19 a luku

Tuomioistuinvirasto

1 §

Tuomioistuinvirasto

Tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtimisesta sekä toiminnan kehittämistä, suunnittelua ja tukemista varten on oikeusministeriön hallinnonalalla tuomioistuinvirasto.

Tuomioistuinviraston tehtävät

Tuomioistuinviraston tehtävänä on huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty.

Tuomioistuinviraston tulee erityisesti:

- 1) tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomioistuinten toimintamenoista sekä päättää hyväksytyin talousarvion mukaisesti toimintamenojen jakamisesta tuomioistuimille siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;*
- 2) huolehtia tuomioistuinten toimitilahallinnosta;*
- 3) huolehtia tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä;*
- 4) huolehtia koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuinten muulle henkilöstölle, yhteistyössä 21 luvussa tarkoitetun tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa;*
- 5) päättää tuomioistuinten virkojen perustamiseen, lakkauttamiseen, siirtämiseen ja virkajärjestelyihin liittyvistä asioista sekä hoitaa tuomioistuinten palveluksessa olevia koskevia palvelussuhdeasioita siltä osin kuin ne eivät kuulu tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle;*
- 6) tukea tuomioistuinta niiden viestinnässä;*
- 7) seurata tuomioistuinten toiminnan tulokellisuutta sekä tehdä sitä koskevia selvityksiä ja arvioita;*
- 8) toimia valtakunnallisissa kehittämis- ja muissa hankkeissa tuomioistuinlaitosta edustavana virastona, jollei asia kuulu tuomioistuimelle, valtioneuvostolle tai muulle viranomaiselle;*
- 9) osallistua tuomioistuinlaitoksen toiminnan yleiseen kehittämiseen;*
- 10) edistää, tukea ja sovittaa yhteen tuomioistuinta ja niiden toimintaa koskevia kehittämishankkeita;*
- 11) tehdä valtioneuvostolle lainsäädäntö-, toimenpide- tai kehittämisaloitteita omalla toimialallaan;*
- 12) osallistua toimialallaan kansainväliseen yhteistyöhön;*
- 13) huolehtia muista tuomioistuinlaitoksen*

keskushallintotehtävistä.

3 §

Tuomioistuinten asema

Tuomioistuinviraston on otettava toiminnassaan huomioon tuomioistuinten riippumattomuus sekä ylimmille tuomioistuimille perustuslaissa säädetyt tehtävät ja asema.

Mitä 2 §:ssä säädetään, ei rajoita tuomioistuimille säädettyä toimivaltaa.

4 §

Ylimpien tuomioistuinten kuuleminen

Tuomioistuinviraston on varattava korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuus lausua muita tuomioistuimia koskevasta talousarvioehdotuksesta sekä tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksesta. Ylimpien tuomioistuinten kannanotot on saatettava oikeusministeriön tietoon.

Ylimmille tuomioistuimille on varattava tilaisuus lausua muustakin sellaisesta tuomioistuinviraston käsiteltävänä olevasta asiasta, jolla voi olla tuomioistuinlaitokselle suuri periaatteellinen merkitys.

5 §

Johtaminen

Tuomioistuinvirastossa on johtokunta ja ylijohtaja.

6 §

Johtokunta

Tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin on johtokunta.

Johtokunta:

1) päättää tuomioistuinviraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista;

2) päättää oikeusministeriölle annettavista tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksista;

3) päättää määrärahojen jakamisesta tuo-

mioistuimille hyväksytyn valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle;

4) vahvistaa tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet;

5) hyväksyy tuomioistuinviraston kannalta merkittävät tai periaatteellisesti tärkeät sopimukset ja antaa lausunnon tuomioistuinviraston toimialaa koskevassa periaatteellisesti tärkeässä asiassa;

6) päättää valtion virkamieslain mukaisesti muiden kuin ylimpien tuomioistuinten tuomarin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja siirtämisestä;

7) päättää 14 luvun 4 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuomarin erottamista koskevan hakemuksen tekemisestä;

8) nimittää ylijohtajan, myöntää ylijohtajalle eron sekä tekee muut ylijohtajan virkasuhdetta koskevat merkittävät päätökset;

9) vahvistaa tuomioistuinviraston työjärjestyksen ja

10) tekee muut päätökset, jotka ovat tuomioistuinviraston toiminnan ja tehtävien kannalta merkittäviä.

7 §

Johtokunnan asettaminen ja kokoonpano

Valtioneuvosto asettaa tuomioistuinviraston johtokunnan viideksi vuodeksi kerrallaan.

Johtokunnassa on yksi korkeimman oikeuden tuomari, yksi korkeimman hallinto-oikeuden tuomari sekä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi käräjäoikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista ja yksi erityistuomioistuimista. Johtokunnassa on lisäksi yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen, yksi asianajaja sekä yksi jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Tuomarijäsenistä yhden on oltava hovioikeuden tai käräjäoikeuden päällikkötuomari ja yhden hallinto-oikeuden tai erityistuomioistuimen päällikkötuomari.

Kansanedustaja, valtioneuvoston, maakunnanvaltuuston, maakunnan hallituksen, kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen jäsen ei voi toimia tuomioistuinviraston johtokunnas-

sa.

8 §

Johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeäminen

Tuomioistuinviraston johtokunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) korkein oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;

2) korkein hallinto-oikeus on nimennyt keskuudestaan ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi;

3) hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien päällikkötuomarit ovat ilmoittautumisten perusteella nimenneet käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ehdokkaat jäseniksi ja varajäseniksi ja vastaavasti hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten päällikkötuomarit ovat nimenneet jäsen ehdokkaansa; ennen nimeämistä näiden eri tuomioistuinten päällikkötuomareiden on keskusteltava keskenään ja kuultava tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä;

4) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt ehdokkaan jäseneksi ja varajäseneksi asianajajakunnasta ja

5) tuomioistuinten muuta henkilöstöä kuin tuomareita edustavat työntekijäjärjestöt ovat nimenneet ehdokkaansa jäseneksi ja varajäseneksi.

Nimettäessä 1 momentin 3–5 kohdassa tarkoitettuja ehdokkaita jäseniksi ja varajäseniksi nimetään ehdokkaita kaksi kertaa niin monta kuin on asetettavia jäseniä ja varajäseniä. Oikeusministeriö ilmoittaa 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen tehtävien avoinna olemisesta ja pyytää 1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitettujen nimeämiset.

Jos johtokunnan jäsen tai varajäsen ei ole enää nimeämisen perusteena olevassa virassa tai tehtävässä tai jos hänet on valittu 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tehtävään, on hänen tilalleen nimettävä uusi jäsen tai varajäsen johtokunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Uutta jäsentä ei kuitenkaan ole nimettävä pelkästään sillä perusteella, että edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu päällikkötuomari kesken toimikauden siirtyy muuhun tuomarin virkaan, tai samassa kohdassa tarkoitettu muu tuomari kuin päällikkötuomari nimitetään päällikkötuomarin virkaan.

9 §

Johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja

Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan sekä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään yhden tai useamman varapuheenjohtajan.

10 §

Johtokunnan päätöksenteko

Johtokunta on päätösvaltainen, kun läsnä on vähintään viisi jäsentä tai varajäsentä.

Johtokunnan päätökseksi katsotaan mielihetki, jota useimmat ovat kannattaneet. Jos äännet menevät tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Johtokunnan päätösmenettelystä ja esittelystä sen yhteydessä voidaan antaa tarkempia määräyksiä tuomioistuinviraston työjärjestyksessä.

11 §

Ylijohtaja

Tuomioistuinvirastoa johtaa ylijohtaja.

Ylijohtaja ratkaisee asiat, joita ei säädetä tai työjärjestyksessä määrätä johtokunnan taikka muun virkamiehen ratkaistavaksi.

Ylijohtajan oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi määrätään työjärjestyksessä. Ylijohtaja voi ottaa siirtämässä tai muutoin muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

12 §

Ylijohtajan virkamiesoikeudellinen asema

Ylijohtaja on valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu viraston päällikkö.

13 §

Muut virat ja henkilöstö

Ylijohtajan viran lisäksi tuomioistuinvirastossa on muita virkoja ja muuta henkilöstöä sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään. Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä tuomioistuinviraston työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

14 §

Työjärjestys

Tarkemmat määräykset tuomioistuinviraston toiminnasta, organisaatiosta ja henkilöstöstä sekä työskentelyn järjestämisestä ja asioiden käsittelystä tuomioistuinvirastossa annetaan työjärjestyksessä.

Tuomioistuinviraston työjärjestys on julkinen ja sen on oltava jokaisen saatavilla.

21 luku

Tuomarinkoulutuslautakunta

1 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) huolehtia tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille, käräjänotaareille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä oikeusministeriön ja tuomioistuinten kanssa;
- 2) huolehtia 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kokeiden ja suoritusten suunnittelusta ja järjestämisestä;
- 3) huolehtia asessorin virkoja koskevan hakumenettelyn järjestämisestä sekä asessoreiden esivalinnasta;
- 4) huolehtia tuomioistuinharjoittelusta annetun lain mukaisten harjoittelupaikkojen keskitetyn hakumenettelyn järjestämisestä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämi-

21 luku

Tuomarinkoulutuslautakunta

1 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät

Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) huolehtia tuomioistuinten jäsenille, esittelijöille, valmistelijoille, käräjänotaareille ja muulle henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä *tuomioistuinviraston* ja tuomioistuinten kanssa;
- 2) huolehtia 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kokeiden ja suoritusten suunnittelusta ja järjestämisestä;
- 3) huolehtia asessorin virkoja koskevan hakumenettelyn järjestämisestä sekä asessoreiden esivalinnasta;
- 4) huolehtia tuomioistuinharjoittelusta annetun lain mukaisten harjoittelupaikkojen keskitetyn hakumenettelyn järjestämisestä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämi-

sestä;

5) antaa hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkinaoikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutusosastoille ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun asessorin henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä;

6) antaa käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 12 §:ssä tarkoitetun harjoittelusuunnitelman sisällöstä;

7) antaa pyynnöstä oikeusministeriölle lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä;

8) myöntää 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä;

9) myöntää tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu varatuomarin arvonimi.

2 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarinkoulutuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muina jäseninä on yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi oikeusministeriötä edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan tuomarijäsenten tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia, ja tuomarijäsenistä vähintään yhden on oltava päällikötuomari.

3 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarinkoulutuslautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) tuomarinvalintalautakunta on nimennyt

sestä;

5) antaa hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkinaoikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutusosastoille ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun asessorin henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä;

6) antaa käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 12 §:ssä tarkoitetun harjoittelusuunnitelman sisällöstä;

7) antaa pyynnöstä *tuomioistuinvirastolle* lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen valittavista henkilöistä;

8) myöntää 18 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä;

9) myöntää tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu varatuomarin arvonimi.

2 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarinkoulutuslautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muina jäseninä on yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi *tuomioistuinvirastoa* edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

Lautakunnan tuomarijäsenten tulee edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuimia, ja tuomarijäsenistä vähintään yhden on oltava päällikötuomari.

3 §

Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarinkoulutuslautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

1) tuomarinvalintalautakunta on nimennyt

puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen;

5) oikeusministeriö on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Mitä 20 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään tuomarivalintalautakunnan jäsenten ja varajäsenten nimeämisestä, sovelletaan myös tuomarinkoulutuslautakunnan nimeämiseen.

(uusi)

23 luku

Muutoksenhaku

(uusi)

puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut tuomarijäsenet sekä heidän varajäsenensä ilmoittautumisten perusteella;

2) valtakunnansyyttäjä on nimennyt syyttäjiä edustavan jäsenen ja varajäsenen;

3) Suomen Asianajajaliitto on nimennyt jäsentensä keskuudesta asianajajakuntaa edustavan jäsenen ja varajäsenen;

4) oikeusministeriö on nimennyt oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan jäsenen ja varajäsenen;

5) *tuomioistuinvirasto* on nimennyt oman jäsenensä ja varajäsenensä.

Mitä 20 luvun 3 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään tuomarivalintalautakunnan jäsenten ja varajäsenten nimeämisestä, sovelletaan myös tuomarinkoulutuslautakunnan nimeämiseen.

VI OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

23 luku

Muutoksenhaku

7 §

Muutoksenhaku tuomioistuinviraston päätökseen

Tuomioistuinviraston päätökseen saa hakea muutosta tuomioistuinviraston sijaintipaikan mukaan määräytyvältä hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

2.

Laki

tuomioistuinharjoittelusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 4 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 §

Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi

Tuomarinkoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat haettaviksi keskitetysti kerran vuodessa.

Hakuilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua käräjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa.

Ehdotus

4 §

Harjoittelupaikkojen julistaminen haettaviksi

Tuomarinkoulutuslautakunta julistaa harjoittelupaikat haettaviksi keskitetysti kerran vuodessa. *Tuomioistuinvirasto huolehtii tuomioistuinlain 11 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitetuista viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja hakijoiden ansioita koskevan yhteenvedon laatimisesta.*

Hakuilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua käräjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa.

3.

Laki

käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain (675/2016) 3 ja 12 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen

Käräjäoikeuden lautamiesten lukumäärän vahvistaa oikeusministeriö. Jos käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu useampia kuntia, oikeusministeriö vahvistaa kunkin kunnan alueelta valittavien lautamiesten määrän ensisijaisesti kuntien henkikirjoitettujen asukkaiden lukumäärän suhteessa. Jokaisesta kunnasta on kuitenkin valittava vähintään yksi lautamies.

Lautamiesten määrää voidaan kunnanvaltuuston tai käräjäoikeuden esityksestä muuttaa, jos tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukkaiden tai käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on oleellisesti muuttunut.

Kunnallisen tai oikeudellisen jaotuksen muuttuessa oikeusministeriö voi muuttaa lautamiesten määrää ilman 2 momentissa tarkoitettua esitystä. Lautamiesten määrän muuttuessa ministeriö voi samalla määrätä, onko asianomaisten kuntien alueilta valittujen lautamiesten vaali toimitettava uudelleen jäljellä olevaksi vaalikaudeksi.

Ennen lautamiesten määrän vahvistamista tai muuttamista käräjäoikeudelle ja käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalle kunnalle on varattava tilaisuus antaa asiassa lausunto.

Ehdotus

3 §

Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen

Käräjäoikeuden lautamiesten lukumäärän vahvistaa *tuomioistuinvirasto*. Jos käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu useampia kuntia, *tuomioistuinvirasto* vahvistaa kunkin kunnan alueelta valittavien lautamiesten määrän ensisijaisesti kuntien henkikirjoitettujen asukkaiden lukumäärän suhteessa. Jokaisesta kunnasta on kuitenkin valittava vähintään yksi lautamies.

Lautamiesten määrää voidaan kunnanvaltuuston tai käräjäoikeuden esityksestä muuttaa, jos tuomiopiiriin kuuluvien kuntien asukkaiden tai käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa käsiteltävien asioiden määrä on oleellisesti muuttunut.

Kunnallisen tai oikeudellisen jaotuksen muuttuessa *tuomioistuinvirasto* voi muuttaa lautamiesten määrää ilman 2 momentissa tarkoitettua esitystä. Lautamiesten määrän muuttuessa *tuomioistuinvirasto* voi samalla määrätä, onko asianomaisten kuntien alueilta valittujen lautamiesten vaali toimitettava uudelleen jäljellä olevaksi vaalikaudeksi.

Ennen lautamiesten määrän vahvistamista tai muuttamista käräjäoikeudelle ja käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalle kunnalle on varattava tilaisuus antaa asiassa lausunto.

12 §

Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista:

- 1) palkkiota;
- 2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä;
- 3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa.

Lautamiehen palkkion, korvausten ja päivärahan tarkemmat perusteet ja määrän vahvistaa oikeusministeriö.

Lautamies, joka katsoo, että hän ei ole saanut 1 ja 2 momentin mukaista palkkiota tai korvausta, voi vaatia oikaisua asianomaisen käräjäoikeuden laamannilta. Jollei oikaisuvaatimusta ole tehty vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana suorituksen olisi pitänyt tapahtua, oikeus sanottuihin etuisuuksiin on menetetty. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

12 §

Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus

Lautamiehelle maksetaan valtion varoista:

- 1) palkkiota;
- 2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä;
- 3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa.

Lautamiehen palkkion, korvausten ja päivärahan tarkemmat perusteet ja määrän vahvistaa *tuomioistuinvirasto*.

Lautamies, joka katsoo, että hän ei ole saanut 1 ja 2 momentin mukaista palkkiota tai korvausta, voi vaatia oikaisua asianomaisen käräjäoikeuden laamannilta. Jollei oikaisuvaatimusta ole tehty vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana suorituksen olisi pitänyt tapahtua, oikeus sanottuihin etuisuuksiin on menetetty. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

4.

Laki

turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain (1121/1999) 7 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 §

Oikeusministeriön tehtävät

Ehdotus

(kumotaan)

Oikeusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä sekä järjestettävästä koulutuksesta.

1.

Lag

om ändring av domstolslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i domstolslagen (673/2016) rubriken för 1 kap. samt 1 kap. 1 §, 10 kap. 11 §, 11 kap. 4–6, 9 och 11 §, 14 kap. 4 §, 17 kap. 22 §, 18 kap. 1 §, 21 kap. 1–3 § och rubriken för avdelning V och
fogas till lagen ett nytt 19 a kap., en ny avdelning VI och till 23 kap. en ny 7 § som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om domstolar, domare, övriga domstolsledamöter och annan personal. I lagen finns även bestämmelser om domstolsmyndigheten, domarförslagsnämnden och domarutbildningsnämnden samt om deras uppgifter och personal.

Lagen tillämpas på högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen samt på deras ledamöter, om inte något annat föreskrivs i lagen om högsta domstolen (665/2005) eller i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006).

Särskilda bestämmelser gäller för riksätten.

10 kap.

Behörighetsvillkor för domare

11 §

Övriga domartjänster som kräver särskilda språkkunskaper

Vid de tvåspråkiga hovrätterna och förvaltningsdomstolarna samt vid marknadsdomstolen och försäkringsdomstolen kan det för att trygga de språkliga rättigheterna finnas ett tillräckligt antal tjänster för lagfarna domare av vilka det av dem som utnämns till tjänsterna krävs sådana språkkunskaper som avses i 10 § 1 mom.

Bestämmelser om hur många i 1 mom. avsedda domartjänster det finns vid var och en av de tvåspråkiga domstolarna utfärdas genom förordning av statsrådet. Innan ärendet föredras för statsrådet ska justitieministeriet begära utlåtande från domstolsmyndigheten över behovet av i 1 mom. avsedda domartjänster.

11 kap.

Utnämning av chefsdomare och ordinarie domare

4 §

Ledigförklaring av tjänster

Ordinarie domartjänster och chefsdomartjänster som tillsätts för viss tid ska förklaras lediga att sökas innan de tillsätts.

Beslut om att ledigförklara en domartjänst fattas av

- 1) högsta domstolen när tjänsten som president vid högsta domstolen, tjänsterna som hovrättspresident eller tjänsten som president vid arbetsdomstolen ledigförklaras,
- 2) högsta förvaltningsdomstolen när tjänsten som president vid högsta förvaltningsdomstolen samt tjänsterna som överdomare vid en förvaltningsdomstol, tjänsten som överdomare vid marknadsdomstolen och tjänsten som överdomare vid försäkringsdomstolen ledigförklaras,
- 3) respektive hovrätt när tjänsten som lagman vid en tingsrätt ledigförklaras samt
- 4) den domstol där domartjänsten finns när det gäller övriga domartjänster.

5 §

Domstolsmyndighetens uppgifter

Domstolsmyndigheten sköter de praktiska åtgärder som hänför sig till ledigförklaringen av en tjänst i enlighet med anvisningar från den domstol som avses i 4 §.

Domstolsmyndigheten utarbetar enligt domarförslagsnämndens anvisningar ett sammandrag över sökandenas tjänstemeriter och över övriga meriter som beaktats och lämnar sammandraget till de domstolar och den domarförslagsnämnd som avses i 9 §.

De åtgärder som avses i 1 och 2 mom. sköts dock av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen när en tjänst som avses i 7 § är ledigförklarad.

6 §

Ny ledigförklaring av en tjänst, förlängning av ansökningstiden och återkallande av ledigförklaringen av en tjänst

Av giltiga skäl får en domartjänst förklaras ledig att sökas på nytt eller ansökningstiden för en domartjänst förlängas. De som tidigare har sökt tjänsten beaktas då utan en ny ansökan. En anmälan om ledigförklaring av en tjänst kan av giltiga skäl även återkallas.

Beslut om att en tjänst ska förklaras ledig att sökas på nytt, förlängning av ansökningstiden och återkallande av ledigförklaringen av tjänsten fattas av den domstol som avses i 4 §. Domstolsmyndigheten sköter de anknytande praktiska åtgärderna med undantag för tjänster som anges i 7 §.

9 §

Behandlingen av ärenden i domarförslagsnämnden

Innan domarförslagsnämnden gör en utnämningsframställning begär nämnden utlåtande om de sökande av den domstol som har fattat beslut om att ledigförklara tjänsten. När det gäller tingsdomartjänster begär nämnden dock utlåtande om de sökande av respektive hovrätt och dessutom av den tingsrätt där tjänsten är ledigförklarad. När det gäller sökande till en tjänst

som jordrättsingenjör ska utlåtande dessutom begäras av Lantmäteriverket. På motsvarande sätt ska utlåtande inhämtas av Ålands landskapsregering innan lagmannen vid Ålands tingsrätt utnämns.

Domarförslagsnämnden kan innan den gör utnämningsframställning i fråga om arbetsdomstolens president eller arbetsdomstolsråd begära utlåtande om sökandena av de centralorganisationer och arbetsmarknadsverk som avses i 17 kap. 13 § samt av finansministeriet och Finlands Bank. Nämnden kan också inhämta andra utlåtanden och utredningar samt höra sökande och sakkunniga.

Innan en utnämningsframställning görs ska de sökande ges tillfälle att yttra sig med anledning av de utlåtanden och utredningar som skaffats under beredningen av utnämningsärendet.

11 §

Innehållet i domstolens utlåtande

Domstolens utlåtande ska innehålla ett motiverat yttrande om vilken av de sökande som bör utnämnas.

Av domstolens utlåtande ska framgå domstolens motiverade uppfattning om de sökandes meriter och kompetens samt deras inbördes rangordning med hänsyn till den tjänst som ska tillsättas. Domarförslagsnämnden kan vid behov ge närmare anvisningar om innehållet i utlåtandet.

14 kap.

Tjänstgöring vid en annan domstol och förflyttning

4 §

Förflyttning av domare vid omstrukturering av domstolsväsendet

På förflyttning av domare vid omstrukturering av domstolsväsendet tillämpas vad som i 5 a §, 5 b § 2 mom. och 5 c § 1 mom. i statstjänstemannalagen föreskrivs om omstrukturering av funktioner inom statsförvaltningen.

Om den tjänst som ska förflyttas med stöd av 1 mom. efter omstruktureringen finns på ett annat ställe än inom domarens pendlingsregion, och domaren inte samtycker till förflyttning, ska en förflyttning av domaren till en annan domartjänst inom hans eller hennes pendlingsregion eftersträvas. Om det inte finns någon sådan tjänst, kan domaren med sitt samtycke förflyttas till en domartjänst eller annan tjänst utanför pendlingsregionen. Om det vid omstruktureringen i stället för domartjänsten inrättas en ny tjänst som inte är en domartjänst, har domaren dock rätt att i första hand bli utnämnd till en domartjänst.

En domare kan enbart förflyttas till en tjänst vars behörighetsvillkor domaren uppfyller och som kan anses vara lämplig för honom eller henne. Vid förflyttning till en domartjänst iakttas förfarandet för utnämning av domare. Tjänsten ledigförklaras dock inte. Det domstolsutlåtande om tillsättande av en domartjänst som avses i 11 kap. 10 § ges av högsta domstolen eller av högsta förvaltningsdomstolen beroende på vilken domstol omstruktureringen gäller.

Om en domare utan giltig orsak vägrar att ta emot en tjänst som avses i 2 mom., kan domaren entledigas. Ärendet behandlas av högsta förvaltningsdomstolen på ansökan av domstolsmyndigheten. Ärendet ska behandlas som ett brådskande rättskipningsärende.

AVDELNING IV

SAKKUNNIGLEDAMÖTER OCH ÖVRIG PERSONAL

17 kap.

Sakkunnigledamöter

22 §

Sakkunnigledamöters arvode

Till sakkunnigledamöter betalas av statens medel ett skäligt arvode och en skälig ersättning. Arvodenas och ersättningsgrunder och belopp fastställs av domstolsmyndigheten.

18 kap.

Assessorer

1 §

Assessorstjänster

Vid hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och försäkringsdomstolen kan det i utbildningssyfte finnas tjänster som assessor för viss tid och som tillsätts för tre år. Av särskilda skäl kan utnämningen till tjänsten förlängas med högst två år.

En person som har tjänstgjort som assessor i två år får under återstoden av sin mandattid även tjänstgöra i andra domaruppgifter eller som föredragande vid högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen.

Vid utnämning av assessor iaktas vad som i 12 kap. föreskrivs om utnämning av domare till tjänsteförhållande för viss tid. Beslut om att ledigförklara en assessorstjänst fattas av domarutbildningsnämnden. Domstolsmyndigheten sköter i samband med ledigförklaringen av en tjänst de praktiska åtgärder som avses i 11 kap. 5 och 6 § samt utarbetar ett sammandrag och lämnar det till domarutbildningsnämnden.

AVDELNING V

DOMSTOLSMYNDIGHETEN OCH NÄMNDERNA

19 a kap.

Domstolsmyndigheten

1 §

Domstolsmyndigheten

För skötseln av domstolarnas verksamhetsförutsättningar och för utvecklande, planering och stödjande av verksamheten finns domstolsmyndigheten inom justitieministeriets förvaltningsområde.

2 §

Domstolsmyndighetens uppgifter

Domstolsmyndigheten har till uppgift att se till att domstolarna kan utöva dömande makt på ett högklassigt sätt och att domstolarnas förvaltning är effektivt och ändamålsenligt ordnad.

Domstolsmyndigheten ska i synnerhet

1) för justitieministeriet lägga fram ett förslag till domstolarnas omkostnader och i enlighet med den godkända budgeten besluta om fördelningen av omkostnaderna mellan domstolarna till den del som anslag inte har beviljats direkt till domstolarna,

2) sköta domstolarnas lokalhantering,

3) sköta upprätthållandet och utvecklandet av domstolarnas informationssystem,

4) i samarbete med domarutbildningsnämnden som avses i 21 kap. se till att det ordnas utbildning för domarna och domstolarnas övriga personal,

5) besluta om angelägenheter som hänför sig till inrättande, indragning och överföring av tjänster samt tjänsteregleringar vid domstolar samt sköta anställningsärenden som gäller personer som tjänstgör vid domstolar till den del som de inte hör till en domstol eller någon annan myndighet,

6) stödja domstolarna i deras kommunikation,

7) följa resultaten av domstolarnas verksamhet samt göra upp rapporter och kalkyler över den,

8) i riksomfattande utvecklingsprojekt och andra projekt vara det verk som företräder domstolsväsendet, om ärendet inte hör till en domstol, statsrådet eller någon annan myndighet,

9) delta i det allmänna utvecklandet av domstolsväsendets verksamhet,

10) främja, stödja och samordna utvecklingsprojekt som gäller domstolarna och deras verksamhet,

11) lägga fram initiativ för statsrådet om lagstiftning, åtgärder eller utveckling inom sitt ansvarsområde,

12) delta i det internationella samarbetet inom sitt ansvarsområde,

13) sköta andra centralförvaltningsuppgifter inom domstolsväsendet.

3 §

Domstolarnas ställning

Domstolsmyndigheten ska i sin verksamhet beakta domstolarnas oberoende samt de högsta domstolarnas uppgifter och ställning enligt grundlagen.

Det som föreskrivs i 2 § begränsar inte domstolarnas behörighet enligt lag.

4 §

Hörande av de högsta domstolarna

Domstolsmyndigheten ska ge högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen tillfälle att yttra sig om budgetförslaget för de övriga domstolarna samt budgetförslaget för domstolsmyndigheten. De högsta domstolarnas ställningstaganden ska delges justitieministeriet.

De högsta domstolarna ska ges tillfälle att yttra sig också om andra sådana ärenden som behandlas vid domstolsmyndigheten och som kan ha stor principiell betydelse för domstolsväsendet.

5 §

Ledning

Domstolsmyndigheten har en direktion och en överdirektör.

6 §

Direktion

Domstolsmyndighetens högsta beslutande organ är direktionen.

Direktionen

- 1) beslutar om centrala mål, en strategi och principer för styrningen av domstolsmyndighetens verksamhet och ekonomi,
- 2) beslutar om de budgetförslag för domstolarna och domstolsmyndigheten som ska lämnas till justitieministeriet,
- 3) beslutar om fördelningen av anslagen mellan domstolarna i enlighet med den godkända statsbudgeten till den del som anslag inte har beviljats direkt till domstolarna,
- 4) fastställer de allmänna principerna för ordnande av tillsynen över domstolarnas och domstolsmyndighetens bokföring och medelsförvaltning,
- 5) godkänner avtal som är betydande eller principiellt viktiga för domstolsmyndigheten och ger utlåtande i ärenden som är principiellt viktiga med avseende på domstolsmyndighetens ansvarsområde,
- 6) beslutar i enlighet med statstjänstemannalagen om inrättande, indragning och överföring av andra domartjänster än domartjänsterna vid de högsta domstolarna,
- 7) beslutar om en ansökan om entledigande av en domare som avses i 14 kap. 4 § 4 mom.,
- 8) utnämner överdirektören, beviljar överdirektören avsked och fattar andra viktiga beslut som gäller överdirektörens tjänsteförhållande,
- 9) fastställer domstolsmyndighetens arbetsordning, och
- 10) fattar andra beslut av betydelse för domstolsmyndighetens verksamhet och uppgifter.

7 §

Tillsättning av direktionen och direktionens sammansättning

Statsrådet tillsätter domstolsmyndighetens direktion för fem år i sänder.

Direktionen består av en domare från högsta domstolen, en domare från högsta förvaltningsdomstolen och en domare från hovrätterna, en från tingsrätterna, en från förvaltningsdomstolarna och en från specialdomstolarna. Direktionen består dessutom av en ledamot som hör till domstolarnas övriga anställda, en advokat och en ledamot som har sakkunskap i synnerhet i ledning av den offentliga förvaltningen. Varje ledamot har en personlig ersättare.

En av domarledamöterna ska vara chefsdomare vid en hovrätt eller en tingsrätt och en chefsdomare vid en förvaltningsdomstol eller en specialdomstol.

En riksdagsledamot, en medlem av statsrådet, en ledamot av landskapsfullmäktige, landskapsstyrelsen, landskapsregeringen, kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen får inte ingå i domstolsmyndighetens direktion.

8 §

Nominering av kandidater till ledamöter

Domstolsmyndighetens direktion tillsätts efter det att

- 1) högsta domstolen inom sig har nominerat en kandidat till ledamot och ersättare,
- 2) högsta förvaltningsdomstolen inom sig har nominerat en kandidat till ledamot och ersättare,
- 3) chefsdomarna vid hovrätterna och tingsrätterna utifrån anmälningarna har nominerat kandidater till tingsrätternas och hovrätternas ledamöter och ersättare och chefsdomarna vid förvaltningsdomstolarna och specialdomstolarna på motsvarande sätt har nominerat sina kandidater till ledamöter och ersättare; innan de nomineras ska chefsdomarna vid dessa olika domstolar samråda och höra de arbetstagarorganisationer som företräder domarna,
- 4) Finlands Advokatförbund har nominerat en kandidat till ledamot och ersättare ur advokatkåren, och
- 5) de arbetstagarorganisationer som företräder andra anställda vid domstolarna än domarna har nominerat sin kandidat till ledamot och ersättare.

Till uppgifterna som ledamot och ersättare som avses i 1 mom. 3–5 punkten ska det nomineras dubbelt så många kandidater som det antal ledamöter och ersättare som ska tillsättas. Justitieministeriet förklarar de uppgifter som avses i 1 mom. 3 punkten lediga att sökas och begär kandidatnomineringar till de uppgifter som avses i 1 mom. 1–5 punkten.

Tjänstgör en ledamot eller ersättare i direktionen inte längre i den tjänst eller uppgift som utgör grunden för nomineringen eller har han eller hon valts till en uppgift som avses i 7 § 4 mom., ska i hans eller hennes ställe nomineras en ny ledamot eller ersättare för återstoden av direktionens mandattid. En ny ledamot ska likväl inte nomineras enbart på den grunden att en chefsdomare som avses i 1 mom. 3 punkten före utgången av mandattiden övergår till en annan domartjänst eller att en annan i den punkten avsedd domare än en chefsdomare utnämns till tjänsten som chefsdomare.

9 §

Direktionens ordförande och vice ordförande

Direktionen utser inom sig en ordförande och enligt föreskrifterna i arbetsordningen en eller flera vice ordförande.

10 §

Direktionens beslutsfattande

Direktionen är beslutförför när minst fem ledamöter eller ersättare är närvarande.

Som direktionens beslut anses den mening som de flesta omfattar. Om rösterna faller lika, avgör ordförandens röst.

Närmare föreskrifter om direktionens beslutsförfarande och om föredragningen i samband därmed får meddelas i domstolsmyndighetens arbetsordning.

11 §

Överdirektör

Domstolsmyndigheten leds av en överdirektör.

Överdirektören avgör ärenden som inte enligt lag eller arbetsordningen ska avgöras av direktionen eller någon annan tjänsteman.

Föreskrifter om överdirektörens rätt att överföra ärenden på andra tjänstemän för avgörande meddelas i arbetsordningen. Överdirektören kan förbehålla sig rätten att avgöra ett ärende som han eller hon överfört eller som annars ska avgöras av någon annan tjänsteman.

12 §

Överdirektörens tjänstemannarättsliga ställning

Överdirektören är chef för ett ämbetsverk enligt vad som avses i 26 § 1 mom. 4 punkten i statstjänstemannalagen.

13 §

Andra tjänster och övrig personal

Vid domstolsmyndigheten finns utöver överdirektörstjänsten andra tjänster och annan personal enligt föreskrifterna i arbetsordningen. Bestämmelser om behörighetsvillkoren för annan personal kan meddelas i domstolens arbetsordning, om detta är befogat med tanke på skötseln av de uppgifter som hör till tjänsten i fråga.

14 §

Arbetsordning

Närmare föreskrifter om domstolsmyndighetens verksamhet, organisation och personal samt om organiseringen av arbetet och behandlingen av ärenden vid domstolsmyndigheten meddelas i arbetsordningen.

Domstolsmyndighetens arbetsordning är offentlig och den ska finnas tillgänglig för alla.

21 kap.

Domarutbildningsnämnden

1 §

Uppgifter

Domarutbildningsnämnden har till uppgift att

1) sköta planeringen av den utbildning som ordnas för domstolsledamöter, föredragande, beredare, tingsnotarier och övrig personal vid domstolarna i samarbete med domstolsmyndigheten och domstolarna,

2) sköta planeringen och anordnandet av de prov och prestationer som avses i 18 kap. 2 § och 6 § 1 mom.,

3) sköta ordnandet av ansökningsförfarandet för assessorstjänster samt det förberedande urvalet av assessorer,

4) sköta ordnandet av det centraliserade förfarandet för ansökan om praktikplatser enligt lagen om domstolspraktik samt urvalet och utnämningen av tingsnotarier,

5) ge hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och försäkringsdomstolen anvisningar om innehållet i den individuella studieplan för assessorer som avses i 18 kap. 4 § 2 mom.,

- 6) ge tingsrätterna, hovrätterna och förvaltningsdomstolarna anvisningar om innehållet i den praktikplan som avses i 12 § i lagen om domstolspraktik,
- 7) på begäran lämna utlåtande till domstolsmyndigheten om de personer som ska väljas till ledarutbildning eller annan utbildning inom domstolsväsendet,
- 8) bevilja den i 18 kap. 6 § 2 mom. avsedda rätten att använda titeln domarutbildad,
- 9) bevilja den i 18 § i lagen om domstolspraktik avsedda titeln vicehäradshövding.

2 §

Tillsättning och sammansättning

Domarutbildningsnämnden tillsätts av stastrådet för fem år i sänder.

Domarutbildningsnämnden har en ordförande, en vice ordförande och åtta övriga ledamöter. Ordföranden, vice ordföranden och fyra ledamöter ska vara domare som innehar ordinarie tjänst. Övriga ledamöter är en åklagare, en advokat, en ledamot som företräder den juridiska forskningen och undervisningen samt en ledamot som företräder domstolsmyndigheten. Varje ledamot har en personlig ersättare.

Nämndens domarledamöter ska jämlikt företräda olika domstolar och minst en av domarledamöterna ska vara chefsdomare.

3 §

Nominering av ledamöter

Domarutbildningsnämnden tillsätts efter det att

- 1) domarförslagsnämnden utifrån anmälningar har nominerat ordförande, vice ordförande och övriga domarledamöter samt deras ersättare,
- 2) riksåklagaren har nominerat ledamot och ersättare att företräda åklagarna,
- 3) Finlands Advokatförbund bland sina medlemmar har nominerat ledamot och ersättare att företräda advokatkåren,
- 4) justitieministeriet har nominerat ledamot och ersättare att företräda den juridiska forskningen och undervisningen,
- 5) domstolsmyndigheten har nominerat sin egen ledamot och ersättare.

Vad som i 20 kap. 3 § 1 och 3 mom. föreskrivs om nominering av ledamöter och ersättare i domarförslagsnämnden tillämpas även vid nominering av ledamöter och ersättare i domarutbildningsnämnden.

AVDELNING VI

SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

23 kap.

Ändringssökande

7 §

Sökande av ändring i domstolsmyndighetens beslut

Domstolsmyndighetens beslut får överklagas hos förvaltningsdomstolen på placeringsorten för domstolsmyndigheten i enlighet med vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. För-

valtningsdomstolens beslut får överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

2.

Lag

om domstolspraktik

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om domstolspraktik (674/2016) 4 § som följer:

4 §

Ledigförklaring av praktikplatser

Domarutbildningsnämnden ledigförklarar praktikplatserna centraliserat en gång om året. Domstolsmyndigheten sköter i samband med ledigförklaringen av en tjänst de praktiska åtgärder som avses i 11 kap. 5 och 6 § i domstolslagen och utarbetar ett sammandrag över sökandenas meriter.

I ansökningsannonsen ska det nämnas om praktiken förutom vid en tingsrätt delvis kan utföras vid en hovrätt eller en förvaltningsdomstol.

3.

Lag

om ändring av lagen om nämndemän vid tingsrätterna

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om nämndemän vid tingsrätterna (675/2016) 3 och 12 § som följer:

3 §

Fastställelse och ändring av antalet nämndemän

Domstolsmyndigheten fastställer antalet nämndemän vid tingsrätterna. Om flera kommuner ingår i tingsrättens domkrets, fastställer domstolsmyndigheten antalet nämndemän som ska väljas från varje kommun, i första hand i proportion till antalet mantalsskrivna invånare i kommunen. Från varje kommun ska dock väljas minst en nämndeman.

Antalet nämndemän kan ändras på framställning av kommunfullmäktige eller tingsrätten, om invånarantalet i kommunerna inom domkretsen eller antalet mål och ärenden som ska behandlas i tingsrätten i den sammansättning som avses i 2 kap. 1 § i rättegångsbalken väsentligen har förändrats.

Om kommunindelningen eller den judiciella indelningen ändras, kan domstolsmyndigheten ändra antalet nämndemän utan den framställning som avses i 2 mom. När antalet nämndemän ändras kan domstolsmyndigheten samtidigt bestämma huruvida nytt val av nämndemän från kommunerna i fråga ska förrättas för återstoden av mandatperioden.

Innan antalet nämndemän fastställs eller ändras ska tingsrätten och kommunerna inom tingsrättens domkrets ges tillfälle att yttra sig i saken.

12 §

Nämndemäns arvode och kostnadsersättning

Till en nämndeman betalas av statliga medel

- 1) arvode,
- 2) ersättning för inkomstbortfall och för kostnader som på grund av uppdraget som nämndeman föranleds av avlönande av vikarie, anordnande av barnvård eller något motsvarande,
- 3) resekostnadsersättning och dagtraktamente.

Domstolsmyndigheten fastställer närmare grunder för och beloppet av det arvode, den ersättning och det dagtraktamente som en nämndeman erhåller.

Anser en nämndeman att han eller hon inte fått arvode eller ersättning enligt 1 och 2 mom., kan nämndemannen yrka på rättelse hos lagmannen vid tingsrätten. Yrkar inte nämndemannen rättelse inom ett år efter utgången av det kalenderår då betalning borde ha skett går rätten till förmånerna förlorad. I ett beslut med anledning av ett rättelseyrkande får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996). I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

4.

Lag

om ändring av lagen om säkerhetskontroller vid domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (1121/1999) 7 § som följer:

7 §

Ministeriets uppgifter

Justitieministeriet kan meddela närmare föreskrifter och anvisningar om de tekniska tillvägagångssätten i fråga om säkerhetskontrollåtgärderna och om hur säkerhetskontrollerna ska ordnas i praktiken samt om den utbildning som ska ordnas.

1.

Lag

om ändring av domstolslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i domstolslagen (673/2016) rubriken för 1 kap. samt 1 kap. 1 §, 10 kap. 11 §, 11 kap. 4–6, 9 och 11 §, 14 kap. 4 §, 17 kap. 22 §, 18 kap. 1 §, 21 kap. 1–3 § och rubriken för avdelning V och
fogas till lagen ett nytt 19 a kap., en ny rubrik för avdelning VI och till 23 kap. en ny 7 § som följer:

Gällande lydelse

1 kap.

Allmänna bestämmelser om domstolar och domare

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om domstolar, domare, övriga domstolsledamöter och annan personal. I lagen finns även bestämmelser om domarförslagsnämnden och domarutbildningsnämnden samt om deras uppgifter och personal.

Lagen tillämpas på högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen samt på deras ledamöter, om inte något annat föreskrivs i lagen om högsta domstolen (665/2005) eller i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006).

Särskilda bestämmelser gäller för riksätten.

Föreslagen lydelse

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag innehåller bestämmelser om domstolar, domare, övriga domstolsledamöter och annan personal. I lagen finns även bestämmelser om *domstolsmyndigheten*, domarförslagsnämnden och domarutbildningsnämnden samt om deras uppgifter och personal.

Lagen tillämpas på högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen samt på deras ledamöter, om inte något annat föreskrivs i lagen om högsta domstolen (665/2005) eller i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006).

Särskilda bestämmelser gäller för riksätten.

10 kap.

Behörighetsvillkor för domare

11 §

Övriga domartjänster som kräver särskilda språkkunskaper

Vid de tvåspråkiga hovrätterna och förvaltningsdomstolarna samt vid marknadsdomstolen och försäkringsdomstolen kan det för att trygga de språkliga rättigheterna finnas ett tillräckligt antal tjänster för lagfarna domare för vilka det av dem som utnämns till tjänsterna krävs sådana språkkunskaper som avses i 10 § 1 mom.

Bestämmelser om hur många i 1 mom. avsedda domartjänster det finns vid var och en av de tvåspråkiga domstolarna utfärdas genom förordning av statsrådet. Innan ärendet föredras för statsrådet ska justitieministeriet begära utlåtande från högsta domstolen respektive högsta förvaltningsdomstolen över behovet av i 1 mom. avsedda domartjänster.

11 kap.

Utnämning av chefsdomare och ordinarie domare

4 §

Ledigförklaring av tjänster

Ordinarie domartjänster och chefsdomartjänster som tillsätts för viss tid ska förklaras lediga att sökas vid domstolen innan de tillsätts.

10 kap.

Behörighetsvillkor för domare

11 §

Övriga domartjänster som kräver särskilda språkkunskaper

Vid de tvåspråkiga hovrätterna och förvaltningsdomstolarna samt vid marknadsdomstolen och försäkringsdomstolen kan det för att trygga de språkliga rättigheterna finnas ett tillräckligt antal tjänster för lagfarna domare för vilka det av dem som utnämns till tjänsterna krävs sådana språkkunskaper som avses i 10 § 1 mom.

Bestämmelser om hur många i 1 mom. avsedda domartjänster det finns vid var och en av de tvåspråkiga domstolarna utfärdas genom förordning av statsrådet. Innan ärendet föredras för statsrådet ska justitieministeriet begära utlåtande från *domstolsmyndigheten* över behovet av i 1 mom. avsedda domartjänster.

11 kap.

Utnämning av chefsdomare och ordinarie domare

4 §

Ledigförklaring av tjänster

Ordinarie domartjänster och chefsdomartjänster som tillsätts för viss tid ska förklaras lediga att sökas innan de tillsätts.

Beslut om att ledigförklara en domartjänst fattas av

1) högsta domstolen när tjänsten som president vid högsta domstolen, tjänsterna som hovrättspresident eller tjänsten som president vid arbetsdomstolen ledigförklaras,

2) högsta förvaltningsdomstolen när tjänsten som president vid högsta förvaltningsdomstolen samt tjänsterna som överdomare vid en förvaltningsdomstol, tjänsten som överdomare vid marknadsdomstolen och tjänsten som överdomare vid försäkringsdomstolen ledigförklaras,

3) respektive hovrätt när tjänsten som lag-

man vid en tingsrätt ledigförklaras samt
4) den domstol där domartjänsten finns när
det gäller övriga domartjänster.

5 §

Domstol som ledigförklarar en tjänst

Högsta domstolen ledigförklarar tjänsten som president vid högsta domstolen, tjänsterna som hovrättspresident och tjänsten som president vid arbetsdomstolen.

Högsta förvaltningsdomstolen ledigförklarar tjänsten som president vid högsta förvaltningsdomstolen samt tjänsterna som överdomare vid en förvaltningsdomstol, tjänsten som överdomare vid marknadsdomstolen och tjänsten som överdomare vid försäkringsdomstolen.

Respektive hovrätt ledigförklarar tjänsterna som lagman vid en tingsrätt.

Den domstol där domartjänsten finns ledigförklarar de domartjänster som inte nämns i 1–3 mom.

6 §

Ny ledigförklaring av en tjänst, förlängning av ansökningstiden och återkallande av ledigförklaringen av en tjänst

Av giltiga skäl får en domartjänst förklaras ledig att sökas på nytt eller ansökningstiden för en domartjänst förlängas. De som tidigare har sökt tjänsten beaktas då utan en ny ansökan. En anmälan om ledigförklaring av en tjänst kan av giltiga skäl även återkallas.

Beslut om att en tjänst ska förklaras ledig att sökas på nytt, förlängning av ansökningstiden och återkallande av ledigförklaringen av tjänsten fattas av den domstol som ledigförklarar tjänsten.

9 §

Behandlingen av ärenden i domarförslagsnämnden

Innan domarförslagsnämnden gör en utnämningsframställning begär nämnden utlå-

5 §

Domstolsmyndighetens uppgifter

Domstolsmyndigheten sköter de praktiska åtgärder som hänför sig till ledigförklaringen av en tjänst i enlighet med anvisningar från den domstol som avses i 4 §.

Domstolsmyndigheten utarbetar enligt domarförslagsnämndens anvisningar ett sammandrag över sökandenas tjänstemeriter och över övriga meriter som beaktats och lämnar sammandraget till de domstolar och den domarförslagsnämnd som avses i 9 §.

De åtgärder som avses i 1 och 2 mom. sköts dock av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen när en tjänst som avses i 7 § är ledigförklarad.

6 §

Ny ledigförklaring av en tjänst, förlängning av ansökningstiden och återkallande av ledigförklaringen av en tjänst

Av giltiga skäl får en domartjänst förklaras ledig att sökas på nytt eller ansökningstiden för en domartjänst förlängas. De som tidigare har sökt tjänsten beaktas då utan en ny ansökan. En anmälan om ledigförklaring av en tjänst kan av giltiga skäl även återkallas.

Beslut om att en tjänst ska förklaras ledig att sökas på nytt, förlängning av ansökningstiden och återkallande av ledigförklaringen av tjänsten fattas av den domstol som avses i 4 §. Domstolsmyndigheten sköter de anknytande praktiska åtgärderna med undantag för tjänster som anges i 7 §.

9 §

Behandlingen av ärenden i domarförslagsnämnden

Innan domarförslagsnämnden gör en utnämningsframställning begär nämnden utlå-

tande om de sökande av den domstol som har förklarat tjänsten ledig. När det gäller tingsdomartjänster begär nämnden dock utlåtande om de sökande av respektive hovrätt och dessutom av den tingsrätt där tjänsten är ledigförklarad. När det gäller sökande till en tjänst som jordrättsingenjör ska utlåtande dessutom begäras av Lantmäteriverket. På motsvarande sätt ska utlåtande inhämtas av Ålands landskapsregering innan lagmannen vid Ålands tingsrätt utnämns.

Domarförslagsnämnden kan innan den gör en utnämningsframställning i fråga om arbetsdomstolens president eller arbetsdomstolsråd begära utlåtande om sökandena av de centralorganisationer och arbetsmarknadsverk som avses i 17 kap. 13 § samt av finansministeriet och Finlands Bank. Nämnden kan också inhämta andra utlåtanden och utredningar samt höra sökande och sakkunniga.

Innan en utnämningsframställning görs ska de sökande ges tillfälle att yttra sig med anledning av de utlåtanden och utredningar som skaffats under beredningen av utnämningssärendet.

11 §

Innehållet i domstolens utlåtande

Domstolens utlåtande ska innehålla ett motiverat yttrande om vilken av de sökande som bör utnämnas.

Av domstolens utlåtande ska framgå domstolens motiverade uppfattning om de sökandes meriter och kompetens samt deras inbördes rangordning med hänsyn till den tjänst som ska tillsättas. Domarförslagsnämnden kan vid behov ge närmare anvisningar om innehållet i utlåtandet.

Till utlåtandet från den domstol som ledigförklarat tjänsten som domare ska det bifogas ett sammandrag enligt nämndens anvisningar över sökandenas tjänstemeriter och över övriga meriter som beaktats. När det gäller de sökande till en tingsdomartjänst utarbetas sammandraget dock av hovrätten.

tande om de sökande av den domstol som har *fattat beslut om att ledigförklara tjänsten.* När det gäller tingsdomartjänster begär nämnden dock utlåtande om de sökande av respektive hovrätt och dessutom av den tingsrätt där tjänsten är ledigförklarad. När det gäller sökande till en tjänst som jordrättsingenjör ska utlåtande dessutom begäras av Lantmäteriverket. På motsvarande sätt ska utlåtande inhämtas av Ålands landskapsregering innan lagmannen vid Ålands tingsrätt utnämns.

Domarförslagsnämnden kan innan den gör utnämningsframställning i fråga om arbetsdomstolens president eller arbetsdomstolsråd begära utlåtande om sökandena av de centralorganisationer och arbetsmarknadsverk som avses i 17 kap. 13 § samt av finansministeriet och Finlands Bank. Nämnden kan också inhämta andra utlåtanden och utredningar samt höra sökande och sakkunniga.

Innan en utnämningsframställning görs ska de sökande ges tillfälle att yttra sig med anledning av de utlåtanden och utredningar som skaffats under beredningen av utnämningssärendet.

11 §

Innehållet i domstolens utlåtande

Domstolens utlåtande ska innehålla ett motiverat yttrande om vilken av de sökande som bör utnämnas.

Av domstolens utlåtande ska framgå domstolens motiverade uppfattning om de sökandes meriter och kompetens samt deras inbördes rangordning med hänsyn till den tjänst som ska tillsättas. Domarförslagsnämnden kan vid behov ge närmare anvisningar om innehållet i utlåtandet.

(upphävs)

14 kap.

**Tjänstgöring vid en annan domstol och
förflyttning**

4 §

*Förflyttning av domare vid omstrukturering
av domstolsväsendet*

På förflyttning av domare vid omstrukturering av domstolsväsendet tillämpas vad som i 5 a §, 5 b § 2 mom. och 5 c § 1 mom. i stats-tjänstemannalagen föreskrivs om omstrukturering av funktioner inom statsförvaltningen.

Om den tjänst som ska förflyttas med stöd av 1 mom. efter omstruktureringen finns på ett annat ställe än inom domarens pendlingsregion, och domaren inte samtycker till förflyttning, ska en förflyttning av domaren till en annan domartjänst inom hans eller hennes pendlingsregion eftersträvas. Om det inte finns någon sådan tjänst, kan domaren med sitt samtycke förflyttas till en domartjänst eller annan tjänst utanför pendlingsregionen. Om det vid omstruktureringen i stället för domartjänsten inrättas en ny tjänst som inte är en domartjänst, har domaren dock rätt att i första hand bli utnämnd till en domartjänst.

En domare kan enbart förflyttas till en tjänst vars behörighetsvillkor domaren uppfyller och som kan anses vara lämplig för honom eller henne. Vid förflyttning till en domartjänst iaktas förfarandet för utnämning av domare. Tjänsten ledigförklaras dock inte. Det domstolsutlåtande om tillsättande av en domartjänst som avses i 11 kap. 10 § ges av högsta domstolen eller av högsta förvaltningsdomstolen beroende på vilken domstol omstruktureringen gäller.

Om en domare utan giltig orsak vägrar att ta emot en tjänst som avses i 2 mom., kan domaren entledigas. Ärendet behandlas av högsta förvaltningsdomstolen på ansökan av justitieministeriet. Ärendet ska behandlas som ett brådsäkande rättskipningsärende.

14 kap.

**Tjänstgöring vid en annan domstol och
förflyttning**

4 §

*Förflyttning av domare vid omstrukturering
av domstolsväsendet*

På förflyttning av domare vid omstrukturering av domstolsväsendet tillämpas vad som i 5 a §, 5 b § 2 mom. och 5 c § 1 mom. i stats-tjänstemannalagen föreskrivs om omstrukturering av funktioner inom statsförvaltningen.

Om den tjänst som ska förflyttas med stöd av 1 mom. efter omstruktureringen finns på ett annat ställe än inom domarens pendlingsregion, och domaren inte samtycker till förflyttning, ska en förflyttning av domaren till en annan domartjänst inom hans eller hennes pendlingsregion eftersträvas. Om det inte finns någon sådan tjänst, kan domaren med sitt samtycke förflyttas till en domartjänst eller annan tjänst utanför pendlingsregionen. Om det vid omstruktureringen i stället för domartjänsten inrättas en ny tjänst som inte är en domartjänst, har domaren dock rätt att i första hand bli utnämnd till en domartjänst.

En domare kan enbart förflyttas till en tjänst vars behörighetsvillkor domaren uppfyller och som kan anses vara lämplig för honom eller henne. Vid förflyttning till en domartjänst iaktas förfarandet för utnämning av domare. Tjänsten ledigförklaras dock inte. Det domstolsutlåtande om tillsättande av en domartjänst som avses i 11 kap. 10 § ges av högsta domstolen eller av högsta förvaltningsdomstolen beroende på vilken domstol omstruktureringen gäller.

Om en domare utan giltig orsak vägrar att ta emot en tjänst som avses i 2 mom., kan domaren entledigas. Ärendet behandlas av högsta förvaltningsdomstolen på ansökan av *domstolsmyndigheten*. Ärendet ska behandlas som ett brådsäkande rättskipningsärende.

AVDELNING IV

SAKKUNNIGLEDAMÖTER OCH ÖVRIG PERSONAL

17 kap.

Sakkunnigledamöter

22 §

Sakkunnigledamöters arvode

Till sakkunnigledamöter betalas av statens medel ett skäligt arvode och en skälig ersättning. Arvodenas och ersättningarnas grunder och belopp fastställs av justitieministeriet.

18 kap.

Assessorer

1 §

Assessorstjänster

Vid hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och försäkringsdomstolen kan det i utbildnings- syfte finnas tjänster som assessor för viss tid och som tillsätts för tre år. Av särskilda skäl kan utnämningen till tjänsten förlängas med högst två år.

En person som har tjänstgjort som assessor i två år får under återstoden av sin mandattid även tjänstgöra i andra domaruppgifter eller som föredragande vid högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen.

Vid utnämning av assessor iakttas vad som i 12 kap. föreskrivs om utnämning av domare till tjänsteförhållande för viss tid.

AVDELNING IV

SAKKUNNIGLEDAMÖTER OCH ÖVRIG PERSONAL

17 kap.

Sakkunnigledamöter

22 §

Sakkunnigledamöters arvode

Till sakkunnigledamöter betalas av statens medel ett skäligt arvode och en skälig ersättning. Arvodenas och ersättningarnas grunder och belopp fastställs av *domstolsmyndigheten*.

18 kap.

Assessorer

1 §

Assessorstjänster

Vid hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och försäkringsdomstolen kan det i utbildnings- syfte finnas tjänster som assessor för viss tid och som tillsätts för tre år. Av särskilda skäl kan utnämningen till tjänsten förlängas med högst två år.

En person som har tjänstgjort som assessor i två år får under återstoden av sin mandattid även tjänstgöra i andra domaruppgifter eller som föredragande vid högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen.

Vid utnämning av assessor iakttas vad som i 12 kap. föreskrivs om utnämning av domare till tjänsteförhållande för viss tid. *Beslut om att ledigförklara en assessorstjänst fattas av domarutbildningsnämnden. Domstolsmyndigheten sköter i samband med ledigförklaringen av en tjänst de praktiska åtgärder som avses i 11 kap. 5 och 6 § samt utarbetar ett sammandrag och lämnar det till domarutbildningsnämnden.*

AVDELNING V
SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

(ny)

AVDELNING V
**DOMSTOLSMYNDIGHETEN OCH
NÄMNDERNA**

19 a kap.

Domstolsmyndigheten

1 §

Domstolsmyndigheten

För skötseln av domstolarnas verksamhetsförutsättningar och för utvecklande, planering och stödjande av verksamheten finns domstolsmyndigheten inom justitieministeriets förvaltningsområde.

2 §

Domstolsmyndighetens uppgifter

Domstolsmyndigheten har till uppgift att se till att domstolarna kan utöva dömande makt på ett högklassigt sätt och att domstolarnas förvaltning är effektivt och ändamålsenligt ordnad.

Domstolsmyndigheten ska i synnerhet

1) för justitieministeriet lägga fram ett förslag till domstolarnas omkostnader och i enlighet med den godkända budgeten besluta om fördelningen av omkostnaderna mellan domstolarna till den del som anslag inte har beviljats direkt till domstolarna,

2) sköta domstolarnas lokalhantering,

3) sköta upprätthållandet och utvecklandet av domstolarnas informationssystem,

4) i samarbete med domarutbildningsnämnden som avses i 21 kap. se till att det ordnas utbildning för domarna och domstolarnas övriga personal,

5) besluta om angelägenheter som hänför sig till inrättande, indragning och överföring av tjänster samt tjänsteregleringar vid domstolar samt sköta tjänstekollektivavtals- och andra anställningsärenden som gäller personer som tjänstgör vid domstolar till den del som de inte hör till en domstol eller någon annan myndighet,

6) stödja domstolarna i deras kommunikation,

7) följa resultaten av domstolarnas verksamhet samt göra upp rapporter och kalkyler över den,

8) i riksomfattande utvecklingsprojekt och andra projekt vara det verk som företräder domstolsväsendet, om ärendet inte hör till en domstol, statsrådet eller någon annan myndighet,

9) delta i det allmänna utvecklandet av domstolsväsendets verksamhet,

10) främja, stödja och samordna utvecklingsprojekt som gäller domstolarna och deras verksamhet,

11) lägga fram initiativ för statsrådet om lagstiftning, åtgärder eller utveckling inom sitt ansvarsområde,

12) delta i det internationella samarbetet inom sitt ansvarsområde,

13) sköta andra centralförvaltningsuppgifter inom domstolsväsendet.

3 §

Domstolarnas ställning

Domstolsmyndigheten ska i sin verksamhet beakta domstolarnas oberoende samt de högsta domstolarnas uppgifter och ställning enligt grundlagen.

Det som föreskrivs i 2 § begränsar inte domstolarnas behörighet enligt lag.

4 §

Hörande av de högsta domstolarna

Domstolsmyndigheten ska ge högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen tillfälle att yttra sig om budgetförslaget för de övriga domstolarna samt budgetförslaget för domstolsmyndigheten. De högsta domstolarnas ställningstaganden ska delges justitieministeriet.

De högsta domstolarna ska ges tillfälle att yttra sig också om andra sådana ärenden som behandlas vid domstolsmyndigheten och som kan ha stor principiell betydelse för domstolsväsendet.

5 §

Ledning

Domstolsmyndigheten har en direktion och en överdirektör.

6 §

Direktion

Domstolsmyndighetens högsta beslutande organ är direktionen.

Direktionen

1) beslutar om centrala mål, en strategi och principer för styrningen av domstolsmyndighetens verksamhet och ekonomi,

2) beslutar om de budgetförslag för domstolarna och domstolsmyndigheten som ska lämnas till justitieministeriet,

3) beslutar om fördelningen av anslagen mellan domstolarna i enlighet med den godkända statsbudgeten till den del som anslag inte har beviljats direkt till domstolarna,

4) fastställer de allmänna principerna för ordnande av tillsynen över domstolarnas och domstolsmyndighetens bokföring och medelsförvaltning,

5) godkänner avtal som är betydande eller principiellt viktiga för domstolsmyndigheten och ger utlåtande i ärenden som är principiellt viktiga med avseende på domstolsmyndighetens ansvarsområde,

6) beslutar i enlighet med statstjänstemannalagen om inrättande, indragning och överföring av andra domartjänster än domartjänsterna vid de högsta domstolarna,

7) beslutar om en ansökan om entledigande av en domare som avses i 14 kap. 4 § 4 mom.,

8) utnämner överdirektören, beviljar överdirektören avsked och fattar andra viktiga beslut som gäller överdirektörens tjänsteförhållande,

9) fastställer domstolsmyndighetens arbetsordning, och

10) fattar andra beslut av betydelse för domstolsmyndighetens verksamhet och uppgifter.

7 §

Tillsättning av direktionen och direktionens sammansättning

Statsrådet tillsätter domstolsmyndighetens direktion för fem år i sänder.

Direktionen består av en domare från högsta domstolen, en domare från högsta förvaltningsdomstolen och en domare från hovrätterna, en från tingsrätterna, en från förvaltningsdomstolarna och en från specialdomstolarna. Direktionen består dessutom av en ledamot som hör till domstolarnas övriga anställda, en advokat och en ledamot som har sakkunskap i synnerhet i ledning av den offentliga förvaltningen. Varje ledamot har en personlig ersättare.

En av domarledamöterna ska vara chefsdomare vid en hovrätt eller en tingsrätt och en chefsdomare vid en förvaltningsdomstol eller en specialdomstol.

En riksdagsledamot, en medlem av statsrådet, en ledamot av landskapsfullmäktige, landskapsstyrelsen, landskapsregeringen, kommunfullmäktige eller kommunsstyrelsen får inte ingå i domstolsmyndighetens direktion.

8 §

Nominering av kandidater till ledamöter

Domstolsmyndighetens direktion tillsätts efter det att

1) högsta domstolen inom sig har nominerat en kandidat till ledamot och ersättare,

2) högsta förvaltningsdomstolen inom sig har nominerat en kandidat till ledamot och ersättare,

3) chefsdomarna vid hovrätterna och tingsrätterna utifrån anmälningarna har nominerat kandidater till tingsrätternas och hovrätternas ledamöter och ersättare och chefsdomarna vid förvaltningsdomstolarna och specialdomstolarna på motsvarande sätt har nominerat sina kandidater till ledamöter och ersättare; innan de nomineras ska chefsdomarna vid dessa olika domstolar samråda och höra de arbetstagarorganisationer som företräder domarna,

4) Finlands Advokatförbund har nominerat

en kandidat till ledamot och ersättare ur advokat kåren, och

5) de arbetstagarorganisationer som företäder andra anställda vid domstolarna än domarna har nominerat en kandidat till ledamot och ersättare.

Till uppgifterna som ledamot och ersättare som avses i 1 mom. 3–5 punkten ska det nomineras dubbelt så många kandidater som det antal ledamöter och ersättare som ska tillsättas. Justitieministeriet förklarar de uppgifter som avses i 1 mom. 3 punkten lediga att sökas och begär kandidatnomineringar till de uppgifter som avses i 1 mom. 1–5 punkten.

Tjänstgör en ledamot eller ersättare i direktionen inte längre i den tjänst eller uppgift som utgör grunden för nomineringen eller har han eller hon valts till en uppgift som avses i 7 § 4 mom., ska i hans eller hennes ställe nomineras en ny ledamot eller ersättare för återstoden av direktionens mandatid. En ny ledamot ska likväl inte nomineras enbart på den grunden att en chefsdomare som avses i 1 mom. 3 punkten före utgången av mandattiden övergår till en annan domartjänst eller att en annan i den punkten avsedd domare än en chefsdomare utnämns till tjänsten som chefsdomare.

9 §

Direktionens ordförande och vice ordförande

Direktionen utser inom sig en ordförande och enligt föreskrifterna i arbetsordningen en eller flera vice ordförande.

10 §

Direktionens beslutsfattande

Direktionen är beslutför när minst fem ledamöter eller ersättare är närvarande.

Som direktionens beslut anses den mening som de flesta omfattar. Om rösterna faller lika, avgör ordförandens röst.

Närmare föreskrifter om direktionens beslutsförfarande och om föredragningen i samband därmed får meddelas i domstolsmyndighetens arbetsordning.

11 §

Överdirektör

Domstolsmyndigheten leds av en överdirektör.

Överdirektören avgör ärenden som inte enligt lag eller arbetsordningen ska avgöras av direktionen eller någon annan tjänsteman.

Föreskrifter om överdirektörens rätt att överföra ärenden på andra tjänstemän för avgörande meddelas i arbetsordningen. Överdirektören kan förbehålla sig rätten att avgöra ett ärende som han eller hon överfört eller som annars ska avgöras av någon annan tjänsteman.

12 §

Överdirektörens tjänstemannarättsliga ställning

Överdirektören är chef för ett ämbetsverk enligt vad som avses i 26 § 1 mom. 4 punkten i statstjänstemannalagen.

13 §

Andra tjänster och övrig personal

Vid domstolsmyndigheten finns utöver överdirektörstjänsten andra tjänster och annan personal enligt föreskrifterna i arbetsordningen. Bestämmelser om behörighetsvillkoren för annan personal kan meddelas i domstolens arbetsordning, om detta är befogat med tanke på skötseln av de uppgifter som hör till tjänsten i fråga.

14 §

Arbetsordning

Närmare föreskrifter om domstolsmyndighetens verksamhet, organisation och personal samt om organiseringen av arbetet och behandlingen av ärenden vid domstolsmyndigheten meddelas i arbetsordningen.

Domstolsmyndighetens arbetsordning är offentlig och den ska finnas tillgänglig för alla.

21 kap.

Domarutbildningsnämnden

1 §

Uppgifter

Domarutbildningsnämnden har till uppgift att

1) sköta planeringen av den utbildning som ordnas för domstolsledamöter, föredragande, beredare, tingsnotarier och övrig personal vid domstolarna i samarbete med justitieministeriet och domstolarna,

2) sköta planeringen och anordnandet av de prov och prestationer som avses i 18 kap. 2 § och 6 § 1 mom.,

3) sköta ordnandet av ansökningsförfarandet för assessorstjänster samt det förberedande urvalet av assessorer,

4) sköta ordnandet av det centraliserade förfarandet för ansökan om praktikplatser enligt lagen om domstolspraktik samt urvalet och utnämningen av tingsnotarier,

5) ge hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och försäkringsdomstolen anvisningar om innehållet i den individuella studieplan för assessorer som avses i 18 kap. 4 § 2 mom.,

6) ge tingsrätterna, hovrätterna och förvaltningsdomstolarna anvisningar om innehållet i den praktikplan som avses i 12 § i lagen om domstolspraktik,

7) på begäran lämna utlåtande till justitieministeriet om de personer som ska väljas till ledarutbildning eller annan utbildning inom domstolsväsendet,

8) bevilja den i 18 kap. 6 § 2 mom. avsedda rätten att använda titeln domarutbildad,

9) bevilja den i 18 § i lagen om domstolspraktik avsedda titeln vicehäradshövding.

2 §

Tillsättning och sammansättning

Domarutbildningsnämnden tillsätts av statsrådet för fem år i sänder.

Domarutbildningsnämnden har en ordförande, en vice ordförande och åtta övriga ledamöter. Ordföranden, vice ordföranden och

21 kap.

Domarutbildningsnämnden

1 §

Uppgifter

Domarutbildningsnämnden har till uppgift att

1) sköta planeringen av den utbildning som ordnas för domstolsledamöter, föredragande, beredare, tingsnotarier och övrig personal vid domstolarna i samarbete med *domstolsmyndigheten* och domstolarna,

2) sköta planeringen och anordnandet av de prov och prestationer som avses i 18 kap. 2 § och 6 § 1 mom.,

3) sköta ordnandet av ansökningsförfarandet för assessorstjänster samt det förberedande urvalet av assessorer,

4) sköta ordnandet av det centraliserade förfarandet för ansökan om praktikplatser enligt lagen om domstolspraktik samt urvalet och utnämningen av tingsnotarier,

5) ge hovrätterna, förvaltningsdomstolarna, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och försäkringsdomstolen anvisningar om innehållet i den individuella studieplan för assessorer som avses i 18 kap. 4 § 2 mom.,

6) ge tingsrätterna, hovrätterna och förvaltningsdomstolarna anvisningar om innehållet i den praktikplan som avses i 12 § i lagen om domstolspraktik,

7) på begäran lämna utlåtande till *domstolsmyndigheten* om de personer som ska väljas till ledarutbildning eller annan utbildning inom domstolsväsendet,

8) bevilja den i 18 kap. 6 § 2 mom. avsedda rätten att använda titeln domarutbildad,

9) bevilja den i 18 § i lagen om domstolspraktik avsedda titeln vicehäradshövding.

2 §

Tillsättning och sammansättning

Domarutbildningsnämnden tillsätts av stastrådet för fem år i sänder.

Domarutbildningsnämnden har en ordförande, en vice ordförande och åtta övriga ledamöter. Ordföranden, vice ordföranden och

fyra ledamöter ska vara domare som innehar ordinarie tjänst. Övriga ledamöter är en åklagare, en advokat, en ledamot som företräder den juridiska forskningen och undervisningen samt en ledamot som företräder justitieministeriet. Varje ledamot har en personlig ersättare.

Nämndens domarledamöter ska jämlikt företräda olika domstolar och minst en av domarledamöterna ska vara chefsdomare.

3 §

Nominering av ledamöter

Domarutbildningsnämnden tillsätts efter det att

1) domarförslagsnämnden utifrån anmälningar har nominerat ordförande, vice ordförande och övriga domarledamöter samt deras ersättare,

2) riksåklagaren har nominerat ledamot och ersättare att företräda åklagarna,

3) Finlands Advokatförbund bland sina medlemmar har nominerat ledamot och ersättare att företräda advokatkåren,

4) justitieministeriet har nominerat ledamot och ersättare att företräda den juridiska forskningen och undervisningen,

5) justitieministeriet har nominerat sin egen ledamot och ersättare.

Vad som i 20 kap. 3 § 1 och 3 mom. föreskrivs om nominering av ledamöter och ersättare i domarförslagsnämnden tillämpas även vid nominering av ledamöter och ersättare i domarutbildningsnämnden.

(ny)

23 kap.

Ändringssökande

(ny)

fyra ledamöter ska vara domare som innehar ordinarie tjänst. Övriga ledamöter är en åklagare, en advokat, en ledamot som företräder den juridiska forskningen och undervisningen samt en ledamot som företräder *domstolsmyndigheten*. Varje ledamot har en personlig ersättare.

Nämndens domarledamöter ska jämlikt företräda olika domstolar och minst en av domarledamöterna ska vara chefsdomare.

3 §

Nominering av ledamöter

Domarutbildningsnämnden tillsätts efter det att

1) domarförslagsnämnden utifrån anmälningar har nominerat ordförande, vice ordförande och övriga domarledamöter samt deras ersättare,

2) riksåklagaren har nominerat ledamot och ersättare att företräda åklagarna,

3) Finlands Advokatförbund bland sina medlemmar har nominerat ledamot och ersättare att företräda advokatkåren,

4) justitieministeriet har nominerat ledamot och ersättare att företräda den juridiska forskningen och undervisningen,

5) *domstolsmyndigheten* har nominerat sin egen ledamot och ersättare.

Vad som i 20 kap. 3 § 1 och 3 mom. föreskrivs om nominering av ledamöter och ersättare i domarförslagsnämnden tillämpas även vid nominering av ledamöter och ersättare i domarutbildningsnämnden.

AVDELNING VI

SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

23 kap.

Ändringssökande

7 §

Sökande av ändring i domstolsmyndighetens beslut

Domstolsmyndighetens beslut får överkla-

gas hos förvaltningsdomstolen på placeringsorten för domstolsmyndigheten i enlighet med vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

2.

Lag

om domstolspraktik

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om domstolspraktik (674/2016) 4 § som följer:

Gällande lydelse

4 §

Ledigförklaring av praktikplatser

Domarutbildningsnämnden ledigförklarar praktikplatserna centraliserat en gång om året.

I ansökningsannonsen ska det nämnas om praktiken förutom vid en tingsrätt delvis kan utföras vid en hovrätt eller en förvaltningsdomstol.

Föreslagen lydelse

4 §

Ledigförklaring av praktikplatser

Domarutbildningsnämnden ledigförklarar praktikplatserna centraliserat en gång om året. *Domstolsmyndigheten sköter i samband med ledigförklaringen av en tjänst de praktiska åtgärder som avses i 11 kap. 5 och 6 § i domstolslagen och utarbetar ett sammandrag över sökandenas meriter.*

I ansökningsannonsen ska det nämnas om praktiken förutom vid en tingsrätt delvis kan utföras vid en hovrätt eller en förvaltningsdomstol.

3.

Lag

om ändring av lagen om nämndemän vid tingsrätterna

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om nämndemän vid tingsrätterna (675/2016) 3 och 12 § som följer:

Gällande lydelse

3 §

Fastställelse och ändring av antalet nämndemän

Justitieministeriet fastställer antalet nämndemän vid tingsrätterna. Om flera kommuner ingår i tingsrättens domkrets, fastställer justitieministeriet antalet nämndemän som ska väljas från varje kommun, i första hand i proportion till antalet mantalsskrivna invånare i kommunen. Från varje kommun ska dock väljas minst en nämndeman.

Antalet nämndemän kan ändras på framställning av kommunfullmäktige eller tingsrätten, om invånarantalet i kommunerna inom domkretsen eller antalet mål och ärenden som ska behandlas i tingsrätten i den sammansättning som avses i 2 kap. 1 § i rättegångsbalken väsentligen har förändrats.

Om kommunindelningen eller den judiciella indelningen ändras, kan justitieministeriet ändra antalet nämndemän utan den framställning som avses i 2 mom. När antalet nämndemän ändras kan ministeriet samtidigt bestämma huruvida nytt val av nämndemän från kommunerna i fråga ska förrättas för återstoden av mandatperioden.

Innan antalet nämndemän fastställs eller ändras ska tingsrätten och kommunerna inom tingsrättens domkrets ges tillfälle att yttra sig i saken.

12 §

Nämndemäns arvode och kostnadsersättning

Föreslagna lydelse

3 §

Fastställelse och ändring av antalet nämndemän

Domstolsmyndigheten fastställer antalet nämndemän vid tingsrätterna. Om flera kommuner ingår i tingsrättens domkrets, fastställer *domstolsmyndigheten* antalet nämndemän som ska väljas från varje kommun, i första hand i proportion till antalet mantalsskrivna invånare i kommunen. Från varje kommun ska dock väljas minst en nämndeman.

Antalet nämndemän kan ändras på framställning av kommunfullmäktige eller tingsrätten, om invånarantalet i kommunerna inom domkretsen eller antalet mål och ärenden som ska behandlas i tingsrätten i den sammansättning som avses i 2 kap. 1 § i rättegångsbalken väsentligen har förändrats.

Om kommunindelningen eller den judiciella indelningen ändras, kan *domstolsmyndigheten* ändra antalet nämndemän utan den framställning som avses i 2 mom. När antalet nämndemän ändras kan *domstolsmyndigheten* samtidigt bestämma huruvida nytt val av nämndemän från kommunerna i fråga ska förrättas för återstoden av mandatperioden.

Innan antalet nämndemän fastställs eller ändras ska tingsrätten och kommunerna inom tingsrättens domkrets ges tillfälle att yttra sig i saken.

12 §

Nämndemäns arvode och kostnadsersättning

Till en nämndeman betalas av statliga medel

- 1) arvode,
- 2) ersättning för inkomstbortfall och för kostnader som på grund av uppdraget som nämndeman föranleds av avlönande av vikarie, anordnande av barnvård eller något motsvarande,
- 3) resekostnadsersättning och dagtraktamente.

Justitieministeriet fastställer närmare grunder för och beloppet av det arvode, den ersättning och det dagtraktamente som en nämndeman erhåller.

Anser en nämndeman att han eller hon inte fått arvode eller ersättning enligt 1 och 2 mom., kan nämndemannen yrka på rättelse hos lagmannen vid tingsrätten. Yrkar inte nämndemannen rättelse inom ett år efter utgången av det kalenderår då betalning borde ha skett går rätten till förmånerna förlorad. I ett beslut med anledning av ett rättelseyrkande får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996). I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Till en nämndeman betalas av statliga medel

- 1) arvode,
- 2) ersättning för inkomstbortfall och för kostnader som på grund av uppdraget som nämndeman föranleds av avlönande av vikarie, anordnande av barnvård eller något motsvarande,
- 3) resekostnadsersättning och dagtraktamente.

Domstolsmyndigheten fastställer närmare grunder för och beloppet av det arvode, den ersättning och det dagtraktamente som en nämndeman erhåller.

Anser en nämndeman att han eller hon inte fått arvode eller ersättning enligt 1 och 2 mom., kan nämndemannen yrka på rättelse hos lagmannen vid tingsrätten. Yrkar inte nämndemannen rättelse inom ett år efter utgången av det kalenderår då betalning borde ha skett går rätten till förmånerna förlorad. I ett beslut med anledning av ett rättelseyrkande får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996). I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

4.

Lag

om ändring av lagen om säkerhetskontroller vid domstolar

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (1121/1999) 7 § som följer:

Gällande lydelse

7 §

Ministeriets uppgifter

Justitieministeriet kan meddela närmare föreskrifter och anvisningar om de tekniska tillvägagångssätten i fråga om säkerhetskontrollåtgärderna och om hur säkerhetskontrollerna ska ordnas i praktiken samt om den utbildning som ska ordnas.

Föreslagen lydelse

(upphävs)

ERIÄVÄT MIELIPITEET

Hallitusneuvos Kirsi Äijälän eriävä mielipide

Eriävä mielipide koskee johtokunnan roolia niin finanssivallan kuin työnantajatehtävän kautta.

En pidä ehdotettuja viraston johtokunnan laajoja toimivaltuuksia ja kokoonpanoa asianmukaisena eduskunnan budjettivallan ja valtion työnantajatoimivallan näkökulmasta. Niin ikään eduskunnalle vastuunalaisen ja tilivelvollisen hallitusvallan näkökulmasta esitystä ei tältä osin voida pitää kaikilta osin asianmukaisena.

Toimikunnan mietinnössä esitetään tuomioistuinviraston johtamismalliksi pääosin tuomareista koostuvaa johtokuntaa, jolla olisi poikkeuksellisen laaja päätösvalta viraston johtamiseen liittyvissä asioissa. Viraston johtajana toimisi ylijohtaja. Johtamismalli esitetyssä muodossaan on valtionhallinnossa poikkeuksellinen. Virastoissa on johtoryhmiä ja joskus myös neuvonantavia neuvottelukuntia, jotka eivät kuitenkaan ole viraston päätöksentekoolimia.

Johtokunnalle ehdotetut tehtävät ja sen kokoonpano olisivat ristiriidassa sen toimivaltajaon kanssa, joka on yhteistoimintalain ja valtion virkaehtosopimuslain kantavana periaatteena. Ehdotettu ratkaisu johtaisi tilanteeseen, jossa etujärjestön edustaja olisi työnantajana päättämässä asiassa, josta lainsäätäjä ei ole katsonut edes voitavan sopia etujärjestön kanssa.

Edellä mainitun erityiskysymyksen lisäksi ongelmallista on se, että viraston ylintä päätösvaltaa olisi käyttämässä muita kuin valtion viranomaisen työnantajavastuussa olevia virkamiehiä. Erityisesti kysymys viranomaisen ulkopuolisten organisaatioiden edustajien roolista johtokunnassa on hankala. Vaikka päätöksenteossa korostettaisiinkin riippumattomuutta, aiheuttaa ehdotettu malli eturistiriitatilanteita tai ainakin ulkopuolisen silmin aiheen epäillä sitä ja saattaa vaikeuttaa tehokasta päätöksentekoa.

Yksi vaihtoehtoinen ratkaisumalli voisi olla suppea päällikkötuomareista koostuva johtokunta, jonka tukena toimisi laajemman edustuksen sisältävä neuvottelukunta.

Jatkovalmistelussa olisi tärkeää vielä selvittää tarkemmin johtokunnan toimivaltaa ja kokoonpanoa edellä esitetyt seikat huomioon ottaen.

Kirsi Äijälä

Suomen tuomariliitto ry:n puheenjohtaja, hovioikeudenneuvos Kimmo Vanteen eriävä mielipide

Johtokunnan kokoonpano

Tuomioistuinviraston tehtäväksi ehdotetaan huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Tehtävät liittyvät erityisesti tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä huolehtimiseen sekä tuomioistuinten toiminnan kehittämiseen, suunnitteluun ja tukemiseen. Johtokunta toimisi tuomioistuinviraston ylimpänä päättävänä elimenä. Johtokunnan tehtäviksi ehdotetaan päättää muun muassa viraston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista, oikeusministeriölle annettavista tuomioistuinten ja tuomioistuinviraston talousarvioehdotuksista, määrärahojen jakamisesta tuomioistuimille hyväksytyin valtion talousarvion mukaisesti siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle sekä valtion virkamieslain mukaisesti muiden kuin ylimpien tuomioistuinten tuomarin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja siirtämisestä.

Tuomioistuinviraston ja sen johtokunnan keskeiset tehtävät edellyttävät johtokunnalta ennen kaikkea hyvää tuomioistuinten toiminnan käytännön tuntemusta. Asianajajakunnalta tällainen tuntemus säännönmukaisesti puuttuu. Asianajajilla olevat kokemukset tuomioistuinpalvelujen käyttäjinä eivät korvaa tätä puutetta. Tämän vuoksi on mahdotonta nähdä, että asianajajan mukanaolosta johtokunnassa olisi hyötyä tuomioistuinviraston ja erityisesti sen johtokunnan tehtävien hoitamiselle. Eri asia on, että asianajajakunnalla on varmasti paljonkin annettavaa esimerkiksi tuomareiden koulutuksessa. Siinä on kuitenkin kysymys tuomioistuinviraston käytännön toiminnasta eikä johtokuntatasoisesta päätöksenteosta. Huomattava on lisäksi, että asianajajakunnalla on edustus tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilöstön koulutuksen suunnittelusta vastuussa olevassa tuomarinkoulutuslautakunnassa.

Edellä esitetyillä perusteilla katson, ettei johtokuntaan tulisi kuulua asianajajaa. Johtokunnan koosta toimikunnassa käydyissä keskusteluissa on korostettu toiminnan tehokkuusnäkökulmaa, mihin liittyen keskusteluissa on voimakkaasti ollut esillä myös mietinnössä ehdotettua suppeamman johtokunnan vaihtoehto. Johtokunnassa tarvittava muu kuin tuomioistuinten johtamisen kokemus voidaan asianmukaisesti turvata mietinnössä ehdotetuin tavoin yhdellä erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta omaavalla jäsenellä. Näihin seikkoihin nähden pidän perusteltuna, että johtokunnassa olisi vain kahdeksan jäsentä eli kuusi tuomaria, yksi tuomioistuinten muuhun henkilöstöön kuuluva jäsen sekä yksi jäsen, jolla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta.

Johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeäminen

Käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeuksien sekä erityistuomioistuinten muiden kuin päällikötuomareiden – eli niin sanottujen rivituomareiden – joukosta tulevien johtokunnan jäsen ehdokkaiden nimeämismenettelyn osalta pidän mietinnössä ehdotetusta poiketen parempana järjestelyä, jossa korkeimmat oikeudet nimeäisivät jäsen ehdokkaat kum-

pikin tuomioistuinlinjansa tuomareista eli korkein oikeus käräjä- ja hovioikeuksien tuomareista ja korkein hallinto-oikeus hallinto-oikeuksien ja erityistuomioistuinten tuomareista, tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä kuultuaan.

Mietinnössä todetulla tavalla tuomioistuinten monipuolisen tuntemuksen varmistaminen johtokunnassa on tärkeää. Välttämätöntä on, että myös rivituomareiden näkökulmat tuomioistuinten tarpeisiin tulevat riittävästi esiin johtokunnassa. Tämä voidaan varmistaa vain mietinnössä ehdotetulla tavalla eli niin, että johtokunnassa on jäseniä myös rivituomareiden keskuudesta. Olennaista on, että nämä jäsenet ovat henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtävään mahdollisimman sopivia. Tämän soveltuvuuden kannalta aiempi johtamiskokemus ei ole ratkaisevaa. Kummankin tuomioistuinlinjan rivituomareiden joukossa on varmuudella suuri määrä, ainakin useita kymmeniä nyt kysymyksessä olevaan tehtävään hyvin sopivia sellaisia henkilöitä, jotka eri syistä eivät ole uransa aikana hankkineet johtamiskokemusta.

Kansainvälisistä suosituksista [mm. mietinnössä mainitut Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus CM/Rec(2010)12 ja Euroopan neuvoston yhteydessä toimivan Euroopan tuomareiden neuvoa-antavan neuvoston CCJE:n kannanotto nro 10(2007) sekä CCJE:n julkaisema Magna Carta of Judges -asiakirja, (2010)3] on pääteltävissä, että tuomioistuinviraston johtokunnan tuomarijäsenten tulisi olla tuomareiden itsensä valitsemia (”judges elected by their peers”). Tätä periaatetta toteuttaisi parhaiten rivituomarijäsen ehdokkaiden nimeämisen osalta rivituomareiden keskuudessa suoritettu vaali. Tällainen valintatapa vastaisi mietinnössä päällikkötuomarijäsen ehdokkaiden osalta noudatettavaksi ehdotettua menettelyä. Rivituomareiden suuren määrän vuoksi vastaava menettely ei kuitenkaan liene toteuttamiskelpoinen. Toimikunnassa esillä on ollut lähinnä kaksi vaihtoehtoa: mietinnössä ehdotettu menettely, jossa nimeämisen suorittavat päällikkötuomarit tuomioistuinlinjoittain, ja menettely, jossa sen suorittavat korkeimmat oikeudet tuomioistuinlinjoittain.

Käytännössä kertyneet kokemukset ovat osoittaneet, että päällikkötuomarit ovat taipuvaisia korostamaan – jopa ylikorostamaan – johtamiskokemuksen merkitystä nyt kysymyksessä olevan tyyppisiä valintoja tehtäessä. Tällainen johtamiskokemuksen korostaminen ei välttämättä takaa henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan parhaiden ehdokkaiden nimetyksi tulemistä johtokunnan rivituomarijäsenten tehtäviin. Korkeimpien oikeuksien on syytä olettaa pystyvän kokonaisvaltaisemmin arvioimaan rivituomari ehdokkaiden soveltuvuutta viraston johtokunnan jäseniksi. Tämän vuoksi päädyn katsomaan, että toimikunnassa esillä olleista vaihtoehdoista parempi on menettely, jossa nimeämisen suorittavat korkeimmat oikeudet tuomioistuinlinjoittain, tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä kuultuaan. Käsitykseni mukaan nimeämisen ratkaisut on syytä tehdä korkeimpien oikeuksien täysistunnoissa, jolloin eri näkökohdat tulevat parhaiten huomioon otetuiksi.

Kimmo Vanne

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry:n pääluottamusmies Sari Ahon eriävä mielipide

Eriävä mielipiteeni koskee Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksia sekä johtokunnan jäsenehdokkaiden nimeämistä.

Ylijohtaja

Toimikunta ehdottaa Tuomioistuinlain 19 a luvun 12 pykälässä, että ylijohtajan kelpoisuudesta lausutaan seuraavaa:

Ylijohtaja on valtion virkamieslain 26 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu viraston päällikkö.

Viitatusta virkamieslain säännöksestä seuraa, että kelpoisuusehtona Ylijohtajaan sovellettaisiin virkamieslain yleisiä ja erityisiä kelpoisuusvaatimuksia. Erityinen kelpoisuusvaatimus on mm. ylempi korkeakoulututkinto. Toimikunnan enemmistö ei ole pitänyt aiheellisena poiketa tästä virkamieslain pääsäännöstä.

Olen erimieltä pykälässä todetusta erityisestä kelpoisuusehdosta eikä se ole perusteltu. Pykälä tulee kirjoittaa kuuluvaksi seuraavasti:

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on muun oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaminen.

Tuomioistuinviraston toimialasta johtuen Ylijohtajan ja Tuomioistuinviraston keskeiseen osaamiseen kuuluu laajojen oikeudellisten kokonaisuuksien ymmärtäminen ja hallinta. Oikeustieteen maisterin tutkinto antaa ainoana kotimaisena tutkintona valmiudet oikeudellista asiantuntemusta edellyttäviin tehtäviin ja tällaisten tehtävien vaatimien erityistietojen hankkimiseen, sekä kyvyn punnita eri tahojen vastakkaisia oikeuksia erityisesti perus- ja ihmisoikeudet huomioiden. Oikeustieteellinen yliopistokoulutus muodostaa perustan suomalaiselle oikeusvaltiolle. Työskentely oikeuslaitoksen palveluksessa asiantuntija- tai esimiestehtävissä edellyttää ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Muuta vaihtoehtoa ei mielestäni voida edes ajatella ottaen huomioon tuomioistuinten tehtävä lainkäyttäjinä. Ylijohtajan tulee ymmärtää, mitä tuomioistuimissa tehdään ja miten siellä työskennellään.

Näin ollen Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena tulee olla muun oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaminen.

Johtokunnan jäsenehdokkaiden nimeäminen

Yhdyn Hon Kimmo Vanteen esittämään eriävään mielipiteeseen siltä osin kuin se koskee johtokunnan jäsenehdokkaiden nimeämistä. Kannatan vaihtoehtoista samoin kuin Vanne menettelyä, jossa nimeämisen suorittavat korkeimmat oikeudet tuomioistuinlinjoittain, tuomareita edustavia työntekijäjärjestöjä kuultuaan. Nimeämiskäytännöt on syytä tehdä kor-

keimpien oikeuksien täysistunnoissa, jolloin eri näkökohdat tulevat parhaiten huomioon otetuiksi.

Sari Aho

Tuomioistuinvirastotoimikunnan jäsen

JUKO ry:n päätoiminen päaluottamusmies Oikeusministeriön hallinnonalalla

LAUSUMA

Varapuheenjohtaja Jääskisen ja jäsen Rajalahden täydentävä lausuma

Olemme toimikunnassa puoltaneet johtokunnan tuomarijäsenehdokkaiden nimeämismenettelyn toteuttamista noudattaen soveltuvin osin tuomarivalintalautakunnan jäsen ehdokkaiden asettamisessa sovellettavaa menettelyä, jossa korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus huolehtisivat ehdokasasettelusta ilmoittautumisten pohjalta. Emme kuitenkaan vastusta toimikunnan mietintöön sisältyvää vaihtoehtoa osana eri näkökohtia tasapainottavaa kokonaisratkaisua, jonka muut elementit liittyvät johtokunnan jäsenmäärään ja kokoonpanoon.

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-259-583-6 (nid.)
ISBN 978-952-259-584-3 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi